

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

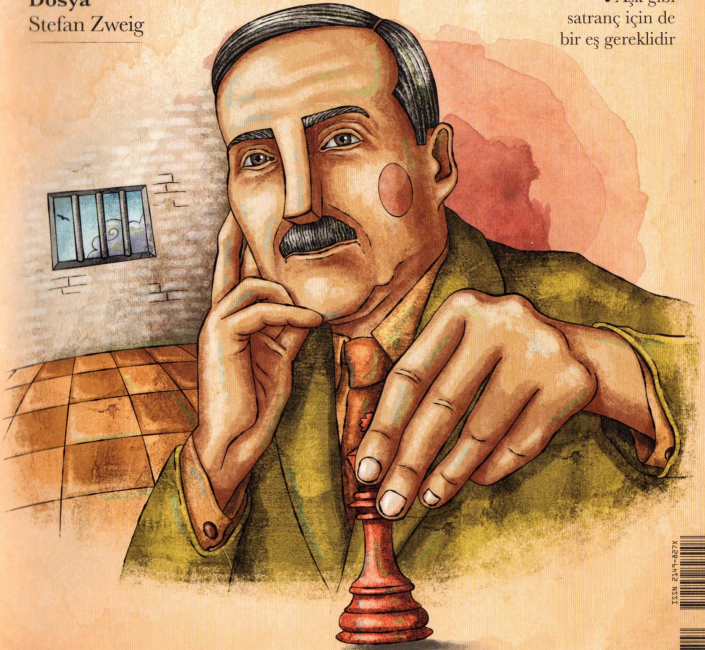
Yıl:2 Sayı:18 Mart 2017 / 10,00 ₺

S.21

Dosya

Stefan Zweig

♣ Aşk gibi
satranç için de
bir eş gereklidir

S.4

Mustafa Özel

Mehmet Ali & Akşemsefası

S.6

Enis Batur

S.12

Kemal Varol

S.16

İhsan Fazlıoğlu

S.32

A. Ali Ural

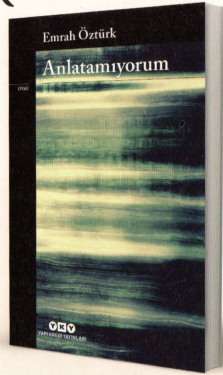
ISSN 2344-827X
9 772344 827008

2 387234 505057

“Belirsiz olan şeyler, zihninin en büyük ağırlığıdır.”

Edebiyat serüvenine *Limon Yağmuru* ile başlayan Emrah Öztürk *Anlatamıyorum* ile öykücülüğünü derinleştiriyor: “Dile kolay” gelenin akla sığmadığı, aklın aldığınsa bir türlü dile gelemediği o tutulup kalmışlık, sözün hakkını veren öykülere dönüşüyor.

Anlatamıyorum
Emrah Öztürk
Öykü, 120 s.

YAZARIN YKY'DEKİ KİTAPLARI

Süreyya
Nil Sakman
Anlatı, 112 s.

Klein ve Wagner
Hermann Hesse
Çeviren: Kâmuran Şipal
Anlatı, 92 s.

Kibarlar Âlemi
Kayıp Zamanın İzinde
Marcel Proust
Çeviren: Roza Hakmen
Hazırlayan: Mehmet Rifat
Romandan Seçmeler, 120 s.

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Yık2 Sayı: 18 - Mart 2017

Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi

Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yayımlar San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmet Ali Çalışkan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemre.tozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Şimşek
erkan.simsek@libronet.com

Editör

İsa Karaaşağı
isa.karaasagi@libronet.com

Yayın Kurulu

Erkan Şimşek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaşağı, Cemil Üzen, Zahid Yıldırım
Rukiye Şahin, Esra Nur Akbulak, Cüneyt Gönen, Adnan Sarıoğlu,
Fırat Demirel, Murat Çiftçi, Ümit Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Onur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

editor@arkakapak.com

Satış

Semih Güleren
0530 176 79 45
semihguleren@libronet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.,
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Kültürcümeke, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 120 58

Dağıtım

Turkuaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altunizade Mh. Tophanelioğlu Cd. Başaran İş Merkezi No:3 D.10
Üsküdar - İstanbul
Arka Kapak Papersense'in yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakkını Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yayımlar San. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

Mehmet Ali & Akşemsafası

Arka Kapak'ın Mart 2017 sayısıyla huzurunuzdayız.

Bu sayıyla birlikte dergimiz 1,5 yaşını doldurmuş oldu. Her geçen sayıda daha çok okura ulaşıyoruz, daha çok tanınıyoruz. Bunun için siz okurlarımıza ne kadar teşekkür etsek azdır.

2017'de daha çok şiir ve sair olacak demistik. Bu sözüümüzün arkasındayız. Ama yılın bu ilk iki ayını çok güçlü iki yazara ayırmak istedik. Geçen ayki küçük Prens dosyamız büyük ilgi gördü, çok sevildi. Bu sayımızda da yine Türkiye'li okurun çok sevdiği, çok satanlar listelerinden hiç indirmedikleri bir yazarı ve onun bасыpattını dosyalastırmak istedik. Stefan Zweig (1881 - 1942) ve onun ölümsüz eseri *Satranç* bu sayımızın odak noktası oldu. Avusturyalı yazar Zweig, Freud'un da etkisiyle psikolojiyi yazartığının merkezine almıştı. Yazarak aşısından en verimli çağı da I. ve II. Dünya Savaşları arası oldu. Hükûlâde biyografiler yazdı, bu metinlerde eğildiği kişinin ruhunun derinliklerini okunura yansıtmayı başardı, bu alanda dünya çapında bir isim oldu. Macellan, Erasmus, Nietzsche, Marie Antoinette, Balzac, Dickens, Dostoyevski portreleri ile biyografiye devrimci bir hava kazandırdı. Satranç ise psikolojik edebi metinlerin bасыpattlarından biri olma özelliğini koruyor.

Döneminin çoğu yazarı gibi Zweig da 2. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu evrensel tahribata ve ruhların çöküşüne şahit olduğu için hayatını karamsarlıkla doldurdu. Sürgünlere, kaçışlara dolu hayatını intiharla tamamladı. 60 yıllık ömrünün hasılatı hayatı gibi yoğun, dopdolu ve sarsıcı kitaplar oldu. Türkiye'de okurların yazara duyduğu büyük ilgi ise her geçen sene artıyor. Kitaplarının telif kapsamından çıkması ve serbest bir şekilde yayımlanabilmesiyle açıklanamayacak bir durum bu. Biz de bu merakın izini sürerken karşınıza işte bu dosyamız çıktı. Medeni Yılmaz, Hasanali Yıldırım, Ümit Yaşar Özkan, Nihal Yormaz'ın yazılarından oluşan dosyamız Zweig sevenler için bir hafıza tazeleme, Zweig'i yeni tanıyacaklar için bir rehber niteliğinde oldu diyebiliriz.

Geçtiğimiz ocak ayında yitirdiğimiz İngiliz yazar, sanat eleştirmeni John Berger'in ardından Haydar Ergülen, "uzajı yakın eder" bir yazı kaleme aldı. Kemal Varol, Rasim Özdenören'in, edebiyat kanonu tarafından görmezden gelinen *Hastalar ve İşiklar* isimli öykü kitabına dikkatleri çekti. Enis Batur, başvurmak ve yararlanmak kavramları çerçevesinde okurluk hâlini, nefis üslûbuyla bizlere deneme tadında sundu. İhsan Fazlıoğlu kadim Babil'de hakikat arayışını, Mustafa Özel, Yakup Kadri'nin *Panorama*'sında romantik iktisadı yazdı. A. Ali Ural *Satranç*'in kahramanı Dr. B'nin hikâyesini anlattı. Erkan Şimşek, Tanit Bora'nın, Hilmi Ziya Ülken'den mülhem kaleme aldığı *Cereyanlar* kitabına değindi.

Bu sayımızın ilk röportaj konuyu ise sosyolog Alim Arlı oldu. Şehirleşme, gecekondı ve demografi üzerine yaptığı çalışmaları tanıdığımız Alim Hoca üç yazarından biri olduğu *Yoksulluğu Bölüşmek* kitabıyla da Türkiye'nin sosyoloji birimine katkı sağladı. Bekar odaları ve emeği sömürdün bekar gurbetçi erkeklerin dünyasına eğilen ekibin parçası olan Alim Arlı ile biz de İstanbul'u, şehirleşme maceramızı konuştuk. Öğretici, ufuk açıcı bir sohbet oldu. İkinci röportaj konumuzuz *Hayat Postanesi* kitabıyla raflardaki yerini alan Çiğdem Sezer oldu. Sezer, genç okurların yakından tanıdığı ve sevdiği bir isim. Söylşsinin merkezinde *Hayat Postanesi*, çocuklugu ve mahalle hayatı var.

Sinema sayımızda yine pek bilinmemiş, pek yazılmamış bir ismin, Çankakkale cephesine film ve fotoğraf çekmesi için gönderilen fotoğraf muallimi Ahmet Necati Bey'in trajik hikâyesini okuyacaksınız.

Editörün Masası köşesinde konugumuz Carpe Diem Kitap'tan Sibel Talay oldu. Kapak tasarımcısı konugumuz ise Ötügen Neşriyat'ın kapaklarında imzasını gördüğümüz Zafer Yılmaz... İyi okumalar diliyoruz. Nisan sayımızda görüşmek üzere...

Herkesle iyi okumalar

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?
YIL 2 / SAYI 18
MART 2017

4

MUSTAFA ÖZEL
ROMANTİK İKTİSAT

6

ENİS BATUR
BİR BASKA
OKURLUK HALİ

8

ERKAN ŞİMŞEK
TÜRKİYE'DE SİYASAL
İDEOLOJİLERİN
SOY KÜTÜĞÜ:
CEREYANLAR

10

İSA KARAASLAN
BİR ŞAIRİN
YAŞAMÖYKÜSÜ

12

KEMAL VAROL
HASTALAR VE
IŞIKLARIN 50. YILI

14

YUNUS EMRE TOZAL
TAKDİR VE
AŞAĞILANMA

16

İHSAN FAZLIOĞLU
KADİM BABEL'DE
HAKİKAT ARAYIŞI

18

HAYDAR ERGÜLEN
AKRABADAN
JOHN BERGER

20

ÖZKAN ALİ
BOZDEMİR
KASIRGA VE
YABANMERSİNLERİ

21

MEDENİ YILMAZ
HASANALİ YILDIRIM
SEDAT ALBAYRAK
ÜMIT YAŞAR ÖZKAN
NİHAL YORMAZ
STEFAN ZWEIG

DOSYA

32

A. ALİ URAL
ATLAR L GİDER
KİTAPLAR HER YÖNE

34

ALİMARLI
NEOLİBERAL ŞEHİRCİLİK

RÖPORTAJ

38

M. ALİ ÇALIŞKAN
İNSAN DOĞAŞINI
SAVUNAN MUHTEŞEM
BİR MANİFESTO

40

HASAN ÖZTÜRK
NARSİZİZM VE
YARATICILIK

44

İREM
UZUNHASANOĞLU
BECKETTİ BEKLERKEN

46

BÜŞRA YÜCEDAĞ
TÜM EVREN
BİR KÜTÜPHANE

48

FIRAT DEMİREL
ANILAMLI BİR İŞ
BULMAK
MÜMKÜN MÜ?

50

CÜNEYT GÖNEN
HOMEROS'UN
DİLİNDEKİ GÖKKUŞAĞI

52

ASLI TUNÇ
ZORLU BİR DÜNYADA
GÜÇLÜ KIZLAR
YETİŞTİRMEK

54

MUHİTTİN ŞİMŞEK
GÖNÜL SOHBET
İSTER, KAHVE
BAHANE

56

RUKİYE ŞAHİN
YALNIZLIĞIN RENGİ

58

ALPER GÜRKAN
UYGARLIĞIN
HUZURSUZLUĞU

60

EKREM SAKAR
ÇEVİRİLERİNDE
KURANTİ ANLAMAK
MESELESİ

63

ÇOCUK EDEBİYATI
ELİF KONAR ÖZKAN
ADNAN SARACOĞLU

ÇOCUK EDEBİYATI

RÖPORTAJ

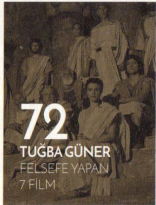
66

ÇİĞDEM SEZER
ŞARKI SÖYLEYEN BİRLERİ HEP OLACAK

70

ARKA BLOG
ZEYNEP ERDUN

72

TUĞBA GÜNER
FELSEFE YAPAN
7 FİLM

PERDE

74

RUKİYE ŞAHİN

76

TÜRK SİNEMASI
ARAŞTIRMALARI
TUBA DENİZ

78

ORADA BİR KİTAP
VAR UZAKTA
BERRAK SİRAL

80

KİTAP VİTRİNİ
ÖNE ÇIKAN 11 KİTAP

82

ETKİNLİK
GÜNLÜĞÜ

83

EDİTÖRÜN MASASI
SİBEL TALAY

84

TASARIMCININ
KAPASI
ZAFER YILMAZ

ROMAN'TİK İKTİSAT

Mustafa Özel

İktisadi konuların romanlarda enine boyuna ele alınması zor elbette. Fakat modern çağ bir iktisat çağı, roman da bu çağın en sadık aynası. Romancı “zamanın ruhunu” kavramışsa, en çetrefil iktisadi meselelere değinmeden edemez. Defoe’dan Dickens’a, Balzac’tan Zola’ya, Gogol’dan Tolstoy’a, Goethe’den Thomas Mann’a, Melville’den Mark Twain’e kadar İngiliz, Fransız, Rus, Alman ve Amerikan romanının zirveleri neredeyse Adam Smith kadar iktisadi gerçekliğe vakıftılar. Bizde de A. Midhat Efendi’den Halit Ziya’ya, Yakup Kadri’den Kemal Tahir’e, Tanpınar’dan Adalet Agaoglu’na ve Orhan Pamuk’a kadar birçok romancımız, iktisadi konuları eserlerinde ustaca işlediler. Roman, ekonomi ve politğin eleştirildiği, yer yer savunulduğu ve bu iki karşıt duruşun toplum vicdanına etkideği bir “bilgi alanı” olageldi. Bunun en az farkında olanlar, iktisatçılardır!

Günümüzde, başta dev kamu bankaları olmak üzere, çeşitli devlet kuruluşlarının Varlık Fonu’na devredilmesiyle Türkiye’de yeni bir tartışma başladı. Kimileri bu girişimi “paralel bir hazine” diye nitelerken, kimileri de “bize özgü, yeni ve olumlu bir devletçilik” olduğunu söylüyor. Olumlu olup olmadığını elbette zaman gösterecek. Fakat yeni olmadığının kesin. “Cumhuriyet” saatini 90 yıl geriye aldık. Çözümü zor bir bilmece.

1923-38 dönemini Kemalist bir asr-ı saadet sayan Yakup Kadri de, *Panorama* başlıklı romanında, o dönemin devletçiliğinin “çözülmez bir bilmece” olduğunu söylüyordu. “Bunu kimimiz tekelcilik, kimi-miz devlet kapitalizmi, kimimiz de bir nevi sosyalizmle karıştırıyoruz. Oysa ki, bu ne o, ne öbürüdür. Türk devletçiliği, yalnız Türk milletinin ekonomik bünyesinden doğma ve yalnız onun ekonomik zaruretlerine cevap veren bir sistemin adıdır. Bunun tarihini Batı dünyasının ve Batı ilminin hiçbir kitabında bulamayız.”

Tolstoy’un uyumsuz karakteri Levin de Batı iktisat biliminin kitaplarında aradığını bulamıyordu. Liberal veya sosyalist ekonomik-politik kitapların hepsini okuyor fakat Rusya’nın problemi çözcek

hiçbir şey göremiyordu. Liberallerin yazdıklarında “yalnızca Avrupa ekonomisinden çıkarılmış yasalar” vardı; sosyalist eserlerde ise “hoş ama gerçekleştirilemeyecek hayaller.” Ama ne biri ne de öbürü “Rus köylüsünün ve toprak sahiplerinin, milyonlarca hektar toprağı ne yapmaları gerektiğinden” söz etmiyordu. (*Anna Karenina*)

Yakup Kadri, *Panorama*’da önce (pek iç açıcı olmayan) bir durum tespiti yapıyor: “Türk milleti, siyasi istiklalini kazandığı gün, Kurtuluş Savaşı’ndan daha çetin bir davayla karşılaştı: Ekonomik kalkınma davası... Bu, silahla, yiğitlikle halledilir bir dava değildi. Bunun için muayyen bir bilgiye, bir tekniğe, bir sermayeye (yani birikmiş bir milli zenginliğe) ihtiyaç vardı. Bu memleketin halkı ise bunların hepsinden mahrumdu; daha doğrusu bunların hepsi şu memleketle hiçbir manevi bağlantısı olmayan bir sürü yabancı unsurların elindeydi. Para, yabancı bankalardaydı. Fabrikalar yabancılarındı. Tüccar, bezirgân, hatta esnaf sınıfını teşkil edenler yabancılardı. Şu İzmir şehri, diğer birçok deniz kenarı şehirlerimiz gibi, bir kozmopolit limandı. Burada oturan bir Mösyo A, bir Mister Z, Türkiye’nin malî ve iktisadi mukadderatı üzerinde Bab-ı Âli’nin herhangi bir vezirinden, herhangi bir nazırından daha çok nüfuz sahibiydi. Buğday, arpa, pamuk, tiftik, incir, üzüm, vesaire, vesaire fiyatlarını bunlar indirip bunlar çıkarır, bütün pazarlarımızda bunların arzu, irade ve menfaatleri hüküm sürerdi. Bunlar köylülerimizi birer köle gibi çalıştırır ve çiftlik ağalarını birer kâhya gibi kullanırdı... İşte Kemalist rejim, Osmanlı İmparatorluğu’ndan böyle bir Türkiye’yi devraldı. Ne belli başlı bir tüccar sınıfı, ne zengin diyebileceğimiz bir zümre, ne toprağına ve emeğine hakkıyla sahip bir müstahsil tabakası... Bütün bu boşlukları devletin doldurması lazım geliyordu. Ekonomi sahasında henüz emeklemeye bile başlamamış olan bu çocuğa devletten başka vasilik edecek kimse yoktu.”

Aradan geçen 90 küsur yılda bilgi, teknik, sermaye “bir sürü yabancı unsurların” elinden, Türklerin eline geçti. Tüccar, bezirgân, hatta esnaf sınıfını

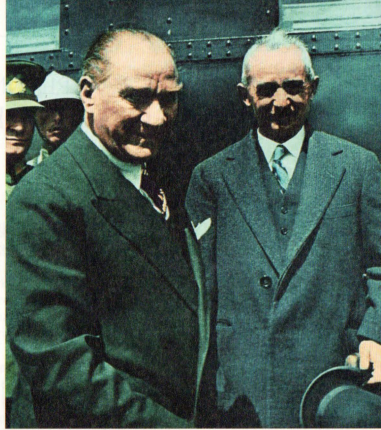
teşkil edenler artık yabancılar değil. Fakat özellikle finans ve teknolojiye, ciddi açıları olan bir ülke olmaktan kurtulamadık. “Üst Akıl” hâlâ ülkemizde finans manipülasyonları yapabiliyor. Bu sefer, bu manipülasyonların kurbanı olabilecek girişimcilerimize “Devletten başka vasilek edecek kimse yok,” diyor ve makarayı başa sarıyoruz!

Yakup Kadri, *Panorama*’yı İnönü devrinde kurguladı, Demokrat Parti iktidarında yayınladı. Asla ölmeyeceğine inandığı Mustafa Kemal’e adeta tapmakta; İnönü’den ise nefret etmekteydi. Onun döneminin şöyle anlatır: “İnkılap donmuş, taş kesilmiştir. O, daha buluşa ermeden, daha ilk adımında ihtiyarlanmış; Arterio-Sklerosis illetine tutulmuş, daha doğrusu bir nevi çocuk felcine uğramıştır... Heyhat! Dünkü kahraman inkılap önderleri bile bugün ipeki robdöşambırlarına bürünmüş, fağfur banyolu kaşanelerinden dışarıya başlarını uzatmak istemez oldular.”

Devrim önderleri keyiflerine düşkün soytarılara dönmüşse, kim bilir halk ne hâldedir? “Halk ise, Tih Sahrası’nda kılığa uğramış Ben-i İsrail gibi eli boğründe, gökten incek kudret helvasını beklüyor ve ümitlerinin boşa çıktığını görünce Musa’dan yüz çevirip ve onun gösterdiği nice mucizeyi unutup hor-murdammaya başlıyor. Musa şimdi çölde tek başına kalan bir adamdır.”

Yakup Kadri’yi en çok üzen gelişmelerden biri de, Anadolu Türklüğünün yükselişine bel bağlayan Balkan muhacirlerinin, tıpkı Türk Baharı’na bel bağlayan bugünkü Arap Baharı gençleri gibi, yaşadığı düş kırıklığıdır. Üsküplü genci şöyle konuşur: “Biz daha çocukken iştirdik, Türkiye’de bir inkılap olmuş, ileri ve halkçı bir rejim kurulmuş, bunun adına *Kemalizm* derlerdi, hâlâ da böyle derler ve bunu, bütün geri kalmış ve köle milletleri irtica zincirinden ve emperyalizm boyunduruğundan kurtaracak bir *hidayet yolu* telakki ederler. Kemal Paşa’nın bir gün gelip bizi de yabancı cevrenden kurtaracağı kanaatinde idirler. Ben gözlerimi böyle bir imanın ışığı içinde açmıştım. Oysaki... Oysaki, buraya geldikten sonra, hem bu ışığı hem de Kemal Paşa’nın izini kaybettim.” (Vurgu benim.)

İnönü devri bu kadar kötü müydü? Dönemin yarısının zaten savaşla geçmiş olması, Milli Şefi’ biraz olsun mazur göstermez mi? Hayır! Yazar, Ebedi Şef’e görevine bağlanmıştır ki ondan sonraki yılları kapkaranlık görmektedir. Çünkü ışığın kaynağı 1938’de kurumuştur. Yakup Kadri’nin Atatürk’ün Dolmabahçe’ye definini tasvir eden satırları, efsane veya kutsal kitaplardaki tasvirleri aratmıyor:

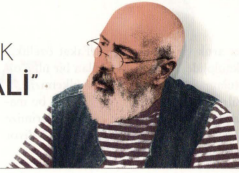
“Burada artık ne Fuat, ne Turgut, ne Ali, ne Veli, ne Hayim, ne İstefan, ne Yorgi; ne de Ayşe, Fatma vardı. Bunların her biri kendi benliğini, kendi cinsiyetini, kendi vazifesini, kendi keyfini gecelik esvabıyla birlikte evinin bir dolabına asıp yepyeni, bambaşka bir insan olarak buraya gelmiş; birken bin, binken on bin, on binken elli bin, yüz bin olmuştu... Bütün bu insanlar, buraya, o bir tutam kemikle bir parça deriden, bir dev çıkarmak, bir dev yaratmak için toplanmışlardı... Bu yığınlar, şu anda, dünyaya yeni bir mit getirmenin doğum sancılarını çekiyordu. Ak sakallı bir adam, durmadan ağlayan bir genç kadına dönüp; ‘Ağlama kızım, ağlama,’ dedi. ‘Böyle bir ölüm ne cihangirlere, ne evlialara nasip olmuştu. O, asıl mertebesine, şimdi erişiyor.’”

Atatürk, asıl mertebesine bu büyük halk ilgisi ile erişse de geride kalanlar ne yapacaktı? “O büyük adamın ölümü, Fuat’a bir şeyin sonu gibi değil, bir şeyin başlangıcı gibi göründü. Neyin başlangıcı? O adam, Fuat’ın kafasında yalnız bütün fikir sistemini, bütün dünya görüşünü kaplayan bir genişlik ve derinlik almaya başlamamış, onun gönlünü de bir acı-yıp, bir mistik aşkla doldurmuştu.”

Görürsünüz, Yakup Kadri’nin roman’tık iktisadı önce gayet realist tespitlerle başladı da romantik bir sonla noktalanıyor. Ne demişti Eliot: “What might have been and what has been / Point to one end, which is always present.” (Olabilecek ve olmuş olan / Daima var olan bir sona işaretir.) ■

Başvurmak ve Yararlanmak "BİR BAŞKA OKURLUK HÂLİ"

Enis Batur

Geniş sayılabilecek bir kişisel kütüphane karşınıza çıktığında, bir tek kitap dünyasına yabancı olanların değil, azımsanmayacak sayıda okurun aklına düşen ilk sorunun "Bütün bu kitapları okumuş olabilir mi?" olduğuna değinmiştim. Peşi sıra doğmakta gecikmez ikinci soru: "Önemli bir bölümünü okumamışsa neden onları edinmiştir, onları ne zaman okuyacağını ummaktadır?" Okuma alışkanlığı edinmemiş olanları ayırıyorum, durumu aydınlatmaları olanaksız değilse zordur; asıl sorun, kitapları *yalnızca* okuyanlar cephesinde yer alanları ikna etmektedir.

Kitapları yalnızca okuyanlar, kitap dünyasının en geniş kesitini oluşturur. Okudukları kitaplara yeniden dönmeleri gerekmedeği kınımsındaysalar onları elden çıkarır, biriktirmezler; dolayısıyla kütüphaneleri şişmez, yayılmaz pek, gidenlerin yerini yeni gelenler alır, böyle bir döngü yaratılmıştır. Kütüphanesi durmadan genişleyen okurlar, burada koleksiyoncuları ayırarak dışta tuttuğumu belirtmeliyim, kitapları yalnızca okumayan, onlara sık sık *başvurmak* durumunda olan kişilerdir: Edinirken bir tek zevkini, keyfini esas tutmaz bunlar, kitaplardan *yararlanma*ları söz konusudur uğraşları gereği.

"Sözgelimi şu kalın kitap, okuduğunuzu da, okuyacağınızı da sanmam: Neden edindiniz onu, ne(yi) bekliyor burada, elinizin altında olmasa bir şey mi yitirirsiniz, gereksinme doğduğunda gidip alsanız onu daha doğru olmaz mı?" Görünüşte akliselime dayalı sorular.

Kavafis'in 25 şiirini, dilediği kitaplara ulaşamadığı için yazamadığına ilişkin sözüne değineli yıllar oldu. Bu örnek şundan önemli, ilk bakışta dış kaynaklara en az bağımlı yayın türü şiirdir. Saint-John Perse'in şiirlerini yazmak için büyük olasılıkla (oysa emin olamayız) kitaplara gereksinmesi yoktu. Gelgelelim kural getirilemez bu bağlamda: Okuduklarına borçlu şair sayısı düşük değildir: Pound'u, Ece Ayhan ve evet, Kavafis'i düşünmek yeterlidir. Benzeri gözlemi öteki yazın türlerinde ürün verenler çerçevesinde de yapabiliriz: Yazdıklarının yabana atılmayacak bir boyutunu okuduklarına dayandıran yazarlar çoğunluktadır.

Başvurmak ve yararlanmak fiillerini yazarken yatık harfler kullandım yukarıda; işin anahtarı orada. Açığa çıkarmak için kendimden taze ve sıradan bir örnek vereceğim:

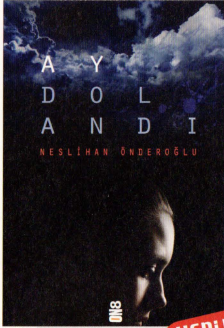
Elisabeth Malamut'un CNRS yayını (1993) *Bizans Ermişlerinin Yollarında* başlıklı 400 sayfalık kitabı kütüphaneme geledi 20 yılı geçmiş olmalı. Bu tür uzmanlık çalışmalarını ilgili okura sunan De Boccard kitabevinden almıştım kitabı. Hangi gerekçelerle seçmiştim onu? Birincisi, münzevi yaşam tarzları baştan beri ilgi alanıma giriyordu; ikincisi, çalışmanın coğrafi odağı genel çizgilerinde Anadolu yarımadasıydı-can alıcı kimi ipuçlarını devşirebileceğim, benzeri kütüphanemde bulunmayan bir kitap. Ekleme gerekir: Bu tarz, yaygın dağıtım olanağına sahip olmayan yayınları gördüğünüzde edinmezseniz, gereksinim duyduğunuzda onlara ulaşmakta büyük zorluklar çekersiniz; deneyimlerimden biliyorum: Bende takınak hâlini almış, 45 yıldır aradığım, Waldemar Deoma'nın *Gözün Simgeselliği*'ni hâlâ bulup edinebilmiş değilim.

Malamut'un kitabına dönelim. Aldıktan sonra, her seferinde olduğu üzere, uzunca bir ön *tanışma* seansı gerçekleştirmiştim onunla. İçeriğine kaba, ana hatlarıyla hâkim olma sürecidir bu evre; çerçevesini zihnimize oturtur, kimi ayrıntılara eğilir, raftaki uygun yerini (bölgesini) seçer, yerleştiririrsiniz. Orada dönmenizi bekleyecektir, dönmeyeniz bile dönebileceğinizi bilmek erinç sağlayıcı durumdur.

2016 yılının güz başında, bir buçuk-iki yıldır zihnimin bir köşesinde oyalanan bir metin, "Göl Yazı" harekete geçti. İç kesitlerden biri eski adıyla Apolyont, yeni adıyla Uluabat gölü üzerineydi. Yazı dokunadursun, bir iki uç kaynağa ulaştım, onların tetiklediği bir metin tabakası üzerinde yoğunlaştığımda aklıma Malamut'un kitabı geldi, masamdan kalkıp kütüphanemin ilgili rafına yöneldim, kitabı yerinden çıkarıp gerisin geri döndüm, birkaç saat süren o ikinci seanstın birkaç benim gözümde kıymetli ayrıntı süzdüm, onların kurduğum metne bir zenginlik kattığı inancını taşıyorum.

İşte böyle. ■

**“Sadece ay mı, her şey dolandır, dolandır,
bir gün geri döner...”**

YENİ!

Dile ulaşamayan sözcükler, dönüşen yaşamlar...

Haldun Taner Öykü Ödülü sahibi, çağdaş edebiyatımızın üretken ismi Neslihan Önderoğlu, ON8'deki ilk romanında birbirine dolanan yaşamlara ve görünmeyen yaralara dokunuyor.

Hem çok farklı hem de benzer yaşamlar süren gençlerin duygu dünyalarını ve gelecek kaygılarını derinlikli gözlem gücüyle anlatan yazar, arka plana günümüz Türkiye'sini yerleştiriyor. İlk satırından itibaren merak uyandıran roman, konusu, kurgusu ve diliyle her yaştan okurda iz bırakacak güçte.

AY DOLANDI Neslihan Önderoğlu

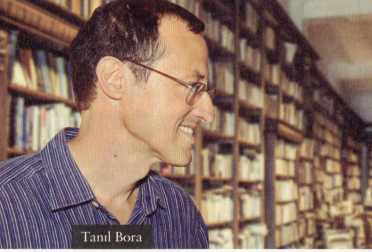
Edebiyatın direnen genci ON8'den özgün bir koleksiyon...

Mehmet Ali & Akşamsefası

on8kitap.com

on8@on8kitap.com
facebook.com/on8kitap
twitter.com/on8kitap
instagram.com/on8kitap
ON8, bir Güneşli Kitaplığı markasıdır.

Tanıl Bora

TÜRKİYE'DE SİYASAL İDEOLOJİLERİN SOY KÜTÜĞÜ: CEREYANLAR

Erkan Şimşek

Tanıl Bora, bir siyaset bilimci ancak tavrı, ilgi alanları, kitapları, köşe yazıları, çevirileri ve üslubu ile birlikte düşününce aynı zamanda güçlü bir münevver. Ülkücü hareketi anlattığı *Devlet Ocak Dergâh* ile başlayan yazı macerası Yugoslavya üzerine iki kitapla devam etmişti. Bunları, Türk sağının çeperlerinde dolaştığı metinler ile ve futbol, taşra, umumi kültür - siyaset kitapları takip etti. Bir yandan da günlük gazetelerde harikulade futbol yazıları yazdı. Kişisel olarak Bora'ya dair hep "o kitap" beklentim hiç dinmedi. Yani bir nevi opus magnum bekliyordum. *Cereyanlar* işte bu boşluğu doldurdu. Bora, 90'ların başından beri takip ettiği alanları, farklı kanallara dağıttığı mevzuları, farklı nehirleri tek bir ırmağa birleştirmiş diyebiliriz. İçerik ve hacim bunu işaret ediyor.

Cereyanlar, öncelikle bir siyaset bilimi ders kitabı da değil. Belki Türkiye'nin siyasal ideolojiler atlası diyebiliriz. İslamcılıktan batılığa, muhafazakarlıktan feminizme bu ülkenin fikir erbabları ne düşündüler, nasıl ürettirler sorularına isimler, dönemler, kavramlar üzerinden cevap veriyor. 19. yüzyıldan bugüne siyasal cereyanların esbab-ı mucibelerini, toplumla kurdukları ilişkileri, inşa ettikleri dünyaları doğru düzgün tasnif edilmiş başlıklar hâlinde anlatıyor. Biraz akademik biraz şenlikli bir dille... Günceli de iskalama-yan *Cereyanlar*, 15 Temmuz darbesini de kapsıyor.

Kitap, yine İletişim Yayınları imzalı 9 ciltlik Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce dizisini hatırlatıyor. 2001-2009 yıllarında çıkan bu külliyyat farklı yazarların yazılarından oluşuyordu. Editöryal ekip, farklı yazıları birbirine tellerle bağlamasını bilmişti. Ancak Tanıl Bora bu derleme mantığının ötesine geçerek bütünüyle telif bir eserle çıktı okurun karşısına. Ansiklopedi ile telif kitabın farkını da hesaba kattığımızda bu iki eseri karşılaştırmak elbette abesle iştigal. Cereyanlar gücünü tek kişilik bir telif olmasından alıyor. Bir de güzel referansı var kitabın. Bora'nın yolladığı selama bakalım:

"Bu kitabın ilham kaynağı, Hilmi Ziya Ülken'in *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* adlı kitabıdır...

Ülken bir düşünce tarihi yazmıştı, ben ona özenerek bir ideoloji tarihi yazmaya çalıştım... Düşünce tarihi, 'yüksek fikirleri' dikkate alır; ideoloji tarihi ise, onlarla beraber popüler ideolojik söylemlere, sıradanlaşmış düşüncelere, tasavvurlara da bakar."

Ülken'in bu kitabının yanında bir de Niyazi Berkes'in *Türkiye'de Çağdaşlaşma* kitabını da ben zikretmiş olayım. Bu iki kurucu metin, Türkiye'de akademik üretimin hâlâ aşılammış yüz akı metinleri... Ve temelde ikisi de tarih metni. Türkiye'nin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e hem toplumsal hem de siyasal dönüşümünü ve bunun ardındaki düşünce hareketlerini ve tartışmalarının izini sürüyorlar. Ülken, Bora'nın dediği gibi daha geniş açıdan bakarken, Berkes özel olarak din-laiklik-modernleşme konusuna eğiliyor. Bu iki metnin izinden giden Bora ise biraz daha 21. yüzyıl okurunu ve şartlarını düşünmüş. *Cereyanlar*, biraz konsantre, biraz üsluplu, biraz fragmanlar halinde... 2017 ve sonrasında üniversitelerinin neyi, nasıl okuyacakları bilgisi bütün yazarların önünde bir mesele olarak duruyor. Editör, yayıncı olarak bunu en iyi bilenlerden biri de Tanıl Bora. *Cereyanlar* da işte biçimi ve içeriği ile "eski" okuru; üslubu ve tasnifleri ile "yeni" okuru yakalayan bir kitap.

Son olarak kitabın içindekileri de yazıp müstakbel okurun iştahını artırmak isterim. *Cereyanlar* şu bölümlerden oluşuyor: Geç Osmanlı Zihniyet Dünyası, Modernleşme-Batı-Batıcılık, Kemalizm, Milliyetçilik, Türkçülük ve Ülkücülük, Muhafazakârlık, İslamcılık, Liberalizm, Sol, Feminizm ve Kürt Ulusal Hareketi. ■

Cereyanlar
Tanıl Bora
İletişim Yayınları

Yazdıklarınızdan Hemen Vazgeçmeyin!

Bugüne kadar metinlerinizi hiç kimseye okutamamış
Eserinizi gönderdiğiniz yayınevlerinden geri dönüş alamamış
Edebiyat dergilerinde kendinize yer bulamamış olabilirsiniz

Bu Yolda Yalnız Değilsiniz

Her eseriniz için bir yazar, bir editör ve Yazım Kılavuzu'ndan
kapsamlı değerlendirmeler gönderelim
ilk cümleğinizden son cümlenize kadar sizinleyiz

www.yazimkilavuzu.com.tr

BİR ŞAİRİN YAŞAMÖYKÜSÜ

İsa Karaaslan

Tarih yazıcılığının önemli bir parçası olan biyografi en eski edebi türlerdendir. Edebiyat tarihine mâl olmuş yazarların biyografileri, okur tarafından kimi zaman eserlerine gösterilen ilginin ötesinde değer görmüştür. Sanat eserinin varlık sebebi, yazarın kendisi olduğundan edebi eserlerin yazarın hayatı ve kişiliği göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi edebiyat eleştirisinde yaygınlik kazanmış yöntemlerin başında gelir. Rene Wellek, biyografinin edebi eserin meydana gelişini aydınlatmasıyla ilişkili olması bakımından değerlendirilebileceğini söyler. Bununla birlikte ona göre biyografi, şair psikolojisi ve şiirsel süreçle ilgili sistematik bir incelemeye malmaze sağlayan bir çalışma olarak düşünülebilir. Biyografinin kişiye veya yazara dönük dikkat ve ilgisi, dikkat merkezini eserin odağının alarak yazara yönelteceğinden esere dönük edebi eleştiri bakımından sağlıklı bir yol olarak kabul edilmez, sanatçının yazma sürecine yönelik, “sanatkârane yaratma psikolojisi” için bir malmaze sağlayabilir. Bu hususlar göz önüne alındığında yazarın biyografisi üzerine yoğunlaşmak birtakım magazinel ilgililerin ötesinde okura-geçer yazarlara önemli edinimler sağlayacaktır.

Şair ve yazar biyografilerinde sıkça düşülen hata, eserdeki kahramanların yazarın-şairin kendi “ben”i ile özdeşleştirilmesidir. Edebi eser, şairin kişiliğinden izler taşısa da, nihayet bir yaratmanın ürünüdür, bu bakımdan eserdeki imgelerin, kahramanların özelliklerinin doğrudan şair ve yazarlara atfedilmesi edebi eleştiri açısından sağlıklı bir yöntem olarak kabul edilemez. Yine Wellek’e göre edebi eser biyografik olarak bilinen unsurları içerdigi zaman bile, bu unsurlar eserde yeni bir düzen içinde bambaşka bir dönüşüme uğratılır ve özel şahsi anlamların kaybederler, bu sebeple denilebilir ki sanat eseri hiçbir zaman biyografi için bir belge niteliği taşımaz. Sanatçıların eserleri değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken husus, sanat eserinin hiçbir zaman biyografiye kaynak teşkil edemeyeceğidir. Bu durumda biyografi ve sanat birlikteliğinin at başı değerlendirilmesi yanlış bir tutum olacaktır. Eliot da bunun farkındadır ki ölümünden sonra kendi biyografisinin yazılması fikrine karşı çıkar. Eliot’a göre şiirin ham maddesi duygudur. Şair, şiirin yaratım sürecinde kendi şahsi tecrübesi de dahil her türlü etkiden uzak kalır. Ona göre şairin içinde ısrar çeken insanla şiiri yaratan kişi arasındaki mesafeyi korumak mümkündür. Şair, şiirin ham maddesi olan duyguyu özümleyerek onu yepeni bir bütün içerisinde sunar. Eliot, şiirin doğası hakkında konuşurken, şiirde her kelime grubu

ve her cümlemin hem bir başlangıç hem de bir son olduğunu söyler; her şiir bir âbide, zaman ve mekân içinde bir ölüş ve diriliştir, dolayısıyla şairin yaşamı şiire dahilse bile o yaşam artık yepeni bir yaratımın ürünüdür, şairinden bağımsız hale gelmiştir, hatta bu noktada şairin kastetmediği anlamlara dahi kapalı olduğu söylenemez. Dolayısıyla biyografi karşısında mesafeli bir tutum sergileyen Eliot gibi bir şairin yaşamına tanıklık edilirken, yaşamını sanatı ile özdeşleştirmek gerekir. Bu bakımdan, kitapta zaman zaman Eliot’un şiirlerinden yaşamına yapılan yolculuğa Eliot’un kendisi muhtemelen karşı çıkardı.

Şair kimliğinin yanında Batı’daki Yeni Eleştiri Okulu’nun kurucusu olarak kabul edilen Eliot, edebiyat eleştirisi söz konusu olduğunda mutlaka başvurulan önemli bir isim. John Worthen’in Eliot hakkındaki bu biyografik kitabı, Zeynep Anlı’nın başarılı çevirisi ile şairin yaşamına biraz daha yakından bakmamızı sağlar.

Coleridge, “Ne kadar önemsiz olursa olsun bir hayat doğru şekilde hikâye edilirse ilgi çekici olacaktır” der. Bu bakımdan, biyografiler değerlendirilirken, hikâyeden çok hikâyenin nasıl anlatıldığı önem kazanıyor. John Worthen’in bu kitabı, Eliot’un yaşamı hakkında derli toplu bilgiler veren hikâyeyi ele alış biçimiyle de dikkat çekiyor. ■

Bir Şairin Yaşamöyküsü:
T. S. Eliot
John Worthen
Çev. Zeynep Anlı
İthaki Yayınları

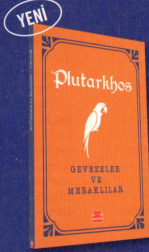
Turuncu Kitaplar kitaplığınıza renk katacak!

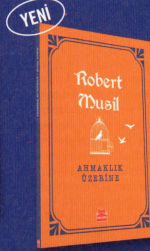
Çeviren:
Berna Günen

Çeviren:
Çağlar Tanyeri

Çeviren:
Güzin Aker

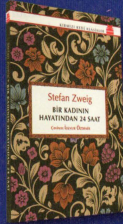
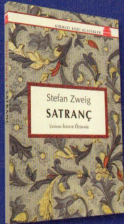
Çeviren:
İlknur Özdemir

Van Gogh'tan Beethoven'e, Goethe'den Cicero'ya bildiğiniz isimlerden şaşırtıcı metinler. Cep boy, özel kâğıda basılmış, özel hazırlanmış küçük kitaplar. Cebinize koyun, sabah işe giderken başlayın, akşam dönüşte bitirin.

Stefan Zweig'tan iki küçük başyapıt

Çeviren: İlknur Özdemir

İki satranç ustasının düellosuyla doruğa ulaşan anlatım, aynı zamanda nasyonal sosyalizmin ve faşizmin koyu bir eleştirisine dönüşür. Stefan Zweig'in başyapıtı sayılan *Satranç*, dünya edebiyatının klasikleri arasındadır.

Zweig, başarılı bir karakter yaratıcısı; diğer yapıtlarında olduğu gibi burada da müthiş bir gözlem gücüyle, kahramanlarının iç dünyalarını okurun gözlerinin önüne seriyor, inandırıyor ve etkiliyor.

Mehmet Ali & Akgörmüş

NE KEDİSİZ

NE KİTAPSIZ

f /kirmizikeditap

t /krmzkeditap

ig /kirmizikedyayinevi

www.kirmizikedi.com

kirmizikedi@kirmizikeditap.com

HASTALAR VE IŞIKLAR'IN 50. YILI

Kemal Varol

Rasim Özdenören'in *Hastalar ve Işıklar* adlı öykü kitabının edebiyat kanonu tarafından gözmezden gelindiğine kuşku yok. Bunda, kısmen de olsa, yazarın içinden geldiği siyasal ve edebi geleneğin de payı vardır belki de. Ama diğer yanıyla Özdenören'i fazlasıyla önemseyen geleneğin de bu kitabı layıkıyla anladığına, ona hak ettiği değeri verdiğine dair şüphelerim var. Bir kesim onun bu önemli eserle ne yapmaya çalıştığını görüp sırf bu yüzden kayıtsız kalırken; diğer kesim, yazara şahsi bir kıymet vermekle birlikte onun edebiyata getirmeye çalıştığı bu yeniliği yadırgar gibidir hep. Beklenenin aksine geleneksel anlatım yöntemlerini kullanmayan, öykülerinde nedenselliğe bel bağlamayan, klasik olay öykücülüğünden uzak, dilin kendisinin ön planı olduğu bu kitaptaki öyküler doğrudan veya dolaylı olarak gözmezden gelinir. Hatta Özdenören'in bu ilk kitabı kimilerince bir öykü kitabından çok bir "metinler kitabı" olarak değerlendirilir. Hasılı, Türk öykücülüğünde yepyeni bir deneyime soyunan bu kitap, bir türlü hak ettiği değeri görmez. Yürüm asır boyunca sınırlı sayıda basım yapmış olması da bunun kanıtlarından biridir kanımca.

1967 yılında yayımlanan *Hastalar ve Işıklar*, yazın-sal anlamda büyük bir bağlam değişikliğinin yaşandığı, Türk öykücülüğüne yön veren toplumsal gerçekçi yapının giderek güç kaybettiği, her ne kadar henüz okur katında çok fazla ilgi görmese de yeni bir damarın belirginleştiği; yeni bir duyuş ve anlatım etrafında şekillenen öykülerin yazılmaya başlandığı bu dönemin ilk habercilerinden biridir. Hatırlanmakta fayda var: Aynı dönem öyküde 50 Kuşak'ın dönemi değil aynı zamanda. Olabildiğince kapalı bir anlam

dünyası, yoğun bir dilsel yapı, sınırları çoğunlukla varoluşçuluk ve psikanalize uzanan bir atmosfer bu kuşak yazarlarının en temel özelliğidir. Ama Özdenören'in bu ilk kitabıyla 50 Kuşak yazarlarının yapıtları arasında benzeşimler bulunmakla birlikte önemli bir ayırım da vardır. Anlatının giderek kendi üzerine kapanması, benzersiz bir dilsel yapının öne çıktığı, olaydan çok durumların anlatıldığı, hatta yer yer anlatının anlamsal yapısının yerle bir edildiği benzer özelliklerin yanı sıra, Özdenören, önceki yazarlardan farklı olarak metafizik bir aralık açar öykülerinde. O yıllarda yazılan yazıların büyük çoğunluğu *Hastalar ve Işıklar*'ı varoluşçulukla ilişkilendirmeye çalışsa da, kitapla ilgili en kayda değer yazılardan birini kaleme alan Sezai Karakoç'un da vurguladığı gibi, Özdenören bu ilk kitabıyla daha başka bir deneyimin peşindedir. "Bu hikâyeler, sanki bütünüyle bir panigion romanıdır," der Sezai Karakoç, "Tarih mirasının çoktettiği bir evin, bir insanın kader trajedisidir. Bir ruh yaranalısının, tarihin karanlık baskısı altında, metafizik bir varoluş bunalımına çıkışının hikâyesi. *Hastalar ve Işıklar*, yeni bir yön ve alan gösteren, önemli bir hamledir."

Rasim Özdenören, Sezai Karakoç'un da vurguladığı gibi, bir türlü yerleşemediği için çoğu zaman kendi üzerine yığılan, zaman zaman bir çeviri itibai yaratan, toplumdaki kopuk olmakla suçlanan 50 Kuşak yazarlarının aksine fazlasıyla "içeriden" bir kaygıyı dile getirmek istemektedir. Biçimsel benzerlikler devam etmektedir. Kimi zaman bir sayfayı bulan kimi zaman bir kelimeye kadar düşen cümleler, bazen peş peşe sıralandığı halde bazen de hiç baş vurulmayan noktalama işaretleri; anlatının sıkça bölünmesi, nedenselliğin silinmesi, kahramanların giderek yok edilmesi gibi hususlar bir tür bağın devam ettiğini gösterir. Ama anlam düzeyinde, 50 Kuşak'ın gelip tıkanıldığı yeri görmüş, o tıkanmadan nasıl çıkılabileceğini uzun uzadıya hesaplamış, sözü edilen bu tıkanmadan bambaşka bir bireşimle çıkmayı başarmış bir yazarla karşı karşıya olduğumuz açıktır.

Adeta tek bir öyküymüşçesine okunabilen ve birbirleriyle geçişimli olan *Hastalar ve Işıklar*'daki öyküler sıklıkla bir karanlık ve aydınlık sarmalıyla

Hastalar ve Işıklar
Rasim Özdenören
İz Yayınları

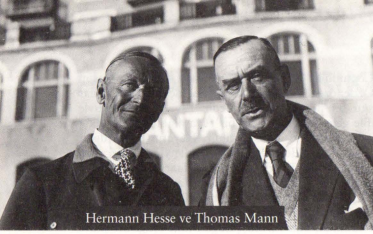
genişler. 50 Kuşağı'nın kent tercihinden ziyade Özdenören'in öykülerinde mekân taşradır. Dış dünyadan kaçan birey içe, eve sığınmıştır. Ama beklenenin aksine ev de boğar ve karanlığına çeker kahramanını. Eşyalar üzerine üzerine gelir. Bir kararıp bir aydınlanır ev. Bu aydınlanma anları çoğunlukla metafizik bir duyuşun eşğine getirir öykü kişisini. Gerçi Özdenören'in öykülerinde bu kişinin varlığı ve yokluğu da belli değildir. Klasik öykü kahramanlarına benzemeyen bu kişi, odalardan odalara geçer ama kim olduğu, neden orada olduğu, ne yaptığı, neden sürekli bir biçimde kasvetle iç içe olduğu okura bir türlü söylenmez. Nihayetinde karanlık ve ışık giderek bir metafora dönüşür. Sonunda bir hasta gibi inleyen ev yeniden aydınlanır ve Özdenören bu aydınlanma anlarında okurunu vardırmak istediği kavşağa taşır.

Çoğunlukla bir tür bunalım anına odaklanır Rasim Özdenören'in bu ilk kitabı. Kişi, hiç olmadığı kadar ağır bir dünyanın eşigindedir. Eşyalar bile miltiyle dile gelir. Yaşananların bir rüya olabileceği de akla gelir kimi kez. Ama değildir. Hayatın ta içindedir öykü kişisi. Hem de bütün ağırlığıyla. Temel soru şudur artık: Bu dış dünyanın taarruzlarına karşı nasıl ayakta kalacaktır insan? Varoluşçuluk ve 50 Kuşağı'nın bu soruya cevabı bellidir. Ama 50 Kuşağı'nın aksine, kahramanını bu bunalımla baş başa bırakmak, onu varoluşçuluğun tarif ettiği bir sınıra hapsedmek yerine, bu bunalımı dönüştürmeyi teklif eder Özdenören. Kitabın adına taşınan "ışık", başlı başına bir dönüşüm imgesi olarak öne çıkar burada.

Bu kitabın sınırlı bir okur çevresinde de olsa elli yıl sonra bile hayli ilgi görmesinin bir nedeni de, kitabın imge ve çağrışımlara açılan yoğun dilsel yapısı sayılabilir belki de. *Hastalar ve Işıklar*'daki dil, çevresiyle yabancılaşmış, dünyaya bir rüya aralığından bakan, bir tek eşya ve hastaların itilisini duyan öykü kişisinin yardımına yetişir bir bakıma. Sanki bu yabancılaşan dış dünya bir tek dilin yardımıyla katlanılır hâle geliyordu. Bu yüzden de dış dünyadansa iç dünyaya eğilir anlatıcı. Oradaki karmaşa ve bölünmeyi, iç sızısını görür. Fakat sonuçta, o karmaşık ve bölünmüş iç dünyadan hayli etkili cümlelerle geri döner biz okurlara. "Pus" adlı öyküsünün kahramanı şöyle der örneğin: "Ölüm artık evimizde hiç beklenmeyen ve her an beklenen bir tanrı misafiridir: Onun ılık, ıslak, bulaşıcı havasında soluk alıyoruz." Başka bir yerde, "Kocaman bir ev durup durup öksürüyor yaşlı ve tıkanık sesiyle," der. Daha başka bir yerde, "Dışarıda boyuna gidip gelen, telaşlı ayak sesleri. Bir milti, çok uzaktan. Gelin mi? Babam mı? (Kuyudaki Yusuf... mu?)" Bu da bir başkası: "Bir kefareet gibi yükseliyor ışık üstüme. Ama artık perdeleri çekemem."

Rasim Özdenören, bir vakitler yan yana olduğu yazar ve şair arkadaşları gibi belki şiir yazmamış/ yayımlamamıştır ama tek başına *Hastalar ve Işıklar*'daki o benzersiz üslubun şiir olmadığını söylemek zordur. Elli yıl sonra bile... ■

Hermann Hesse ve Thomas Mann

TAKDİR VE AŞAĞILANMA

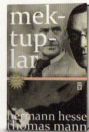
Yunus Emre Tozal

İsviçreli edebiyat eleştirmeni Otto Basler (1902-1984), Alman edebiyatının önemli isimlerinden Hermann Hesse ve Thomas Mann'ın yakın arkadaşıydı, bir gün onları Aargau'daki evinde misafir etti. 6 Temmuz 1950'de Thomas Mann evinin kapısının önünde dikilirken, Basler onu Schiller'in şu sözleriyle karşıladı: "Ne değerli, sadık bir misafir! Ondan daha iyisi henüz bu eşikten adımını atmadı." Thomas Mann bir anlığına duraksadı, adımını basamaktan geri çekti ve Basler'e muzipçe karşılık verdi: "Yani, sevgili arkadaşım Hermann Hesse'nin içinde olmadığını mı söylüyorsunuz?" "Hayır, içeride," dedi Basler, "ama o diğer kapıdan girdi." Thomas Mann, "Öyle mi?" diye cevapladı ve neşeye içeri girdi.

Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Mann ve Hesse, insanlık tarihinin en kanlı savaşlarından olan İkinci Dünya Savaşı sürecinde savaşın tuhafına, diplomatların basiretsizliğine, Nazilerin vahşetine, milliyetçilikten beslenen tecrit ve ötekileştirmeye karşı durup Almanya ve Avrupa'nın kaderi için düşünen ve üreten iki yazar... İkilinin 1910'dan 1955'e kadarki mektuplaşmalarını ve yer yer kendi kitaplarına ait değerlendirmeleri içeren *Mektuplar* kitabı, yayımlandığı tarihten itibaren iki yazar arasındaki büyük dostluğun yanında dönem edebiyatı, sanat, yayıncılık dünyasına ve politik gelişmelerine de ışık tutması açısından hayli önemli. En üretken yaşlarında her ikisinin de yuvadan (Almanya'dan) kopması ve köklerinin hamileri tarafından "yedikleri kaba pisleyen hain" olarak kitaplarının toplatılması, ardından mecburen vatanlarını terk etmeleri; onların okur-yazar olmalarını daha da teşvik etmiş olmalı ki edebiyat eleştirmeni Volker Michels bugün Alman edebiyatını çalışmak için Thomas Mann ve Hermann Hesse'nin yazgılarından ve eserlerinden daha etkili araçların olmadığını belirtir.

Mann, kuzey Almanyalı bir burjuva ailesinde varlık içinde büyürken, Hesse de Güney Almanyalı misyoner bir babanın evinde büyür. Akıl almaz bir korkunun hâkim olduğu karanlık zamanlarda hayatta kalma çabaları, onları Alman edebiyatında edinecekleri yere hızla yükselmesine vesile olurken; her ikisinin de genç yaşından itibaren ülkesine dair yaşayacağı kurgunluklar sebebiyle onları birbirlerine yaklaştırarak

yaklaşık 50 yıllık bir dostluğun doğmasına zemin hazırlar. Mann, meslektaşını "hızır bir alaycı" olarak adlandırırken Hesse ise Mann için; "Alman yavanlığının kafeslerindeki kanaryaların arasında duran bir bülbül"ü der. Onları önce ayıran, ama sonunda yine birbirlerine bağlayan şey; Mann'ın 1937'de Hesse'nin altmışıncı yaş gününde yazdığı övgüde söylediği gibi "aralarındaki benzerliklerden olduğu kadar farklılıklardan da beslenmeleri"ydi. Mann ve Hesse'yi birbirine bağlayan en kuvvetli bağ, 1. Dünya Savaşı sırasında Alman militarizmini protesto etmeleri ve 2. Dünya Savaşı'nda hem Nazilerin hem de anti-faşistlerin eleştirilerine maruz kalmalarıydı. Nazilerin vahşetini korkmadan yazın ve edebiyat dünyasına cesurca anlatmaları ve bulundukları her yerde dile getirmeleri onları kaderlerinde birbirine yaklaştırdı. Alman vatandaşlığıyla yaşadığı sıkıntılar ve uzun bir sürgün hayatı yaşamaları da eserlerine ilham oldu ve bizlere dünya edebiyat tarihini etkileyen başyapıtlar bırakmalarını sağladı. Mann da Hesse de, Mann'ın *Doktor Faustus* karakteriyle özdeşleştiler adeta; mürşis bir deha ve başarıyla "lanetlenmiş" gibi hayatları türlü mücadelelerle geçti. Kendilerini hep iki dünya arasında ve aidiyetsiz hissetmeleri, tercihlerini özgürce yaşamamaları sebep oldu. Milliyetçilikle solculuk arasında gidip gelen kendine özgü dünya görüşleri içinde Almanya özelinde sürekli yer değiştiren bir "takdir" ve "aşağılanma" hedefi gösterilerek yaşadılar hep... İnsan düşünmeden edemiyor, acaba bu büyük iki kalemin son nefesini verirken hâlâ "Neden böyle acayibim?" diye kendi kendisine soruyor muydu, yoksa hayatı boyunca aradığı cevabı nihayet bulmuşlar mıydı? ■

Mektuplar
Hermann Hesse,
Thomas Mann
Çev. Nuriye Gülmen
Timaş Yayınları

Vahiy ve Kainatı BİRLİKTE OKUMAK

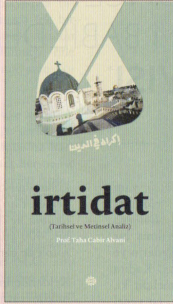
Prof. Taha Cabir Alvanı

Tamamen pozitif bilimlerde ifadesini bulan okuma türüne yoğunlaşan bir kimse, Allah'la iletişimini kaybeder...

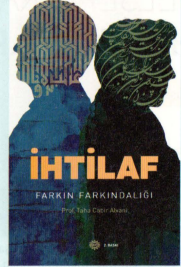
Varlıktan kopuk, sadece vahiy okuma ile kendini kısıtlamış bir kişi de dünyadan tiksimeye başlar, irtibatını koparır. Bu sorun, insanın potansiyelini felç ederek onu; hilafet, emanet ve imar görevini yerine getirmekten alıkoyar...

Okuma öncelikli olarak insandan başlar. İnsan bütüncül bir medeniyet bilgisine Kur'an ve kainatı birlikte okuyarak ulaşabilir. Ancak o zaman, insan Rabbine verdiği söze bağlı kalır, halifelik görevini yerine getirir, emaneti hakkıyla eda eder, imarın gerekliliklerini yerine getirir, imtihanını başarıyla tamamlar. Bu medeniyet bilgisi, insanın sadece kendi iç algısı veya üstün bir varlık tarafından kendisine telkin edilmesi ile elde edilebilecek bir bilgi türü değildir. Yani sıra başkalarından da yararlanmalı, önceki nesillerin birkinlerine başvurmalı, incelemeli, paylaşmalıdır. Ancak, bilgi edinme süreci metodolojik bir çerçeveye oturtulmalıdır..."

Dinden dönme bireyin kendi kişisel tercih ve görüşünün açıklaması olarak mı tanımlanmalı, yoksa topluma ve toplumun kolektif haklarına bir saldırı eylemi olarak mı görülmelidir? Dinden dönme eylemlerini ele alırken, bireyin kendi kişisel görüşleri ve kanaatlerini açıklama hakkına mı, yoksa toplumun kutsal saydığı şeyleri koruma ve kollama hakkına mı öncelik verilmelidir? İnsanları İslam'a dönmeye zorlamak İslam toplumunun görevi midir? Kur'an, böyle bir zorlamanın meşruiyetini kabul eder mi? İslam toplumunun dinden döneni öldürme görevi var mıdır? Yoksa bu görüş, sürekli ihtilaf konusu olmuş ve yeterince aydınlatılamamış mıdır?

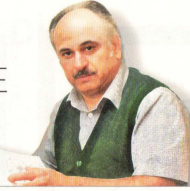
Yazar, tarihi olaylardan, içtihatlardan ve şahsiyetlerden örnekler vererek, bir bakıma hem bu hukuk kavramlarına hem de her tür cezalandırma tekelini elinde bulunduran hukuk devletine -özgürlükler ve cezalandırma bağlamında- detaylı bir şekilde açıklık getirmektedir.

İslam dünyasında Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıkları uzlaştırma ve İslam medeniyetini yeniden canlandırma çabalarının filizlendiği bir dönemde karışımıza çıkan en büyük engelini, genellikle dini ve siyasi ihtilaflar olduğu bilinmektedir. Bu ihtilaflar giderilmedikçe arzulanan hedeflere ulaşılması bir hayal olmaktan öteye geçemeyecektir. Asırlardır neden olduğu acıları düşündüğümüzde, ihtilafın zihinlerimizdeki yeri hiç de iyi değildir. Alvanı, ihtilafın nasıl algılandığını ve toplumdaki yansımalarını değerlendiren ihtilafın bizatihi kötü olmadığını, ancak alçak gönüllülük, samimi düşünce ve ciddi çalışma esasına dayanması gerektiği mesajını veriyor. Olumlu yönlerine ışık tutuyor ve ilk Müslüman nesillerin, ihtilafı tümüyle bereket ve canlılık getirmekte nasıl değerlendirdiklerini gösteriyor. Müslümanların ihtilafta uzlaşma becerisini ve ahlakını yeniden öğrenmeleri ve ayrılıkçı sorunlarla başa çıkmada daha yetkin hale gelmeleri gerektiğinin altını çiziyor.

GREKLERDEN ÖNCE FELSEFE: KADİM BABİL'DE HAKİKAT ARAYIŞI*

Ihsan Fazlıoğlu

Diodoros Sikeliotes (Lat. Diodorus Siculus) yani Grek tarihçi Sicilyalı Diodorus, M.Ö. I. yüzyılda kaleme aldığı *Tarihi Kütüphanesi* (Lat. *Bibliotheca Historica*) adlı Dünya Tarihi'nde, seyretilmiş bir deyişle Akdeniz Dünyası'nda yaşamış milletlerin ve kültürlerinin hikâyesini sunar okuyucuya... Kadim dönemde *tarih* deyince hemen işaret edilmelidir ki, *bir tür araştırma* anlamına gelen *historia*, en genel manasıyla *emperia*'ya (deneyime) *theoria*'dan (nazariden) çok daha yakındır. Bu nedenle yazarın verdiği bilgileri doğrular kendi deneyimlerine ya da Diodoros'un kitabının adının da imlediği üzere, konuyla ilgili daha önce eser kaleme almış müelliflerin gözlemlerine dayanır.

Diodoros, eserinde Truva Savaşı'ndan sonraki Grek ve Roma tarihini ayrıntılı bir biçimde hikâye ederken, Mezopotamya ve Mısır gibi Grek öncesi *barbar* (Yunanca konuşmayan) kültürler hakkında kısa malumat vermekle yetinir. Diodoros'un eserini tam bu noktada ilginç kılan barbar kültürler hakkında konuşurken Asurlular ve Medler'e oranla Keldaniler üzerinde fazla durmasıdır. O'na göre Keldaniler, Asurlular ve Medlerin tersine yalnızca askeri beceriler ile yetinmemişler; belki daha çok "kendilerini tanrılarla adanmışlar ve tüm ömürlerini 'felsefe yapmak' geçirmişler ve büyük şöhratlerini *astronomia* (astronomi ve astroloji) alanında elde etmişlerdir."

Diodoros'un cümlelerindeki "felsefe yapmak" ifadesine ve bunun modern tarihçiler tarafından nasıl anlaşıldığına ve tercüme edildiğine aşağıda temas edeceğiz. Ancak bu temasa temel olması bakımından Keldani sözcüğü üzerinde biraz durmak gerekir... Keldaniler M.Ö. X. yüzyılın sonu ile VI. yüzyıl arasında Mezopotamya'da yaşamış ve M.Ö. 626-539 tarihleri arasında, tarihçilerin Yeni Babil İmparatorluğu (Keldani İmparatorluğu) adını verdikleri dönemde kısa bir süreliğine Babil'e hâkim olmuş, M.Ö. VI. yüzyıldan itibaren ise Babil halkları içinde erimiş Sâmî bir kavimdir. Bu tarihten itibaren ise Keldani sözcüğü etnik bir ad olarak değil daha çok "yüksek eğitilmiş toplumsal ve iktisadî bir sınıf" anlamında

kullanılmıştır. Başta *Tevrat* (*Ahd-i Atik*) olmak hemen tüm kadim kaynaklar Keldanileri *yazma* ve *okuma* ile ilgilenen, *sihir* ve *büyük sanatlar*ında mâhir, 400 yıla yakın rasat yapmış *astronomi* ve *astroloji*'de uzman *bilge insanlar* olarak tasvir ederler.

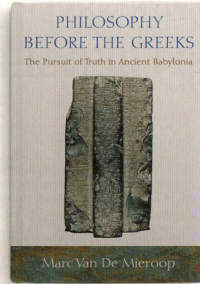
Keldanilerin yaşadığı Mezopotamya Coğrafyasında hüküm sürmüş, başta Sümerler, Babiller, Akadlar ve Asurlar olmak üzere pek çok kavim, siyâsî, iktisadî, ilmi ve dinî sahalarda, özellikle hisâb, cebir, hendese, tıp ve edebiyat gibi alanlarda kültür ve medeniyet tarihini belirleyen başarılarla imza atmışlardır. XIX. ve XX. yüzyıllarda muhtelif milletlere mensup araştırmacıların bu konular üzerine yaptıkları incelemeler ve kaleme aldıkları çalışmalar, bu başarıların, kısmi olarak, günümüz medeniyet tarihi yazıcılığında bir yer edinmesini sağlamıştır. Ancak söz konusu miras hakkında tam bir resme sahip olunduğunu söylemek için henüz vakit çok ama çok erken... Günümüze ulaşan milyonlarca tabletin ancak bir kısmı değerlendirilebilmiştir. Durumu tespit sadedinde bir fikir edinebilmek için, filozof-kral prototipinin temsili yüksek en önemli erken örneklerinden biri olan ve *bikmeti* "Gök-yüzü ile Yer-yüzü arasındaki işaretleri doğru bir biçimde okumak ve yorumlamak" şeklinde tanımlayan Asurbanipal'ın (M.Ö. 668-627) Ninive'de kurduğu tarihte bilinen ilk büyük kütüphanenin, sadece günümüze ulaşan ve British Museum'da muhafaza edilen kısmının 20.720 tablettten müteşekkil olduğu hatırlanabilir...

Van De Mieroop, yazımızın başlığına Türkçe adını koyduğumuz ve yazdıklarımıza esin kaynağı olan eserinde Diodoros'un cümlelerindeki '*felsefe* yapmak' fiilini özgün metinde Grekçe olarak "filosofeo" şeklinde vermesine ve tüm vurgusuna karşın modern araştırmacıların bu fiili "araştırmak, incelemek, çalışmak, tahsil etmek" anlamlarına gelen "study" fiiliyle özellikle karşıladıklarını belirtir. Böyle bir tavrın gerekçesi de açıktır: Felsefe yapmak Batı toplumlarına; daha açık ve seçik bir deyişle XIX. yüzyılın ırkçı medeniyet görüşüne göre Aryan ırkına aittir. Hegelci tarih yorumunda zaten dünyada tüm

olup bitenler Avrupa'ya akar (Batı'ya doğru akan nehir...); Avrupa'nın çevrelemediği, dolayısıyla tahakküm altına almadığı bir kültür yalnızca tek bir eyleme layıktır: Tahakküm altına alınmak; bunun dışında hiçbir çabaya, hatta konu kılınmaya bile değmezdir; çünkü tarihin bir parçası olmayanın konuşulabilirliği mümkün değildir...

Evren'in, insanın kısaca mekân-zaman içre var-olan her şeyin evrimsel bir süreç içinde olduğu-şeylik durumuna ve konumuna ulaştığı vurgulanmasına karşın kültürün, felsefenin, bilimin, artık adı her-ne-ise birden bire hendesi bir boşlukta kendiliğinden (spontane) varlığa geldiğinin söylenmesi, 3000 yıllık medeniyet tarihinin tırnak içine alınması, en basit tabir ile "epistemik etik"e aykırıdır. Halbuki, kendiliğinden varlığa geldiği vehmedilen bu şey, hem ilk teşekkül döneminde hem de Helenistik dönemde (M.Ö. 300 - M.S. 300) Akdeniz Dünyası'nın imbiğinden süzül-müştür. Bu tespit modern ve çağdaş araştırmaların değil yalnızca, kadim dönemde bu süreçle tanıklık etmiş pek çok yazar tarafından dilendirilmiş; bu yüzyıllarda kaleme alınmış eserlerde de tecessüm etmiştir.

Günümüzde İngilizcede hâlâ kullanılan "magic" sözcüğünün Med dilinde, "hakim, filozof ve kâhin" anlamına gelen "Magi" kelimesinden türediği bilinmektedir. Protagoras ve Demokritos'un Abdera'da Magiler'den ders aldığı kayıttır. Öte yandan Latince'deki "occulere": "gizlemek, üstünü örtmek" anlamlarına gelen fiil ile "occultus": "gizem" ve okült ve okültizm gibi sözcükler Grek tarihçi, coğrafyacı ve filozof Strabon'un (M.Ö. 64 - M.S. 24) "bilge insanlar" dediği Keldaniler ile sıkı bir şekilde ilişkilidir. Nitekim Van De Mieroop eserinde sesli harfleri de içeren bir "alfabe"ye dayalı yazı dizgesindeki "okuma" eylemi ile "çivi" yazısına dayalı bir yazı dizgesindeki "okuma"nın farklılığına işaret ederek, "anlama"nın da bu hâle uygun olarak değişik bir şekil alacağını vurgular. Evren'i çivi yazısıyla yazılmış bir metin olarak kabul edip okumaya çalışan Keldaniler, çivi yazısındaki "blok birim"leri çözümleyip, okült: gizli olanı çekip çıkartıp anlamlandırarak bir okuma yürütürler. Bu nedenle *Theaetetus* diyalogunda Sokrates'in harf ve hece'nin değil doğrudan kavramın anlamı tuttuğunu vurgulaması alfabe'ye dayalı bir dil için geçerlidir ve seyretilmiş anlamıyla Babil-Keldani okuma biçimine bir meydan okumadır. Başka bir deyişle Grekler için harfler ve hece-lerden oluşan bir sözcüğün anlamı düşüncenin bir nesnesi olarak varlığa gelirken Babil-Keldaniler için yazılı sözcüğün her bir unsurunun kendiliğinden bir anlamı zaten vardır. yapılması gereken çivi yazılı bir metin olan gerçekliği önce gözlemlemek, sonra kaydetmek, akabinde de okumak ve yorumlamaktır. Bu

süreç Mezopotamya'daki 2000 yılı aşan rasat, kayıt yani milyonlarca tablet ile bunlara ilişkin okuma ve yorumlama eylemlerinin mantığını açıklamaktadır. Yeri gelmişken hemen vurgulayalım ki, Platon'un *Devlet*'inde basit anlamıyla şairler değil, Evren'i çivi yazısı ile kaleme alınmış bir metin olarak gören ve temel birimleri çözümleyerek gerçekliğin doğası hakkında en doğru bilgiyi tespit ettiklerini söyleyen Babil ve Keldanileri kast edilmektedir. Buradaki meydan okuma iki farklı metin algısı ve okuma biçimi arasında cereyan etmektedir. Benzer şekilde *Kur'an-ı Kerim*'deki "şair" de bu anlamı muhtevirdir.

Somuttan soyuta, kolaydan zora giden, tümel kurallığı tekil örnekler üzerinden belleten bir yöntemin sahibi olan Babil-Keldani ve diğer Mezopotamya kültürlerinin ürettiği eserlerin *neliği* ve kendilerinden sonraki medeniyetlere etkilerinin *nasıllığı* konusunda şimdiye değin telif edilen, Van De Mieroop'un bu önemli çalışması da dahil pek çok akademik-ilmî araştırmaya müracaat edilebilir. Ancak biz mesele- nin ehemmiyetini ihlas ettirmek için yazımızı şu şekilde sonlandırabiliriz: Aristoteles *Metafizik*'inde mütevacı biçimde yaptığı işi "uzak-atalar"ının keşfettiği hakikatlerin etrafına tarihi süreçte bulunmuş toz-toprağı temizlemek ve hakikati ortaya çıkartmak olarak tanımlar. İbn Rüşd ise *Şerh*'inde "uzak-atalar"ı tek bir sözcükler karşılar: "Keldaniler..."

Başkalarının hikâyelerinde yaşamayı bırakıp kendi hikâyemizi yazmaya ne dersiniz? Ama önce nokta-ı nazar... ■

* Marc Van De Mieroop, *Philosophy before the Greeks: The Pursuit of Truth in Ancient Babylonia*, Princeton University Press 2016.

AKRABADAN JOHN BERGER

Haydar Ergülen

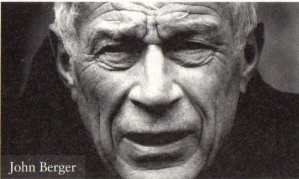

Samimiyim. John Berger kadar mı? Bilmiyorum. İngiliz doğup, Fransa'da yaşayıp, Türkiye'yi sevmek yeterince samimiyet barındıran, hatta bazı durumlarda olağanüstü sayılması icap eden bir şey. İyi bir şey.

John Berger'i bir yazar gibi okumaktan, yazdıklarını kitap olarak değerlendirmekten çok bize mektup yazan, mektupları da okunaklı el yazısıyla yazılmış, yıllardır uzakta yaşayan, akrabadan, okumuş yazmış bir adam olarak gördük, sevdik, benimsedik. O da bunca yıldır yanılmadı bizi doğrusu. Nur içinde yatsın.

Şimdi bizim de ona bir mektup yazmamız gerekir elbette. Bunca yaptıklarına, yazdıklarına karşılık, pul kadar, el kadar bir mektup. İlk gençliğimizin, gençliğimizin, orta ve yaşlılığımızın her çağına şüirden, romandan, anıdan, anlatıdan, denemeden bir mektup yollamış, üşenmemiş bazen kalkıp ta buralara kadar kendisi gelmiş bir adam. Hepsini yazmış ama mektup gibi yazmış, o sıcaklıkta, o yakınlıkta. Mektup için değil miydi, "uzağı yakın eder" demeleri?

Geç gelmiş mektup gibi, geç okunmuş mektubun da pulu üzüldü önce. Önce ben üzüldürüm pul olsam. Bazı şiirler zamanını bekler Necatigil'in dediğince, ama bazı anlatıların zamanı vardır ve onlar tam zamanında okunmak ister. Berger'in Türkçedeki ilk kitabı *Sanat ve Devrim*'i (Yankı Yayınları, 1974) yayımlandığı zaman okumuştum. Bir defa, neredeyse hemen tüm kitaplarını satın aldığım ve tipki Varlık gibi, Ant gibi, Cengiz Tuncer dönemindeki E Yayınları gibi, ilk dönemimdeki Bilgi Yayınları gibi, kitaplığında mutlulukla sıraladığım bir yayınevinden çıkmıştı, Yankı'dan. Berger'i tabii ki bilmiyordum, ama olsun, kitabın adında hem sanat hem devrim geçiyordu, bu

John Berger

yeterdi. Tam da o yıllarda düşündüğüm sorunlarla ilgiliydi. Sanatçının sosyalist bir düzendeki özgürlüğü... Otorite tarafından bir süre sonra istenmeyen bir heykeltıraşı anlatıyordu Berger.

Efsane Yankı Yayınlarından John Berger'in bir sonraki kitabı, *Görme Biçimleri* geldiğinde yıl 1978'di. Her bakımdan en ateşli yıllarımız. Gençlik, aşk, devrim, yoldaşlık... ODTÜ'de Sosyoloji okuyordum ve bu kitap da beni ilgilendiriyordu. Zaten hangi kitap ilgilendirmiyordu ki? John Berger gayriresmî tarihçemiz gibi olmuştu. 18 yaşında başlamıştım okumaya çünkü *Yedinci Adam*'ı da (Cem, 1978) aynı yıllarda okumuş olmalıyım. Çevirmeni ve yakın dostu Cevat Çapan çevirmişti Türkçeye. Yunan, Türk, İspanyol, Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde çalışan göçmen işçiydi *Yedinci Adam*. Bu kitap da beni, bizi ziyadesiyle ilgilendiriyordu. Kökleri burada olsa da dalları Almanya'da, Fransa'da, Hollanda'da olan bir kavme mensuptuk artık.

Üçlemesinden yalnızca *Bir Zamanlar Avrupa'da*'yı (İletişim, 1991) okudum. Taciser Belge-Murat Belge çevirmiş. Sonra G'yi (İletişim, 1984) tabii. Eh Tomris Uyar da çevirmiş bir güzel, okunmaz mı? G, darbenin şiddetinden henüz kendine gelemese de yavaş yavaş gözlerini açmaya başlamış olan solun yarı uykulu gözlerle en çok okuduğu ve tartıştığı kitapların başında gelir o dönem. Bende de böyle, kolektif bir uykunun ardından kolektif uyanışa denk gelen bir okuma anısı vardır G'nin.

Adam Yayınevi'nin, Erkal Yavi'nin o güzelim kapak tasarımlarıyla yayımladığı, adı da öyle, *Ve Yüzlerimiz, Kalbim, Fotoğraflar Kadar Kısa Ömürlü* (Çev: Zafer Aracagök, 1987) ile *Şiirin Saati* (Çev: Gönül Çapan, 1988) kitaplarını unutmuyum? Berger'i yitirince çıkarıp yeniden okumaya başladığım ilk kitaplar onlardı. Benim asıl sevdiğim Berger, denemeci Berger, gezgin Berger, mektupçu Berger, şair Berger o kitaplardı. Şu cümlelerin altını çizmişim hemen: "Şiir yitirilmiş bir şeyi bize yeniden veremez, ama yitirilen şeyle aramızda oluşan ayrılığa kesinlikle karşı çıkar. Bunu da hayatımızdan koparılan şeyleri sürekli olarak bir araya getirmekle yapar." (s.66)

Akrabadan yakın bir yazar Berger. Hiç görüşmedik ama iyi tanışıız. ■

KIZLARIMIZI CİNSİYET ROLÜNE UYGUN DAVRANMA BASKISINDAN KURTARABİLİR;
TOPLUM İÇİNDE OLDUKLARI, HİSSETTİKLERİ GİBİ VAR OLMANIN MUTLULUĞUNU TATMALARINA YARDIM EDEBİLİRİZ.

İki kız annesi, ödüllü gazeteci yazar Tanith Carey'den, dış görünüşün saplantı haline geldiği bir dünyada özdeğer sahibi kızlar yetiştirmek üzerine bir başucu kitabı.

Engellenmemiş Kızlar, sadece kız değil erkek çocuk ebeveynlerinin de okuması gereken bir kitap çünkü çocuklarımız hepimizin sorumluluğunda...

BOZUK PUSULA

Büyümek için önce çürümen gerek...

KALDIRIM TAKINTISI

Hayatı kaldırımlardan izliyordu, çok geçmeden bildiği her şeyi sorgulamaya başlayacaktı.

Mehmet Ali & Akşamsefası

instagram.com/kotonkitap

twitter.com/KotonKitap

facebook.com/KotonKitap

%100
OKUNAN
KİTAPLAR
www.kotonkitap.com

KASIRGA VE YABANMERSİNLERİ

Özkan Ali Bozdemir

Çiyil Kurtuluş, yayımlanan birkaç öyküsü dışında edebiyat dergilerinde adını çok sık görmediğimiz bir yazar. Uzun süren suskunluğu düşünüldüğü zaman yayımlanan ilk öykü kitabı *Kasırğa ve Yabanmersinleri*'nin büyük bir sabır ve emekle örüldüğü de görülür. Aralarında *Sarmış Öykü* ve *Notos*'un da olduğu birkaç dergide yayımlanan ve ilk kez bu kitapta bir araya gelen öykülerine baktığımızda bu suskunluğun değeri daha da anlaşılır. *Kasırğa ve Yabanmersinleri* on dokuz kısa öyküden oluşan ve her öyküsünde bambaşka durumların ve olayların anlatıldığı önemli bir ilk eser. Çiyil Kurtuluş fazlalıklara yer vermeyen, kısa ve etkili bir yazı dili kurmuş öykülerinde. Bazen karşılıklı konuşmalarla bazense monologlarla ilerleyen bu öykülerde, derin ve ustalıkla bir anlatımın izlerine rastlamak mümkün.

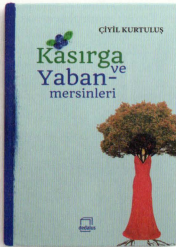
Kitaba adını veren *Kasırğa ve Yabanmersinleri*, hem kurgusu hem de kurgu bütünlüğünde oluşturulan gerilimle oldukça farklı ve önemli bir öykü. Long Island'da bir evde, Sally ve Kuzey adındaki iki gencin birlikte geçireceği bir akşamın anlatıldığı öyküde, kasabaya yaklaşmakta olan kasırganın haberini alırlar ilkin. Baş başa geçirecek bir akşam, kasırganın gerilimi ve gecenin bir yarısı kapıyı çalan davetsiz

misafirin sürpriz ziyaretiyle alt üst olur. Karakterlerin anlık duygu değişimleri, kasırganın gittikçe artan ve korku salan varlığıyla eşzamanlı olarak gelişir ve öykünün finalinde her şey, büyük bir kopuşa doğru sürüklenir. Çiyil Kurtuluş'un bu öyküsünde kurduğu mekânsal atmosfer, hem sözü edilen kasırganın şiddetli gücünü hem de karakterlerin kişiliklerindeki kırılmaları bütün ayrıntılarıyla resmediyor. Doğrusu böyle güç ve karmaşık bir olayın bütün hatlarıyla ortaya konabilmesi, üstelik farklı coğrafyada geçen bu hikâyeyi kurarken okuru da o dünyaya dahil edilebilmesi bir yazar için büyük başarı sayılmalı.

Kasırğa ve Yabanmersinleri dışındaki öykülerde yine yazarın yalın ama derinlikli anlatısı kolaylıkla hissedilir. Çiyil Kurtuluş'un hemen her öyküsü basit ve sıradan gibi görünen olayların iç yüzünü, yani açıkça görünmeyenleri işaret ediyor. Bu anlamda öykülerin ele aldığı sorular ve sorunlar, yeni bir okumanın ertesinde daha net anlaşılabilir. Yine de öykülerin merkezinde yanlış bilinenlerin, gizlenenlerin ve tam olarak ifade edilemeyen duyguların ağırlığını rahatlıkla fark edebiliriz. Bazen iki gencin dalgakırandaki içten ve gerçekçi konuşmalarını okuruz öykülerde, bazense puslu bir ormanın ortasında köpeğiyle birlikte ilerleyen bir avcının korkusuna ve kararsızlığına tanıklık ederiz.

Her koşulda az sözcükle çok şeyi anlatmaya çalıştığı görülüyor yazarın. Bu tercih okurlarda, öykünün söyleyeceklerini tam olarak söylemediği duygusunu da uyandırabiliyor, çünkü şiirsel dilin kısa öykü içerisindeki etkisi her defasında yeterli olamıyor ne yazık ki. Aynı şekilde noktalama işaretleri, özellikle virgül kullanımı konusunda oldukça tasarruflu davranan yazar, uzun cümleler kurmamaya da özen gösteriyor. Böyle bir yöntem elbette hikâyenin temposu ve coşkulu anlatımı için iyi bir çözüm olsa da bazı durumlarda öykünün akacağı kanalı tıkama olasılığını da beraberinde getiriyor.

Kasırğa ve Yabanmersinleri, Çiyil Kurtuluş'un bundan sonraki verimlerini takip etmek konusunda oldukça iyi ve önemli bir başlangıç sayılmalı, çünkü yazarın kısa öyküleri gittikçe büyümeyecek ve güçlenecek bir kasırganın yaklaştığını da alttan alta işaret ediyor. ■

Kasırğa ve Yabanmersinleri
Çiyil Kurtuluş
Dedalus Kitap

STEFAN ZWEIG

Stefan Zweig (1881 - 1942) ve onun ölümsüz eseri *Satranç* bu sayımızın odak noktası oldu. Avusturyalı yazar Zweig, Freud'un da etkisiyle psikolojiyi yazarlığının merkezine almıştı. Yazarlık açısından en verimli çağı da I. ve II. Dünya Savaşları arası oldu. Hârikulâde biyografiler yazdı, bu metinlerde eğildiği kişinin ruhunun derinliklerini okuruna yansıtmayı başardı, bu alanda dünya çapında bir isim oldu. *Satranç* ise psikolojik edebi metinlerin başyapıtlarından biri olma özelliğini koruyor. Türkiye'de okurların yazara duyduğu büyük ilgi ise her geçen sene artıyor. Biz de bu merakın izini sürerken karşınıza işte bu dosyamız çıktı.

STEFAN ZWEIG:

ÖLÜME BOYUN EĞİYORUM

Medeni Yılmaz @nekedisiznekitapisiz

"Bütün dostlarımı selamlarım! Umarım, uzun gecenin ardından gelecek olan sabahın ışığını görebilirler! Ben, çok sabırsız olan ben, onların önünden gidiyorum."

Arka Kapak / Stefan Zweig

"Bir sabah hizmetçi kız koşu koşu gelip şaşkınlık içinde: 'Gelin, onlar öldü!' diye haykırdı. Ben, 'Kimler?' diye dehşetle sordum. Hizmetçi kız: 'Onlar, onlar öldü!' diye bağırdı yeniden. Sokağa fırlayıp Zweig'ların evine koştum ve onları birbirlerine sımsıkı sarılmış yatar buldum. Zweiglar birbirlerine öyle sımsıkı sarılmışlardı ki bu durumda soğumuş olan vücutları birbirlerinden ayırmak için bazı uzuvlarını kırmak gerekti."¹

Stefan Zweig'in Brezilya'daki komşusu ve dostu Nobel edebiyat ödüllü Gabriela Mistral, onun ölümünü işte bu satırlarla dile getiriyor. Stefan Zweig, eşi Lotte ile birlikte 1942 yılında intihar etmişti. Peki ama ününün doruğunda, sevdiği kadın yanında, savaşlardan oldukça uzakta, doğayla iç içe bir ortamda, devlet başkanı gibi saygı gördüğü Brezilya'da yaşayan Zweig'in intihar nedeni ne olabilirdi? Hangi gerekçeler onu intihara sürükleyebilirdi? Bunun yanıtını ilerleyen satırlarda vereceğiz; ama öncelikle Zweig'in hayatına kısaca değineceğiz.

Bir biyografi ustası olan Stefan Zweig'in biyografisini kısaca da olsa yazmaya kalkışmak, onun bir ressam edasıyla tasvir ettiği ruhsal durumları ve incelikli araştırmaların sonucunda ortaya çıkardığı detaylarla yüklü yapıtlarını okuduktan sonra, insanın yetersizlik hissiyle boğuşmasına sebep oluyor. Ayrıca, bir insanın yaşamını en ince ayrıntılarına kadar deşmenin ve "gerçek" olarak iddia ettiğimiz bilgileri kitlelerle paylaşmanın ahlaki boyutunu da biz, sıradan insanlar, sorgulamadan edemeyiz. Ama biyografi türünün belki de en iyi yazarı olan Zweig, hiç de sıradan bir insan değildi; o, ahlaki sorgulamaları açacak kudrete ve erdeme sahip nadir insanlardandı. Daha hayattayken, o zamanki adıyla

Milletler Cemiyeti olan Birleşmiş Milletler'in yaptığı istatistiklere göre, yaşayan yazarlar içerisinde yapıtları başka dillere en çok çevrilen yazardı. Ki kendisi zaten yaşayan büyük sanatçıların ve yazarların çoğuyla dostluklar kurmuştu. Salzburg'taki evi adeta sanatçıların buluşma noktasıydı. Kimler konuk olmadı ki o kur evinde! Almanların en büyük romancısı Thomas Mann, o dönemde yaşayan en büyük şairi Rainer Maria Rilke, en büyük bestecilerinden Richard Strauss, yüzyılın en önemli filozoflarından Ludwig Wittgenstein, Fransızların yirminci yüzyılda yetiştirdiği belki de en iyi şair Paul Valery, Rusların o dönemki en büyük yazarı Maksim Gorki, İtalyanların ünlü bestecisi Toscanini, yüzyılın en devrimci yazarı İrlandalı James Joyce ve psikoloji biliminin kurucularından Sigmund Freud bunlardan sadece birkaçıydı.

Böylesi efsanevi insanların odak noktasında olmak, sadece yazarlık yeteneğiyle açıklanacak bir durum olmasa gerek. Zweig, romantik yapıya sahip duygulu, coşkulu ve tutkulu biriydi. En büyük ülküsü ise, savaşlarla boğuşan Avrupa'nın o eski barışıl günlerine dönmeydi. Bunun için çok çabaladı, birçok ülkede konuşmalar yaptı; konferanslar düzenledi. Ama savaşı engelleyemedi. Çünkü insanlar adeta çıldırmış gibiydi; savaşı istememek vatan hainliğine eşdeğerti. Medya aracılığıyla siyasetler, insanlar üzerinde manipülasyonlarla öylesi hakimiyet kurmuştu ki, en milliyetçi sloganlara sahip liderin peşinden kitleler sürükleniyordu. Zaten Hitler gibi birinin ortaya çıkması, işte böylesi bir kolektif yanıyla mümkün olabilirdi ancak. Hatta Fritz Lang'ın 1931 yapımı *M* adlı bir filmi, dönemin Almanyasının atmosferini olağanüstü başarıyla yansıtır. Filmde bir seri katil üzerinden o yıllardaki Alman toplumu nun gerginliğini ve yükselen milliyetçi duygularını görmek mümkün.

Hitler'in iktidarı tek başına ele geçirdiği 1934 senesinden sonra, Yahudi kökenli olan Zweig'in Avusturya'da yaşama imkanı kalmamıştı. Yaşayan en popüler yazarlardan olan Zweig'in yapıtları artık meydanlarda yakılıyor, yayımlanması yasaklanıyor ve o da buna daha fazla dayanamayarak önce

İngiltere, sonra Amerika ve en sonunda da, hayatının sonuna dek yaşayacağı Brezilya'nın Petropolis kentine yerleşiyordu. Vatani Avusturya işgal edildikten sonra, artık vatansızdı da. Adım adım tırmadığı zirveden, bir itmeyle boşluğa fırlatılmış gibiydi. Yersiz, yurtsuz ve pasaportsuz Zweig, İngiliz vatandaşlığına geçiyordu ama insanlığın geleceğine dair ümitleri de günden güne tükeniyordu. Çünkü Almanlar, İngiltere harici tüm Avrupa'yı o kadar çabuk ele geçirmişti ki İngiltere de düştü düşecekti. İnsanlar toplu halde katlediliyor, tarihi şehirler acımasızca bombalanıyor ve savaş tüm dünyaya dalga dalga yayılıyordu. Zweig, savaş zamanlarında erdemli bir insanın sorması gereken sorunun "Nasıl hayatta kalırım?" sorusundan çok "Nasıl insanlığımı korurum?" olduğunu savunan biriydi. Oysa toplama kamplarının yavaş yavaş duyulmasıyla birlikte, insanlığın tarih boyunca erdemden en çok uzaklaştığı anlara şahit oluyordu. Hatta tarihte en çok çile çekmiş kuşağın kendileri olduğunu vurguluyordu son kitabı ve otobiyografisi olan *Düünün Dünyası* adlı eserinde.² Çünkü insanlığın onurunu tümüyle yitirdiği bir döneme şahitlik etmek zorunda kalıyordu. Pekii Zweig gibi hümanizmle dolup taştan biri, erdemin yok oluşuna daha ne kadar tahammül edebilirdi?

Yıl 1942'yi gösterdiğinde, Almanlar yıldırım hızıyla ilerlemeye devam ediyordu. Savaşın uzakta, Brezilya'da yaşayan Zweig çifti güvendedi. Brezilya'da ünlü Rio Karnavalı sürmekteydi ve Zweig çifti, bunu bizzat yerinde takip ediyordu. Sonra gazetelerde bir habere rastladı; Hitler, Süveyş Kanalı'nı da hedefleri arasında almıştı. Bu, Zweig için son nokta oldu.

21 Şubat sabahı Zweig kararını kesin olarak vermişti, intihar edecekti. Önce Petropolis postanesine gider ve zarfların birine *Satranç* adlı yapıtının müsveddelerini koyarak onu Amerika'daki yayımcısına yollar. Bu yapıtı, o öldükten sonra ancak Aralık 1942'de Brezilya'da Almanca olarak yayımlanacaktır. Aynı gece ise yanında karısı dışında bir kişi daha vardır, yakın arkadaşı Ernst Feder. Bu onun son gecesidir ve Zweig, o son gecesinde dostu Feder ile satranç oynar. Kazanıp kazanmadığını bilmiyoruz ama dünya Zweig'ı sonraki gece kaybedecektir. Ertesi gün, 22 Şubat 1942'de yanında karısı Lotte varken, son mektubunu 20 yıla yakın bir süre evli kaldığı eski eşi Frederike'ye yazar ve şunları söyler:

"Hayata kendi dileğimizle başlamıyoruz, oysa ölümü seçmekte özgürüz. Bu kararı aldığımдан beri ne denli rahatladım, bilemezsin."

Arkadaşı Feder'i uğurladıktan bir süre sonra, 61 yaşındaki Zweig, henüz 33 yaşında olan karısıyla birlikte zehir içerek intihar eder. Geride bir mektup

birakır ve mektubun son cümlelerinde yine umudun ışığı vardır:

"Bütün dostlarımı selamlarım! Umarım, uzun gecenin ardından gelecek olan sabahın ışığını görebilirler! Ben, çok sabırsız olan ben, onların önünden gidiyorum."

Brezilya hükümeti, ona yaraşır bir devlet töreniyle cenaze merasimi düzenler. Başta devlet adamları ve generaller olmak üzere, ülkedeki büyük yazarlar ve sanatçılar ve elbette Brezilya halkı bu devasa törene katılır. Resmi bir tebliğ olmamasına rağmen kentteki tüm dükkânlar kapanır. İnsanlığın yetiştirdiği en hümanist ve en büyük yazarlardan Stefan Zweig, görkemli bir törenle Brezilya imparatorunun yanına defnedilir.

Zweig, otobiyografisi olan *Düünün Dünyası* adlı yapıtını, "Her gölge, sonunda yine de ışığın çocuğudur. Ancak aydınlıkla karanlık, savaşla barış, yükselişle alçalış yakından tanımış olan kişi, hayatı gerçekten yaşamış sayılır," diyerek bitirir. O, hayatı tüm karışıklıklarıyla gerçekten yaşamış ama ölümü seçmiş biriydi. Böylece ölümsüzlüğe ulaştı. Geride sayırlarından hayat fışkıran yapıtlar bıraktı ve insanlığın ebedi umut kaynaklarından biri oldu. ■

Notlar:

1. *Stefan Zweig - Hayat ve Eserleri*, Burhan Arsu, Ak Yayınları, İstanbul 1967, sayfa 32-33.
2. *Düünün Dünyası*, Stefan Zweig, MEB Yayınları, İstanbul 1989, sayfa 3.

VATANSIZ ZWEIG YOLLARDA

Hasanali Yıldırım hasanaliyildirim@gmail.com

Amok Koşucusu, Satranç Ustası ve Yıldızın Parladığı Anlar. Stephan Zweig dendiğinde aklımıza gelen sacayağı.

Yazarının hakikatini kavramada eksiklik mi barındırmakta bu troyka? Değil elbette!

Biz Zweig'i çok sevmiştik.

Sanayici bir aileden gelme zengin bir baba, bankacının kızı anne, hesapsız imkânlar, sıkı bir eğitim, Viyana'da felsefe meselâ ve öteki şeyler. Edebiyat için feda edilen bütün öteki şeyler üstelik. Aslında evrenin en büyük sırrını anlamak ve anlatmak için dense yeri: İnsan ruhu.

Zweig dünyadan kâm almayı değil, dünyaya bir şeyler vermeyi tercih ettiği için mi? Her genç kızın rüyası Zetina diğış makinasının handiyse fabrikasına sahipken git, intihar et. Hem de karınla. Niçin? Bir hiç için öldürülen delikanlıların acısını ruhunun derinlerinde hissedebilmek... Bir saatten sonra vicdanın sesini susturamamak...

Mağribinin bulacağı bir ruh kumaşı değil bu.

İşte bu ruhla dünyayı dolaşmak. En azından bir kısmını.

Bugünkü Avrupa zihninin ilmik ilmik işleneceği iki büyük savaşın öncesi ve esnasını kapsayan 38 yıllık bir zaman diliminde (1902-1940) çıkılan seyahatlerin yazıları: *Yolculuk Üzerine*. Çeviri, *Yıldızın Parladığı Anlar*'ı Türkçe yeniden yazan Burhan Arpad'ın oğlu Ahmet Arpad imzalı.

Sıcakık yuvanın alışlageldik huzurunu terkederek taşrada/gayrıda yitik huzuru arama dürtüsü. Biraz başkası hâline gelmek, gelmiş gibi yapmak, sonra da kendine o başkası gözüyle bakabilmek fırsatını yakalayabilmek sanısı.

"Fikrimin vatani" dediği Paris ilk durağı. 19'unda. Belçika ve öteki Kuzey Avrupa ilkgençlik yıllarının gözdesi.

Bir Vatansızın Mecburi Seyahatleri

Sonraları kâh Provence, kâh Merano için Viyana ve Salzburg'u sık sık terkedecektir. İtalya, İspanya, İngiltere, Hindistan, Amerika, Brezilya, Rusya... 1934 sonrası Zweig için zorunlu yolculukların başlangıcını teşkil eder. Artık kelimenin gerçek anlamıyla bir

haymatlostur; vatansız. Kültür Avrupası hayali yerini Avrupa'nın binlerce yıllık gerçeğine bırakmıştır.

Bu tarihten sonraki hayatı, sanki hakikati bulmak için bir arayış gayreti olmaksızın çıkmış, gerçekten kaçma mücadelesine dönüşmüştür. Tuz-buz hayaller ve Osmanlı'yı yok eden Avrupa'nın kendi kendisini yemesi. Alman vatandaşı değildir artık. İngilizler'in bahsettiği bir evrakla yaşamak mecburiyetinin ağırlığı, annenin ölümü, hayat arkadaşından ayrılma ve kaçınılmaz sonuç: Depresyon.

Gezmenin iyi geldiği duygu bozuklukları vardır, şifa veremediklerinin yanında. Bir de azdırdıkları. Bir o ruh hâline garkolur Zweig, bir öbürüne. Bir gün kültür Avrupası'nın sıcak hayali, ertesi gün, ırkçılığın acıtıcı dikenli telleri.

1940'ta Avrupa'yı terk eder ve Los Angeles'a yerleşir. Artık bir evi yoktur; yani ruhunu dinlendireceği mekânı.

Yılanların Janus'u

Stephan Zweig insana inanan bir romancı. İnsanı her şeyin ölçüsü gören bu köhne anlayışı temel bilimlerin ve pozitivizmin süzgecinden geçirdikten sonra cilalayıp kavi bir ikona dönüştürmesi, onun hem marifeti ve hem de bilindiği gibi felâketinin müsebbibi...

Avrupa kültürden ibaret Zweig'a göre; bütün insanlığı kurtaracak temel farmakon. Ne ki Platon'un dil için teraci ettiği vasıf durumundaki farmakon, (Evet, "Dil bir farmakon'dur." der Platon.) çift dilli bir ylandır. Farmakon... hem ilâç, hem zehir. Yılanların Janus'u.

Ne ki kültür önemli kuşkusuz. Kültürün gelişimi için de yolculuk... Çünkü kültürün hem gelişmesinin, hem de bir insan öbeginden ötekine aktarılmasının vazgeçilmez önemdeki taşıyıcı öğelerinden biri yolculuk...

İnsan: Gezmeden edemeyen varlık.

Peki sefere çıkan insan aslında derinde neyi amaçlar? Görmediği yerler üzerinden içindeki bilinmezler hazinesini eksiltmeyi mi, gördüklerinin katkısıyla bildikleri üzerinden bilmediklerine sarkmayı mı?

Macera mıdır yolculuk yoksa daha çok ruhun en derin kıvrımlarına sarkma mecrası?

Yola çıkmak gidilen yerlerde görülen ve deneyimlenen yeniliklerle yenilenmek mi demek yoksa kuşanılmışları muhafaza için çocukça bir imtihana tabi tutmak mı?

Hem insan yenilenebilir mi? Yolculuk ve yenilik... İnsan yenilenen bir varlık mıdır yoksa 5 bin yıllık ömre sığdırılan bir istikrarlık ve sabitlik abidesi mi?

Her yolcu, yola çıkmadan önce yeni yerler görerek yenilenmek ister elbette. Ne ki gidilen hangi yere insan kendini de taşımaktan kurtulabilir ki? Bir yere gittiğimizde, giden ben ve kalan ben diye ikiye mi ayırıyoruz ki döndüğümüzde giden benin kalan beni yenilemesini bekliyoruz? Kişi gittiği her yere kendini de götürmeye mahkûmsa niçin bir yerde durmak-tansa bir yere gitmek isteriz? Niçin sabitlik/sükûnet hâli yerine gezmek ruhumuzu teskin eder? Hele bu ruh, ömrünü kendini kavramaya adanmış bir ruhsa...

Yolun Gayesi: Yolcu

Ve macera... Keşif ruhu. Ruhun keşfi mi yoksa? En büyük bilinmezimizin mahkûmundan başka neyiz! Gezmek, bu mahkûmiyeti biraz olsun unutturmakta mı?

Canının çektiğini, canının çektiği gibi ve kadar yapabilmek için yollara düşenlerin maceralarının destanlaştırılması. Zweig'da zorunluluğun doğurduğu kekremisilğin de katkısıyla çıkılan seyahat katmer katmer katmanlaşır. Gurur, ihanet, merhamet, inanç, şüphe, cehalet, erdem, bilgi, özgüven, kapris, kompleks, umut ve elbette bolca umutsuzluk tahin-pekmazleşir.

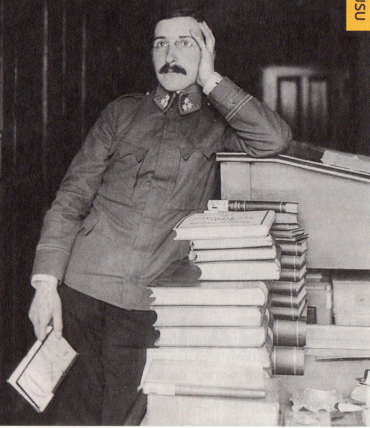
Peki ya gezmek dururken, handiyse aynı hedefi tutursun diye seyahatname okumak ne demek? Ruh ve zihin masabaşındayken beden ve his başkasının keşfine ortak mı edilmek istenmekte? Başkasının keşfine göz dikmek? Başkasının mahremine göz dikmek? Ötesi? Seyahatin ötesinde ne var?

Dahası, kimilerine göre göre yolculuk etmek, yeni yerler görmek ve yeni insanlarla tanışmak, yeni bir hayata başlayabilmenin ön şartı.

Kurulu düzenle bir bağı kalmamış veya bu bağın zayıfladığı kesimler için de gezmek ve dünyayı keşfetmek "sistematik" bir önemde. Sistemin değerlerini yaşantısıyla veya düşüncesiyle zorladığına inanan kesimler için kendini anlamak, dünyayı tanımakla eşdeğer; yani yola düşmekle ve hâlâ insanlara söyleyecek çok şeyler gizleyen yerleri karış karış gezmekle.

Başka bir ifadeyle Zweig'ın *Yolculuklar Üzerine'si* bize tam olarak ne söyler?

Gidilen her yerde görülecek yegâne şeyin, kendi benliğimizin, bidden saklı ve esrarlı ipuçlarını. Yolun gayesi: Yolcunun kendisi. ■

"Kitapların da kaderi vardır ve bu okuyucunun kavramış gücüne bağlıdır."

Sahaf mezarlarına ilk kez uğrayanlar, yeryüzünün bu en tuhaf pazarlarından birinde, ilk bakışta çok keyifli gözüken, tatlı rekabete dahil oldukça kumar gibi insanı içine çeken, pey vermeye yükselen ellerin arkasındaki heyecan ve gerilim dolu bakışlara hemen şahit olurlar. Günlük hayatta pek rastlayamayacağımız bu bibliyofil tiplerin tarih, tür ve fiyat fark etmeksizin belki de ilk kez o anda gördükleri eserleri koleksiyonlarına katmak için gösterdikleri hırs, akıl almazdır. Artık onların bu dünyada mutlu olabilecekleri tek yer ya senelerce büyük emek ve servetle kurdukları şahsi kütüphaneleri yahut da yenilerine kavuşabilecekleri sahaflardır. Gutenberg galaksisinde bibliyofillere saadet yoktur. Bir hâmişin, bir dipnotun peşinde, aramakla bulunmaz bir eserin yokluğu onlara azap olarak yeter. Ali Emiri'nin *Divânü Lugât'î-Türk'ü* keşfettiği sahaftan satın alması hikâyesindeki gibi "Benim tek sevgilim kitaptır. Gerisi mihnet, endişe ve gamdır," diye özetlediği bir ağır yüktrü kitap sevdası.

Alberto Manguel, *Geceyleyin Kütüphane* eserinde

BİBLİYOFİLLERİN TRAJİK DÜNYASI: ZWEIG'IN SAHAFA MENDEL'

Sedat Albayrak

tarihte ve kültürlerde kütüphane kurma düşüncesi- nin ve kitap tutkusunun ilginç hikâyelerini anlatırken yer yer kurmaca karakterle imkansız yolculuklara çıkılır. Zweig'ın *Sahaf Mendel'i* (Buchmendel, 1929) de aslında hayali bir karakter değildir. Bütün bibliyofillerin kendilerinde veya kimi zaman kısacık olarak başkalarında gördükleri bu hastalığı tasvir etme çabasının belki de en güzel numunesidir. Bu hikâyeyi tam da, ben yazmalıydım, dedirtecek kadar insanı yakalayıp çeken, gerçekliği rahatsız edecek derecedeki bir hayatın kısa öyküsü.

Dünya savaşının hemen arifesinde Viyana'nın klasik kafelerinin birinde kendisine ayrılan küçük köşede kitapçılık yapıyordur Sahaf Mendel. Café Gluck'un müdavimi öğrencilerin kaynak sordukları, Viyana entelijansiyanın nadir eserleri danışıkları nevi şahsına münhasır efsanevi bir kitap bilginidir Mendel. Kendisini kitaplara o kadar vermiştir ki gözü hayatını adadığı ciltlerden başka hiçbir şey görmez. Herhangi bir mesele sorulduğunda adeta görünmeyen bir katalogtan sayarcasına iki düzine kitabı yâ-yinevi, tarihi ve fiyatıyla birlikte kendine has mağrur bir edayla sıralamaktadır. Mendel'in devleşmiş bir hafızası vardır ve sihirli bir levhadan okur gibi sonsuz bir bibliyografya saymaktadır. Tek nefeste iki asırlık eserlerin dökümünü yapar fakat şaşkınlık verici bu vukufiyetine rağmen kitapların içeriğiyle alakası yoktur, hemen hemen onların sadece maddi varlığı ve şekliyle ilgilidir. Eline aldığı esere uzun uzun bakar, koklar, tartar onları bütün duyularıyla hisseder ve hafızasının derinliklerine nakşeder fakat muhtevasına hakim değildir. Kafeye Mendel için gelen bir öğrencinin gözünden Zweig, onun şahsında bibliyofillerle ilgili şu hükmü kurar: "Bu küçük, eski kitapçı Mendel'de, insanı sanatçı, bilgin, gerçek

bilge ve tümüyle deli yapan sonsuz adanmışlığın bütün sırrının, kusursuz bir tutkunun trajik mutluluğu ya da mutsuzluğu olduğunu görüyordum.”

Zweig tutkuların yazarıdır. Biyografileri de novella-ları da insanlığı yücelten ya da körelten tutkularla kuşalıdır. Sahaf Mendel de körleştirici kitap tutkusunun çarpıcı bir hicviyesidir. Dünyaya zerre kıymet vermeyen, kafede kendine ayrılan küçük köşede kitaplarıyla yalnız başına yaşayan Mendel gün gelir Princeton'dan kütüphane kurmak maksadıyla davet alır. Fakat gitmeyi göze alamaz çünkü bir kez olsun bile kendisini bu kafenin dışında hayal etmemiştir. İşte tam burada bibliyofillerin ruhbanlara benzer tarzda tecrit olmalarının trajedisi ortaya çıkar. O sırada dünya savaşı patlak vermiştir. Savaşın bütün kavurucu rüzgarı arasında Mendel'in azalan müşterileri haricinde hiçbir şeyden haberi dahi olmaz. Ta ki savaşın iki kutuplu kahramanlık ve hainlik denkleminde köpüren öfke seli nihayet onun da kapısını çalana kadar. İngiltere ve Fransa'yı nadir dergileri temin etmek için gönderdiği mektuplar sebebiyle sorguya çekilir. Dreyfus vâri bir şekilde casusluk şüphesiyle tevkif edilir. Savaştan bile haberi olmayan bu zavallı adama önce mesleği sorulur, ruhsatı olmadığı için seyyar kitapçı olduğunu söylenir ancak. Sonra memleketi Polonya-Rusya sınırındaki Petrikau'dandır ve nihayet Musevi olduğu anlaşılır. Üstelik Avusturya vatandaşı da değildir. Neye uğradığını farkına dahi varamayan bu ihtiyar adam önce hapishaneyne oradan da toplama kamplarına sevk edilir. İki sene burada o bütün eza-cefa içinde kaldıktan sonra hatırlı müşterilerinin tarihiyle nihayet kurtulur. Hikâyenin finalini söylememek adına burada sonlandırmak belki yerinde olacak. Fakat yazarımız Mendel'in hayatına bir kat zorluk daha katarak görme yetisini de iyiden iyiye kaybettiğini bildirir. Şu hâliyle bir bibliyofil için düpedüz kör olmak hayatın bittiği yerdir aslında.

Mendel zaten başından beri dış dünyaya kördür, şimdi bir nevi iki kat kör olmuştur. Burada Zweig'in ikinci bir öyküsünü devreye sokmak gerekcek: *Görünmeyen Koleksiyon* (Die unsichtbare Sammlung, 1925). Almanya'da bir antika ve sanat tutkusunun ömrü boyunca binbir meşakkatle meydana getirdiği koleksiyonun başına gelenleri anlattığı bu hikâye de tıpkı Mendel gibi kahramanın dünyaya iki türlü nasıl körleştiğininin öyküsüdür. Hikâyenin kahramanı Herwarth sayısız nadir eseri toplamış ve nihayet ihtiyarlayarak antika eserlerle ve çok kıymetli tablolarla bezeli koleksiyonuyla ömrünü tamamlamak arzusunda. Günden güne gözünün ferisi söner, Almanya'nın da savaş sonrası zor yıllarında ailesi bütün bu eserleri tek tek elden çıkarır. Zavallı adam varlığıyla sürekli mutlu olduğu, ömrünü verdiği koleksiyonun

artık olmadığından haberdar bile olmayacak âma hâliyle ziyaetçilere olmayan koleksiyonu gezdir-meye devam edecektir.

Zweig'in savaştan sonra ömrünün on beş senesini geçirdiği Salzburg'daki 17. yüzyıldan kalma malikânesi içerisinde geniş bir yazma koleksiyonu ile Beethoven'ın yazı masası da bulunan görkemli bir kütüphane bulunuyordu. Burada nice yazar, düşünür ve sanatçı dostunu ağırladı. En önemli çabalarından biri de adeta müze hâline gelen malikânesinin koleksiyonunu zenginleştirmektir. Her geçen gün yeni eserler ve kitaplar katıldı bu koleksiyona. Bu bakımdan her iki hikâyenin de burada yazılması şaşırtıcı değildir.

Harmut Müller, Zweig'a dair biyografisinde Sahaf Mendel öyküsünde Zweig'in kendi tutkularını ortaya döktüğünü ifade eder. Çünkü Zweig toplamaktan ve sergilemekten büyük haz aldığı el yazmaları üzerinde çalışırken dünyayı unutmaktadır. Bazıları yazarın kendi hediyesi olmak üzere Nietzsche, Kleist, Schiller, Rolland, Rilke, Thomas Mann, Gorki ve Freud gibi yazarların el yazması eserlerini barındıran koleksiyonu dünyaca büyük bir üne sahiptir. Yazmaları elinin altında tutmak muharriplerin ruhunu inceliklerine ve yaratıcı karakterine intibak etme imkanı tanıyordu. Zweig'in hayatının en velut çağını oluşturan Salzburg yılları Nasyonal Sosyalistlerin yükselişi ile sönmeye yüz tuttu. Ülkesini terk etmek zorunda kaldı ve nihayet 1933'te Zweig'in eserleri de yakılan kitaplar kervanına katıldı.

Dünnin Dünyası'nda artık geri gelmeyecek Avrupa'nın yasını tutan Zweig'in bu bedbin durumu I. Dünya Savaşı sonrası hikâyelerine de yansır. Birçok hikâyesi savaşın dramlarına ayna tutan karakterlerinin hatıralarıyla doludur. Bu bakımdan her iki hikâye de Zweig'in korkularını haklı çıkarır biçimde onun ömrünü verdiği kitaplarından ve koleksiyonundan mahrum bırakmıştır. Dünyaya şıgamadığı o "imkansız sürgün" senelerinde eser vermeye devam etmiştir.

Zweig beklenmedik anlarda sürprizler yapmayı severek görünmeyen koleksiyon hikâyesini Goethe'nin şu sözlerle bitirir: 'Koleksiyonerler mesut insanlardır. ■

Amok Koşucusu - Sahaf Mendel
Stefan Zweig
Çev. Gülperi Sert
Doğu Batı Yayınları

DÜNÜN DÜNYASINDAN YARININ TARİHİNE

Ümit Yaşar Özkan

Laurent Seksik'in kendi romanından aynı isimle çizgi romana uyarladığı Stefan Zweig'in *Son Günleri*'ni Guillaume Sorel çizmiş. Kendi adımı Zweig'in sevdiği kadın ve kendisi için böyle bir sonu neden seçtiğini hep merak ettim, anlamaya çalıştım. Şüphesiz hümanist yazar intihar kararını birden almadı, ruhunda damla damla biriken ümitsizlik dayanılmaz kerteğe koyulupşu onu ve sevdiği kadını içine çekmişti. Zweig ve Lotte çiftinin trajik akıbetlerini bilsek de hikâyelerini hüznünlü bir tecessüsle okuyor; çifti intihara sürükleyen sürecin nasıl adım adım ilerlediğini görüyor, bu sürecin can alıcı ayrıntılarına şahit oluyoruz. Sonuna kadar inandığı hümanist kozmopolit Avrupa çökerken Zweig, iç çatışmalar yaşıyor. *Satranç* hikâyesinin benliği ikiye bölünen ıstıraplı karakteri Dr. B. gibi farklı kimlikler arasında savruluyor. Kozmopolit, Avrupalı, Yahudi kökenli bir entelektüel olarak bu kimliğinin yerini ve karşılığını bulduğu dünyanın yerle bir olmasının yasını tutuyor. Zweig çifti salanın artık bir masal diyarı olduğunu bilse de yersiz yurtsuz sürgünler olarak imkânsız geriye dönüş hayalleri kurmaktan kendilerini alamıyorlar.

Kuşkusuz bir yazar için en ağır kendi dilinden sürgün edilmek, ana dilinin konuşulduğu ülkede artık oyunları oynanmayan eserleri Naziler tarafından meydanlarda yakılan yazar kitaplarının hayranı olan ev sahibesine "Almancaı unutun." diyor. Eserlerini yazdığı ana dili için sarf ettiği bu sitem cümlesinin boşuna olmadığını anlıyoruz, sonraki sayfada hayranı övgülerine devam ederken Avrupa'da kitaplarının nasıl yakıldığını görüyoruz. Savaşın ve ölümün gölgesi çiftin üzerinden eksik olmuyor. Dünyadaki büyük ve acımasız satranç maçını takip ediyor; bir sonraki hamlenin nasıl bir dünya manzarası sunacağını anlamaya çalışıyor, bu dünyada bir yerleri olup olmayacağını endişesini yaşıyorlar.

Sorel'in harikulade suluboya yorumlarıyla Brezilya'nın aydınlık, capcanlı göğü ve sokakları, çiftimizin gittikçe kararar ruh hâllerıyla çarpıcı bir kontrast meydana getiriyor. Rilke, 'insan tıpkı bir meyvenin çekirdeğini içinde taşıdığı gibi ölümü içinde taşıyor' demişti. Zweig'in da intiharını içinde taşıdığına akıbetini içten içe sezerek kaygılandığına şahit oluyoruz. Mesela Lotte'nin kendisine ait olan Kleist biyografisini okumasını istemiyor. Çünkü romantik Alman şairi, sevgiliyle birlikte intihar etmiştir. Zweig, Lotte'nin müntehtir

çiftle aralarında bir benzerlik kurmasından korkuyor. Arada ümitsiz haberler geliyor; Walter Benjamin'in ve diğer Avrupalı entelektüel dostlarının intiharları, tutuklanmaları, öldürülmeleri... Karnavalda yazarın karşısına çıkan ölüm, daha da apaçık işaretler.

Seksik ve Sorel hikâyeyi çiftin ölüme giderken, ayakta birbirlerine sarıldıkları karede donduruyor. Elbette hepimizin belleğinde müntehtir çiftin cesetlerine ait o fotoğraf var, acıklı bir gerçeğin belgesi olan bu fotoğraf tarihin arşivindeki yerini koruyor ama sanat acıklı, sevimsiz gerçekleri şiire dönüştüremez mi? Zweig'a göre kendisiyle savaştan Kleist ölümünü bile sanata dönüştürmemiş miydi? Burada da yazar ve çiziren sevimsiz, rahatsız edici bir gerçeği yazı ve çizimin imkanlarını kullanarak dönüştürdüklerini söylemek mümkün, o karede çiftimiz ayakta ve düşsel bir aydınlığın ortasında birbirlerine sarılmışlar. Hikâyeyi anlatanlar onların son anlarını böyle kurguluyor, böyle hatırlamamızı istiyor.

Zweig'in son günleri, silinen, yıkılan, kaybolan *Dünün Dünyası*'ndan 'Yarının -karanlık- Tarihi'ne yipilen acılı bir yolculuk, kederli bir ağıt. ■

Stefan Zweig'in Son Günleri
Haz. Laurent Seksik, Guillaume Sorel
Çev. Haldun Bayrı
Yapı Kredi Yayınları

HEP BENİMLE OLACAK
MISIN?

DAİMA RUHUNA
GÖZ KULAK
OLACAĞIM.

BEN SENİ HİÇ
TERK ETMEYECE-
ĞİM, ASLAI

ASLAI

SEN İLK AŞKIN...

SEN DE SON
AŞKIN.

EBEDİ AŞKIM...

KOKUN, KOKU-
NU HİSSEDİYO-
RUM.

SENİ SEVİYORUM,
SENİ NE KADAR
SEVDİĞİMİ BİLSEN.

ARTIK PEK NET
GÖREMEYİYORUM, SEN
BİR ŞEY FARK EDİYOR
MUSUN?

ELBETTE, MUHTEŞEM
MANZARALAR
İÇİNDE YÜRÜYEN
TANIDIK ÇEHRELER
GÖRÜYÖRÜM.

İNSANLAR
MUTLU GİBİ Mİ?

KENDİLERİN-
DEN GEÇMİŞ
GİBİLER.

ZWEIG'İN KADINLARI

Nihal Yormaz

Hiç Stefan Zweig okudunuz mu? Son dönemlerde eski isimleri ve klasikleşmiş eserlerini yeniden parlatma modasından nasibini almış Zweig'i hiç okumayanlarımız bile şu sıralar yeni yeni keşfetmeye başlamış olsalar gerek. Peki, kimdir bu Zweig? Şöyle kısaca değinecek olursak; 1881-1942 yılları arasında yaşamış Yahudi kökenli Avusturyalı bir yazardır. Zweig, varlıklı bir ailenin çocuğu olmasının yanı sıra eğitimini edebiyat ve kültür üzerine almış, birçok Batı diline hâkim, felsefeyle de yakinen ilgili, hatırı sayılır bir edebiyatçıdır. 1. Dünya savaşı sırasında memur olan Zweig, savaşın ardından Salzburg'a taşınır ve orada ilk evliliğini yapar. Uzun yıllarını geçirdiği Salzburg'da James Joyce, Paul Valéry, Thomas Mann, Franz Werfel ve Romain Rolland gibi önemli isimlerle ahbablık kurar. Fakat kötü kader Zweig'in yakasına yapışır ve kitapları 1933 yılında Nazi zulmü kapsamında toplatılarak yakılır. Zweig'in bu zulümden nasibini almış olmasının sebebi elbette ki Yahudi kökenli olmasıdır. Bu zulüm onu, kendi elleriyle hazırladığı sonuna yavaş yavaş yaklaştırmaya başlar. Memleketini terk eder, Londra'ya yerleşir, ilk eşinden ayrılır ve ilk romanı *Kalbin Sabırsızlığı*'nı yazar. İngiliz vatandaşlığına geçer ve sonrasında da Brezilya'ya yerleşir. Bu kez yanında yeni eşi vardır. Nazi zulmünün sonsuza dek süreceğine dair kapıdaki karamsar ruh hâlinden çıkamayan yazar, 22 Şubat 1942'de ardında bir mektup bırakır ve eşiyle birlikte intihar ederek aramızdan ayrılır.

Aydın bir kişilik olan Zweig, savaş karşısı söylemleriyle tanınır. Hatta Nazilerin insanlık için yarattığı büyük tehlikeye istinaden söylediği şu sözleri de son derece meşhurdur: "Çok büyük bir felakete sürüklediğimizin farkında olduğunuzu sanıyorum. Edebiyat yaşamımız yok olacak..." Zweig'in eserlerine şöyle bir baktığınızda baskın öğenin kadın ve kadın tutkusunu olduğunu görmek mümkün ve Zweig, eserlerinde kadının iç dünyasını öylesine derin bir şekilde kaleme alır ki bu satırları yazarın bir erkek olduğuna inanmakta zorluk çekersiniz. Zweig'in kaleminin sizi kendine bağlamasının en büyük sebebi belki de bu inandırıcılığıdır. Bu konuda bu kadar iyi olmasının sebebi ise yaptığı psikolojik inceleme ve araştırmalarını eserlerine yansıtmayı başarması ve bununla da kalmayıp bu incelemelerden elde ettiği çıkarımlarını eserlerine ustalıkla yedirmesidir. Ama biz şimdi

dilerseniz öncelikle Zweig'in bunu nasıl yaptığına değil, eserlerine yansıyan kadınlarına bir göz atalım:

1. Korku

İlk eserimiz *Korku*. Yazarın bu eserindeki kadın kahr-amanımız kocasını aldatan Irene. Zweig eserde, kadın ruhunu ve düşüncelerini Irene'nin kocasına yakalanma korkusu üzerinden işliyor. Zweig'in sizi şantaj ve korku kapamına kısıtlı kalan, kendisine kocası tarafından gösterilen tüm anlayışa rağmen bir türlü hata yapmaktan geri durmayan ve zamanla korkunç bir ruhsal değişimin ve çöküşün kurbanı olan bir kadının hikâyesine nasıl sürüklediğine siz de inanamayacaksınız. Kitaptan sürpriz bir son beklemeğin, tek yapmanız gereken; korku yaşayan kadının iç dünyasında kopan fırtınalara kendinizi kaptırmak ve büyülenmek.

2. Bir Kadının Yaşamından 24 Saat

Bu eserde yazar karşımıza yine aldatma temasıyla çıkıyor fakat sonra mevzu bu değiştiğinden orta yaşlarını biraz geçmiş Mrs. C. adlı bir kadının hikâyesiyle bizi başka bir yaşamışlığın içine sürüklüyor. Hayatınızda okuyabileceğiniz en kısa ancak en derin kitaplardan biri olan bu eser, Mrs. C.'nin yıllar önce hayatının yalnızca 24 saatlık bir süreç içerisinde nasıl değiştiğini ve neler kaybettiğini anlatmasıyla renkleniyor. Yine inanılmaz vurucu tasvirler, uzun uzun anlatılan kadına özel duygu patlamaları ve yine eşsiz bir üslup.

3. Merhamet

Zweig'in bu eserinin birkaç farklı isimle baskısı bulunuyor. *Acımak, Acı Duygular, Kalbin Sabırsızlığı, Sabırsız Yürek* ve *Tehlikeli Merhamet* isimleriyle de okuyucuya buluşan kitaba her ne isim verilmiş olursa olsun, her hâlükârda müthiş bir duygu yoğunluğun kokusu alınıyor. Romanda ara sıra hafif bir Yeşilçam filmi havası sezilse de bu durum kitabın bir kusuru olmaktan çok, kitabı çok daha okunur bir hâle getiriyor. (En azından Türk okuyucusu için.) Romanda Zweig, Avusturyalı genç ve tecrübesiz bir subay olan Tegner Hoffmiller'in hayatından İkinci Dünya Savaşı öncesinde yaşadığı ve hayata bakış açısını tamamen değiştirecek bir kesiti paylaşıyor. Zweig, Hoffmiller'in görev gereği gittiği bir kasabada

tesadüfen tanıştığı kasabanın soyalırlarından biri olan Bay Kekesfalva'nın belden aşağısı felçli olan kızına duyduğu acımayla karışık merhamet duygusunu öylesine olağanüstü psikolojik tahlillerle aktarıyor ki kitap bitmeden başından kalkamıyorsunuz. Merhamet duygusunun yoğun bir şekilde vurgulandığı bu kitap, her ne kadar bir kadının ağzından aktarılması da müsbet bir kadın olduğu için, bu listede yer almayı hak ediyor.

4. "Mecburiyet"

Bu eser, Stefan Zweig'in 1. Dünya Savaşı öncesinden 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar yayımlanmış öykülerini bir araya getiren *Hayatın Mucizeleri* adlı bir seçki içerisinde yer alıyor. Derin psikolojik çözümler elbette ki burada da peşimizi bırakmıyor. Seçkinin en vurucu öyküsü ise açık ara farkla "Mecburiyet" kesinlikle. Öyküyü çarpıcı ve vurucu kılan ise zorunlu askerlik ve savaş karşısı söylemlerden ziyade bu söylemleri kocasını savaşa göndermek için direnen bir kadın karakterin ağzından okuyor olmanız. Anlayacağınız Zweig bu öyküsünde de yine kalemini konuşturuyor.

5. "Wondrak"

Bir önceki maddede bahsettiğimiz seçkide yer alan bir diğer öyküyü de kadına dair bir metin olması sebebiyle listemize dahil etmek istedim. "Wondrak" adlı bu öykü, çirkin olduğu için toplumda itilip kakılan ve hatta insan yerine bile konulmayan bir kadın dramını konu alıyor. Bu kadının tecavüze uğrayıp hamile kalmasına ve de sahip olduğu, çocuğunu mükemmel bir şekilde büyütüp yetiştirme arzusuna eşlik eden annelik içgüdüsüne, bu içgüdünün en çılgın hâline hayretler içinde tanık oluyorsunuz. Öncekilerde olduğu gibi bu öyküde de nasıl oluyor da bir erkeğin kaleminden bu kadar derin kadınsal duygu analizleri çıkabildiğine hayret ediyorsunuz.

6. "Erika Ewald'ın Aşkı"

Zweig'in *Karmaşık Duygular* adlı eseri içinde yer alan öykülerinden biri olan "Erika Ewald'ın Aşkı", bir kadının platonik aşkının, bu aşkın onda yarattığı duyguların, toplanamayan cesaretin, yaşanan korkunun ve bunlar yüzünden kaçırılan fırsatların konu edildiği bir öykü. Zweig'in eşsiz analizleriyle büyüleyici bir hâl alan bu buhranlı öykü, mutlaka okunması gereken kadın temalı öyküler arasındaki yerini alıyor.

7. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Bu mektup, bir kadının çocukluğundan beri âşık olduğu bir adamı yazdığı ilk ve son aşk mektubudur. Mektup ilerledikçe kadının büyümesine, olgunlaşmasına, acılarına ve anlık mutluluklarına şahit olur ve hem kadının değişen hayatını, hem de adamın bu kadının hayatındaki yerini sorgulamaya başlarsınız. Çocukluk aşkının tutkulu bir yetişkin aşkına

dönüşmesini Zweig'in abartılı duygu patlaması tasvirleriyle fazlasıyla derinden yaşar ve kendinizi bu aşkın hazin sonunu merak ederken bulursunuz.

Âşık olduğu adamdan başka hiçbir şey düşünmeyen, düşünemeyen bir kadının bu saplantılı duygu hâlini esefle seyrete dalarsınız ve daldığınız o yerdensizi, o kadının yıllarca hayalini kurdugu erkeğe kavuşma anı bir anda çıkarır. İşte asıl hikâye de burada başlar.

Eserlerinde psikolojik çıkmazlara bol bol yer veren Zweig, bu sefer de kendini hapsediği saplantılı aşkından bir türlü çekip çıkaramayan bu kadının iç dünyasına ruhunuzda iz bırakacak bir başka duyguya parmak basarak değinmeyi seçer: Hatırlanma arzusu. Kadın, adamın eve davet ettiği diğer kadınlardan bir farkı olmadığını bilmesine rağmen ömrü boyunca âşık olduğu adam tarafından hatırlanmayı arzu eder. Bütün bir ömür boyunca hayal edilen ancak asla gerçekleşmeyen bir arzu olan "hatırlanma arzusu" öyküyü canlı tutan neredeyse tek unsurdur.

Yaşanan tek bir gecenin ardından, kadına bu mektubu yazdın diye bu öyküde ilginizi çekecek en önemli detaydır ancak bu detay da klasik Yeşilçam filmlerinden oldukça aşina olduğumuz bir durumun âdeta bir yansımasıdır. Her satırında kalbinizin bir yerine dokunmayı başlayan bu öyküde şu ve benzeri birçok aforizma olabilecek cümleyle rastlarsınız:

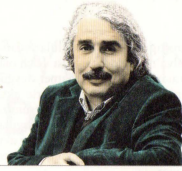
"... fakat bir kadın, duyguları sözcükler olmasa da, her şey apaçık ortaya dökülmede de, her şeyi hisse der."

Toparlayacak olursak, Zweig'in birçok eserinde gördüğümüz derin karakter incelemelerine, eserin başkahramanı bir kadın olunca daha da bir ilgi duyuyor insan zira eril bir kişinin, bir kadını böylesine derinden anlaması ve anlatması sanıldığı kadar kolay olmasa gerek diye düşünmekten kendini alıkoyamıyorum. Ve bir kadını bu derece iyi analiz edebilen bir erkek yazarın kaleminden çıkan her satır da okunmaya değer diye düşünüyorum. Bu kadar eserin hiçbirinde hayal kırıklığına uğramayıma bakacak olursak da sanyorum ki yanılmıyorum. ■

ATLAR L GİDER KİTAPLAR HER YÖNE

A. Ali Ural

"Kumaşa dokundum ve gerçekten de kumaşın arkasında dikkörtgen bir şey, bükülebilir ve hafifçe hisırdayan bir şey hissettim: Bir kitap! Bir kitap!"¹

Arka Kapak / Stefan Zweig

Hiçlik bataklığı kendisini yutmak üzereyken tutunabileceği sağlam bir kulptu kitap Dr. B. için, neden çarpmasın kalbi! "Bir kitap! Bir kitap!" Nabzının böyle attığını, kulağını göğsüne yaslayanlar söyleyebilir. Shakespeare'in III. Richard'a Bosworth Savaş'ında attırdığı çığlğın ritmine benziyordu: "Bir at! Bir at! Bir ata karşılık bütün krallığını verebilirim!" Savaş meydanında atı ölen Kral III. Richard'ın hiçlik karşısındaki sarsılışıydı bu. "Dünyayı yalnızca siyah ile beyaz arasındaki dar yola indirgeyen"² bir sarsılış. "Yeni bir oyuna başlarken piyon yerine atı yeğlemesi"³ ne⁴ sebep olan.

Kral Richard'a değil Dr. B.'ye bahşedildi at, bir şiir kitabı çalmayı aklından geçirmenin ödülü olarak. Ne cüretkâr bir düştü, kendisine işkence edenlerin cebinden bir Goethe ya da Homeros kitabı çıkmasını beklemek. Şiir atını beklerken satranç atı çıkageldi lakin. Ne taştandı, ne madenden, ne de tahtadan... Kâğıttan bir atın sırtında kim durabilir!

Dr. B. durdu. Hiçliğine geri dönmek istemiyordu zira. Her sorgulamanın ardından, "Aynı masanın, aynı yatağın, aynı leğenin, aynı duvar kâğıdının olduğu aynı odaya," gidebilmek için zihninde bir başka yere gitmesi gerekiyordu; yüz elli başka yere. Tam yüz elli oyun vardı bu şiir kitabı umuduyla kaldığı satranç kitabında ve zihnini astapada hâline getirebildiği günden beri bütün dünya altmış dört kareden ibaretti. Altmış beşinci kareye, yani hücre-sine tahammül edebilmesi bu altmış dört kareyi nasıl kullandığına bağlıydı.

İhtimaller sınırlı olduğunda denizin göle dönüşmesi hatta kuruması iştin bile değil. Sonsuzu göstermeyen işaretler eninde sonunda çıkmaz bir sokakta bi-
tıyor. Yüz elli satranç oyunu tek tek epridi hafızada

ve Dr. B. hiçliğin koynuna yeniden düşmemek için hayali astapadanın iki tarafına birden geçti. Dr. B., Dr. B.'ye karşı. Otuz iki taş da onun parmaklarını bekliyor. "Aşk gibi satranç için de bir eş gerekli!"⁴ yse⁴ infilakla sonuçlanmak zorundaydı bu düzenek.

Dr. B.'yi düşmanları değil, kendisi köşeye sıkıştırdı. Kendi sesile tuzaga düşürdü kendisini. Elinden her nesneyi almışlardı; vakti bilmemesi için⁵ saati, yazı yazmaması için kalemi, bileklerini kesmemesi için bıçağı, teselli bulmaması için sigarayı, yaşadığını anlamaması için insan yüzünü ve kelimelerini... Bunların her birini altmış dört karede tek tek yenmişti de kendi sesi karşısında kesilmişti sesi. Bir tarafı siyah, bir tarafı beyazdı Dr. B.'nin; elleriyle bölmüştü kendisini. Hangi elleriyle fakat!

Hastaneye kaldırıldığında teşhisi koyacak tek kişi yine kendisiydi: Satranç zehirlenmesi. Fakat bu teşhisi koyabilmesi için parmaklığı olmayan bir odada gözlerini açması, rüzgârda salınan yeşil ağaçlar görmesi gerekiyordu penceresinden. Beyaz ve pürüzsüz duvarlar parlayacaktı ki dört yanında, hücre-sinden farklı bir dünyanın da olduğunu anlayabilsin. Hem-şire şefkatle yüzüne eğilir gülümseyecekti ki yer-yüzünde onu sorgulamayan, işkence yapmayan bir insanın varlığına inanabilsin. "Bana gülümsedi, evet gülümsedi, demek iyilikle gülümseyebilen insanlar vardı hâlâ..."⁶ diyordu Dr. B.

İşte bu gülümseme yüzünden sular yükselmış, karaya oturan gemi taze dalgalarla kıpırdamaya başlamış, kader uçsuz bucaksız sularında birbirinden kıtalar-
larca uzak ve yabancı olan iki adam; dünya satranç şampiyonu Czentovic'le, dünya satranç mağduru Dr. B.'yi karşılaştırmıştı. "Her alanda çevrengel bir kültürsüzlük içinde" olan "konuşurken bir cümleyi dilbilgisi yanlışlı olmadan kuramayan" Czentovic'in yanına, bir paltonun cebinde kitap olduğunu fark ettiğinde heyecandan dizleri titreyen ve "Dört aydır elimde kitap almamıştım. İçinde insanın art arda sıralanmış sözcükler, satırlar, sayfalar ve yapraklar görebileceği, başka, yeni, şaşırtıcı düşünceleri okuyabileceği, tanıyabileceği, beynine alabileceği bir kitabın hayali bile insanı coşturuyordu,"⁶ diyen Dr. B.'yi

yerleştirmişti ki siyahla beyaz, satranç tahtası dışında fırtınalı bir zeminde bir kere daha hesaplaşsın.

Bu hesaplaşmanın galibinin ancak satranç tahtasının yanındayken "tuhaf ve gülünç görünümünden kurtulabilen" Czentovic olmasından daha doğal ne olabilirdi! Satrançla susuzluğunu gidermeye çalışırken neredeyse boğulan Dr. B. satrançtan başka her şeyin boğduğu rakibi karşısında havlu atmaya-caktı da ne yapacaktı. Czentovic "boş bir kayadaki tek bir altın filizi gibi" taşıyordu satranç dehasını o koca gövdesinde. Haklıydı kendinden etkilenmekte. Sınırlı dünyasının içinde sınırsız imkânlar elde ederek, adını bir *Satranç Felsefesi* kitabı için satacak kadar haklı. Tanrı onu yeryüzüne "Şah!" demesi için göndermişti.

Fakat zafer kupalarını bir bir vitrinine taşısa da "yakınında kültürlü bir insan hissettiğinde kabuğuna çekilecekti" Czentovic. "Kültürsüzlüğünün sınırsız derinliğini" kamufla edebilmesinin başka bir yolu yoktu. Nietzsche'nin "Kalabalık, dibini görmediği her şeyi derin sanır," sözünden haberdar olmasa da bu sözün mükemmel bir uygulayıcısıydı.

Dr. B.'nin satrancın zehirli sularına yaklaşmaması gerektiğini bile bile Czentovic'in karşısında ezilen Mc Connor'ın kolundan tutarak, heyecanla, "Tanrı aşkına! Sakın hat!" demesini sadece alışkanlığa bağlamak, aysbergi suyun yüzünde kalan kısmından ibaret saymak olurdu belki de. Alışkanlığın çağrısına kulak vermek ya da Mc Connor'ı yenilmekten kurtarmak değil bu davranışın arkasındaki devinim. Dr. B. alıştırmalarla keskinleştirilmiş kaba zekânın her zaferinde yeni bir delik açıldığını hissediyor olmalıydı gemide. Yoksa "Tanrı aşkına!" sözüyle neden müdahale edilsindi oyuna.

Rakiplerine tahtadan heykellermiş gibi küçümseyerek bakan, taşlarını bir köpeğe yiyecek fırlatır gibi hareket ettiren Czentovic'in duraksadığı andı bu. Mc Connor telaşla elini taştan çekmiş, "cennetten inen meleşin" talimatlarına kulak kesilmişti: "Şimdi veziri alırsanız, fili C1'e sürüp piyonunuzu kırar, siz de atınızı geri çekersiniz. Ama bu arada boştaki piyonunu D7'ye getirip kalenizi tehdit eder ve atınızla şah mat deseniz bile kaybedersiniz ve dokuz on hamle sonra yenilirsiniz. 1922'de Pityaner Turnuvası'nda Alehin'in Bogolyubov'a karşı oluşturduğu konumun hemen hemen aynı."7

Dr. B.'nin bütün uyarıları belki de sadece şu sahneyi görmek içindi: "O ana dek hep ayakta oynayan Czentovic, duraksadı, duraksadı ve sonunda ağır ağır oturdu; böylece o ana dek bize tepeden bakan Czentovic, bizimle aynı düzeye inmiş oldu."8 Dr.

B'nin isyâmı hiçlik kuyusuna atılmasınaydı insanın. Yanından bir kervan geçmeyecek kuyuya. Hiçbir şey insan ruhuna hiçlik kadar baskı yapamazdı madem, insanı onuruna kavuşturmak için önce ruhunu kurtarmak gerekiyordu baskıdan. O vakit başını kaldırmak, "bir tarlaya, bir el arabasına, bir ağaca, bir yıldızla, herhangi bir şeye bakabilirdi."

Stefan Zweig, göğe baktığında bombardıman uçakları gördü kuşlar yerine. I. Dünya Savaşı'nda askere alınırken eline "İşe yaramaz!" raporu tutuşturuldu. Böyle bir "iş" için "işe yaramaz" oluşundan yüksünmedi Zweig. Savaş Bakanlığı, onu bir süre askeri arşivde çalıştırdıktan sonra azletti. Yıllar sonra tekrar göğe baktığında II. Dünya Savaşı'nın bombardıman uçaklarını gördü bu defa. Bir tarlaya, bir el arabasına, bir ağaca, bir yıldızla, herhangi bir şeye bakmadığı için hiçliğin kuyusuna düştü. Başta kendini dünya vatandaşı saysa da vatansızlığın boğucu bir karanlık, Avrupa'nın korkunç dumanlar çıkaran bir cadı kazanı olduğunu gördü sonunda. "Bitkiler gibi insanlar da uzun süre yaşayamazdı köksüz." Brezilya'daki kuyusunda yazdı *Satranç*'ı. Bir veda mektubuydu okuyanları siyah beyaz taşların dizildiği astapadanın kenarına oturtan. Öyle bir veda mektubu ki, kim okusa "maddesi olmayan bir mimari"yle taşların yerli yerine oturduğunu fark ediyor, ne zaman bir taşı hareket ettirecek olsa Dr. B'nin elini hissediyordu kulunda. ■

Dipnotlar—

1. Stefan Zweig, *Satranç*, Çev. Ayça Sabuncuoğlu, Can Yayınları, İstanbul 2016, s. 48.
2. a.g.e., s. 23
3. a.g.e., s. 23
4. a.g.e., s. 24
5. a.g.e., s. 39
6. a.g.e., s. 47
7. a.g.e., s. 30
8. a.g.e., s. 32

ALİM ARLI

NEOLİBERAL ŞEHİRCİLİK

EĞİLİMLERİMİZLE TARİHİ BİR FIRSATI ISKALADIK

Röportaj: M. Ali Çalışkan, Yunus Emre Tozal

İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olan Alim Arlı, lisans, yüksek lisans ve doktora sürecinde Oryantalizm, Sosyal Teori, İlişkisel Sosyal Teoriler, Göç, Yoksulluk, Türk Sosyolojisi, Kent Sosyolojisi ve Etnografisi, Yükseköğretim Sosyolojisi konularında yayın ve çalışmalarında bulundu. Kendisiyle dünyadaki nüfus politikalarından; İstanbul özelinde gecekondulaşmadan apartmanlaşmaya-rezidanslaşmaya doğru giden süreci konuştuk.

Orhan Pamuk'un *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında Kâğıthane'de Kültepe ile Duttepe mahalleleri arasında 1970'li yıllarda arazi kapma kavgaları anlatılıyor. Hakikaten de herkes o yıllarda çevirebildiği yer kadar muhtarlardan tapu belgesine benzer belgelerle toprak sahibi oluyorlardı. İstanbul özelinde gecekondulaşmadan apartmanlaşmaya, apartmanlaşmadan rezidanslaşmaya doğru bir eğilim ortaya çıktı. Şehirler dönüşüyor, nasıl görüyorsunuz?

Zaman makinesini hızlı çalıştırsak eğer, insanlığın ilk yerleşik hayata geçtiğinden 1800'lerin başına kadar nüfusun ağırlıklı kısmı kırlarda yaşıyordu. Antik dünya kırsal bir dünyadır. 1760'lardan 1950'lere kadarki 200 yılda, özellikle de 1860 sonrasında başlayan ikinci sanayi devrimi sonrasında dünya büyük bir kentsel devrim yaşadı. 1970-80'lerden sonra

küreselleşmenin belirginleştiği dönemde bu devrim, tüm kıtalara yayılarak muazzam bir hız kazandı ve halen de devam ediyor. Küresel tarihe baktığımızda içinden geçtiğimiz dönem, gerek değişim hızı gerek yoğunluğu bakımından ve nüfusun ilk kez bu ölçeklerde yoğunlaşarak metropollere yığılması açısından tarihsel bir dönem. Tabii son 200 yılda farklı ülkelerde şehirleşme süreçlerinin eş zamanlı olmama ve farklı ekonomi politik patikaları izleme' hâlinin getirdiği değerlendirme ve kavramsallaştırma güçlükleri ve farklılıkları da söz konusu. Fakat tüm dünyada kentsel geçiş dinamiklerinin sömürge ve sömürge sonrası dönemde bir karşılıklı bağımlılık boyutunda şekillendiği de bir diğer temel olgu.

Yani Türkiye'de şehirleşme Batı'dan farklı izleklerden mi geçti?

Aslında burada iki temel kavramı konuşmamız gerekiyor. Biri *demografik geçiş*, diğeri ise *kentsel geçiş* dedğimiz süreçler. Demografik geçiş yenidoğan ve çocuk ölümlerinin kontrol altına alınarak azaltılması, ortalama yaşam sürelerinin uzaması ve ortalama çocuk sayılarındaki düşüşe bağlı ortaya çıkan nüfus yapısındaki stabilite. Şehirlerle geçişle ortaya çıkan birkaç kuşak içerisinde demografik mekanizmalardaki değişimler bu geçişin temeli. Daha fazla sağlık hizmetine erişen, daha uzun yaşayan ve uzun yıllar boyunca çalışmaya müsait sürdürülebilir bir nüfusun ortaya çıkışı. Tabii bunun çok çeşitli boyutları var. 19. yüzyılla birlikte harekete geçen ikinci önemli dinamik ise kentsel geçiş. Kırsal nüfusun çözülerek yeni şehir alanlarını ortaya çıkarması. Özetlersek, bu iki süreç, bazı ülkelerde eş zamanlı ve iç içe yaşanırken bazı ülkelerde ise göreceli zamansal farklarla gerçekleşiyor. Şehirleşmede karşılaşılan veya karşılaşılmayan sorunların nedenleri bunu nasıl tecrübe ettiğinizle de alakalı. Türkiye 1940'lardan itibaren bu iki süreci iç içe yaşamaya başlıyor. Batı Avrupa'da ve ABD'de kentsel geçiş süreci 1950'lere doğru önemli ölçüde tamamlanmıştı. Demografik geçiş de aynı şekilde. 1960'ların başında Japonya, Almanya, Fransa gibi ülkelerde ortalama doğurganlığın 2-2,5'a gerilediğini görürsünüz. Aynı yıllarda Türkiye gibi ülkelerde ortalama çocuk sayısı 7'ye yakın ve bu iki dinamik henüz bu yıllarda başlıyor. Bu iki geçiş dinamizmindeki eşzamanlılık kuvvetli bir toplumsal değişim ve yeniden yapılanma dönemi demek aynı zamanda. Sosyal bilimlere değişim kavramının yoğun şekilde girişinde de bu sürecin bir etkisi söz konusu. Mekan üzerinde çok yüksek nüfus hareketliliği; bu hareketliliğe bağlı olarak sayısız kentsel altyapı probleminin ortaya çıkışı, bütçe olanaklarının bu süreçlerin yönetimini destekleyecek kapasitede olup olmaması, yerelde demokratik siyaset alanlarının mevcudiyeti ve yokluğu.

O zaman, güçlerle birlikte şehirlerin alacağı biçim de bu parametrelerle ilişkili...

Dedığınız gibi. Şehirlerde yerleşik nüfustaki doğal nüfus artış hızıyla, göçle birlikte gelen nüfusun şehirlere akma hızı arasındaki orantısızlık temel bir konu. Şehirler çok hızlı büyüyor. 1950-90 arası büyük ölçüde böyle. Demokratik temsilden olduğu kadar, kamu bütçe olanaklarında da mahrum kalmış büyük gecekondular dünyasının ortaya çıkışı bununla bağlantılı. İleri endüstriyel ülkelerde refah devleti inşasına denk düşen dönemde Türkiye gibi ülkeler bu "büyük dönüşüm"ü tecrübe ediyor. Üstelik ekonomik bakımdan ister tarıma dayalı büyüme ister ithal ikamesi dönemlerine bakılsın, çok pahalı olan kentsel yatırımların çok sınırlı şekilde şehirin yerleşik kesimleri için sefer edilmesi seçimi de var. Ayrıca kamu bütçe olanaklarının günümüze nispetle

oldukça sınırlı olduğu koşullarda, devletin daha çok sanayi yatırımlarına yöneldiği bir dönem. Bu büyük geçiş döneminde aynı zamanda çok sınırlı kentsel yatırımlarından da bahsetmek gerekiyor. Ayrıca Mike Davis gibi araştırmacıların dikkat çektiği bir diğer olgu da, üçüncü dünya kategorisinin inşasında ve sömürge sonrası dönemde gecekonduların ortaya çıkışında 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp 1950'lere kadar devam eden vahşi sömürgecilik ve sömürgelerden yapılan kaynak transferlerinin önemli bir rolü var. Bu transferler Avrupa'yı mamur ederken, sömürgeleri kötüleştiriyor. Küresel ekonomi politik bakımından bu karşılıklı bağımlılık örneğinin kentsel dünyanın "hem 1. hem de 3. dünyada" aldığı biçime doğrudan bir etkisi var. Türkiye her ne kadar sömürgeleşmemişse de 19. yüzyıldaki ekonomik bağımlılığının, bunu takip eden on yıllar boyunca süren savaş ekonomisinin, bu sürecin analizi ve geçerli bilginin üretmek için gerekli bilgi kurumları ve üniversitelerinin olmamasının etkilerini şehirlik süreçleri bakımından incelememiz gerekiyor. 1950'lerden sonra gecekonduların ortaya çıkışı antropolojik ve ekonomi politik dinamikler üzerinden tekrar gözden geçirilmeye muhtaç.

Neden?

Çünkü geniş ölçekli kentleşme süreçleri olurken, bir ülkenin tüm sosyal ve kültürel bağları çözülüp yeniden kurulurken ve büyük bir nüfus devinimi varken konuyu ne sadece ileri-geri kategorileriyle ele alan siyasete, ne ekonomik değişimi mutlaklaştırarak aşamalandıran analizlere ne de carpık kentleşme gibi basitleştirmelere hapsederek anlayabiliriz. Sınıfların oluşumu, şehirlerin kültürel bakımdan yeniden yapılanması, yeniden bölüşüm politikalarının etkisinde şekillenen partiler siyaseti ve tabii ki oluşan ideolojik anlamlandırma çerçevelerinin süreçleri kavramsallaştırma tarzları iç içe oluyor. Türkiye'deki anlama çerçeveleri büyük ölçüde bu dönemlerde şekillenen siyasi çizgiler üzerinden gelişmiştir. Bu resimde eksik olan kısımlardan birisi, hayatın gündelik akışı ve pratiğinin hatta türlü çıkar gruplarının oluşumunun bu kentsel geçiş çağı bağlamına oturtulması olması. Ulus devlet inşası dönemiyle birlikte yürüyen bu süreçte yurttaş da inşa ediliyor. Aynı zamanda yeniden oluşmakta olan şehirlerde pastadan pay için yarışan şehirler de. Bu dönem aynı zamanda pastadan hak ettiği payı alamadığını, yerel düzeyde demokratik temsilden dışlandığını düşünen sosyal çevreler için bir öğrenme süreci. 1980 sonrası sosyal ve siyasal değişimler arasındaki bu pedagojik farkın tarihi sonuçları oldu. Bu dönem aynı zamanda yatırımların hala daha göç ettiği köyüne yapan ilk kuşak göçmenlerin, bundan vazgeçerek kentsel rantları keshettiği bir anı da temsil ediyor. Batı Avrupa'daki toplumsal

çatışmalarda sömürgecilikten gelen kaynakların sorunun çözümü şeklinde devreye sokulması kısmen oralaradaki parlamenter demokrasinin inşası süreçlerinde önemli rol oynuyor. Türkiye'nin de dahil olduğu geç sanayileşen ülkeler kuşağı içinde sorunlar daha çok içe patlamalı ve çekimeli siyasetin daha baskın olduğu formlar üzerinden yaşanıyor.

Öyleyse Türkiye'de herkesin şikayet ettiği şehirleşmeyle, gecekonduyla ilgili sağlıksızlık imajının tarihi temeli biraz da önceki on yılların siyasetindeki çözülmemiş meselelerinden mi miras kaldı?

Büyük ölçüde evet. Bu soruna ilişkin öte yandan şuna işaret edilebilir; Türkiye açısından, kamu hizmetlerinin ve altyapının fonlanmasındaki kısıtlar, devletin hem kamu hizmetlerine hem diğer yerel hizmetlere yetecek bütçe olanaklarından mahrum olması. Kamu maliyesindeki dengesizlikler 2000'li yılların başına kadar en büyük sorunların başında geliyor. Büyük bütçe açıkları enflasyonist ortamla yönetilmeye çalışılırken, görece adil bir şehirselleşme ve hayat inşa etmek zor. Gerçi yakın zamanda kamu maliyesi disiplinize edildiikten sonra da görece adil bir kentsel düzen inşa etmekten neoliberal şehircilik eğilimlerinin baskın hale gelmesi tarihi bir fırsatın iskanlanması olarak da okunabilir. Soruya dönersek tekrar, bu kapsamlı geçiş süreçleri şöyle bir dinamik ortaya çıkarıyor: Çok sayıda insana aynı anda eğitim, altyapı, sağlık hizmetlerini eşzamanlı yapmak ulus devletlerin tarihsel vaadi. Ancak bunu yapmak aynı zamanda demokratik siyaset koşullarında ve partilerin her birinin kendine mahsus iyi hayat soruları ve bunlara verdikleri cevaplarla şekilleniyor. Öte yandan her partiyi bağlayan ekonomi politik ve mali kısıtlar var. Demokratik kitle siyasetinde ulusal ve yerel ölçeklerde yurttaşın hayatını iyileştiren, görece daha adil bir yeniden bölüşüm politikası öngören, eşitlik ilkesini hayata yayan şeyler yapamadığınızda iktidarı elde edemezsiniz. O nedenle her yurttaş kamusal hizmetlere daha çok erişim talep ediyor.

Devlet için sorun ilkökula başlayan nüfusu eğitirken onu sonraki eğitim kademelerine de taşımak. Aynı zamanda ona iyi bir sağlık hizmeti sunmak ve tıbbın bir işe yerleşeceği iktisadi koşulları oluşturmak. Türkiye'nin merkez sağ ve sol siyaseti son elli yılda kentsel ve demografik geçiş dönemindeki bu taleplerin yönetimi için söylem, siyaset ve kapasiteler geliştirdi. İlkokula erişen nüfusu eğitirken aynı anda onların ortaokula geçişinin ve tabii aşağıdan gelenlerin de sisteme girişinin sağlanması gerekiyor. Fakat tüm kuşaklar için bu hizmetleri sunmak mümkün olmadı. Aşama aşama ve yaklaşık 70-80 yılı bulan bir süreçte bu tür hizmetler için sürdürülebilir bir kamusal düzen kurulabildi. Kentsel geçişini tamamlamış ve 2040'lara kadar demografik fırsat penceresi açık bir ülke olarak Türkiye'nin büyük dönüşümünü başlatan 20. yüzyıl da böylece kapandı. Ancak bu dönemden miras kalan alışkanlıklar, sorunlar, anlama çerçevelerinin daha düşük bir hızla değiştiğini söyleyebiliriz. Doğurganlık oranı kalamama 2'nin altına inmiş durumda. Nüfusun ortalama yaşı 30'ların biraz üzerinde. Ancak daha önceki on yıllara göre daha eğitimli olan Türkiye'de üniversite mezunu genç işsizlik oranları çok yüksek. Bunlar önemli fırsatlar ve açmazlar. Bugün Türkiye'de birçok Batılı ülkeden ortalama 7-8 yaş daha genç bir toplum var. Ancak farklar kapandıkça ülkenin önüne çeşitli sorunlar da gelecek.

Birkaç tane saymak gerekirse?

En önemlisi artık tamamlanmış kentsel geçişin sürdürülebilir bir ekonomik ve beşeri refah getirip getirmeyeceği. Şehirlerdeki yaşam kalitesinin yükselip yükselmeyeceği. 19. yüzyıldan itibaren benimsenen kalkınma anlayışının doğaya ilişkin sorunlu anlayışın değişip değişmeyeceği. Bir diğer sorun kır yaşamının bu denli hızlı terk edilmesi, binlerce yıldır en özgün kır yaşamı formlarını barındıran Anadolu'da köylülüğün ekonomik olduğu kadar bir kültür olarak ortadan kalkması riski. Yüksek-modernist kabullerin sorgulandığı bir çağda yaşarken geçmişin de yeniden ve daha ön yargısız değerlendirilmesi geleceğimizi nasıl inşa edeceğimizin de anahtarı olacak. O bakımdan Türkiye'de tüm siyasi anlayışların iyi hayat sorunlarını yeniden sormak zorunda olduğu bir başka büyük dönüşümün eşliğindeyiz.

İyi hatırlıyorum, benim çocukluğumda köylerden mahallere gelen kamyonlar olurdu ve köy hayatı canlılığını sürdürüyordu. Nüfusun yarısı şehirdeyse, bir yarısı da köyde kalırdı. Köylerde diyalim o senenin tarımsal ürünleri ve o ürünlerden üretilen peynir, yoğurt, çökelek gibi ikincil ürünler kamyonlarla mahallelere gelir ve herkes ürünü alırdı. Şu an tamamen bitti o dönemler.

Evet. İstanbul'da kısmen kırsaldaki hayatını sürdürmek için çabalayan önemli bir nüfus da var. Sayıları gittikçe azalsa da bu önemli. Tabi diğer şehirlerde de. Şu an bazı beşeri coğrafyacıların analizlerine göre şöyle bir durum Türkiye'de. Kuzeybatısından ucundan Güneydoğusunun ucuna kadar diyagonal bir çizgi çizerseniz, "doğu-batı gradyanı dedikleri şey", bu eksen üzerinde gerek hayat kalitesi, hizmetlere erişim, insani ve kentsel gelişmişlik bakımından hiyerarşik bir düşüş ve gelişme bakımından büyük bir kutuplaşma var. Bu aynı zamanda ekşinen kuzeyi ve güneyi için de geçerli. Bölgeler arası bu gelişme farkları büyük ölçüde 20. yüzyılın bize bir mirası. Bunun mekanizmaları ve nedenleri üzerineyse elimizde çok az iyi araştırma var.

Bunun coğrafyaya bu kadar bağımlı olması garip değil mi?

Değil, çünkü Marmara bölgesi nüfusun, zenginliğin ve diğer bütün değerli olguların tarihsel olarak konsantre olduğu bir bölge ve bu dengesizlik kısmen İstanbul'un merkeziliğinden de kaynaklanıyor. Hakeza diğer Batı illeri için de. Deniz kenarında olmak da bir avantaj. İstanbul ve Doğu Marmara Bölgesi'nde ülkenin geri kalanından farklı olarak, servetin bu denli anormal ölçeklerde yığılmasının önümüzdeki on yıllarda önemli sonuçları olacak.

İstanbul'a iç göç devam ediyor mu?

Bir azalma eğilimi var ama bir metropolde yaşamının cazibesi devam ediyor. Hayat pahalılığı ve eski fırsatları sunamıyor gelenlere. Şehirde servetin katmanlaşması, yeniden bölüşümdeki dinamizmin kalkmış olması ve yerleşik sınıfların oluşması ve tabi büyük sermayenin tekelleşmesi... Ülkede doğuşun azalmasının da etkisi var tabi. Tüm bunlar iç göçü azaltıyor ama öte yandan İstanbul ekşisinden daha fazla uluslararası göç alıyor. İstanbul için yapılan bazı kestirimlere göre, en kötü ihtimalle 2030'larda nüfusun 19 milyonda sabitlenebileceği gözlemleniyor. Elbette bu önümüzdeki on yılda 4-5 milyon nüfus demek. İstanbul'un çevrelerine doğru kesintisiz ve bileşik yayılımı devam ediyor. Bu yayılmanın bazı ekolojik etkilere dayanmış olması hakikati de var. Doğu Marmara bölgesindeki mega projelerin ve İstanbul'un finans sektöründeki büyüme hedefinin şehirdeki hayatı daha pahalı hâle getirmesi kaçınılmaz ve bunların iç göçü ve uluslararası göçü hangi açılardan etkileyeceğini kestirmek zor.

Türkiye'de doğurmayı teşvik edici bir siyasi söylem var 80' ve 90'lı yılların aksine. Yine bu konuda bazı teşvikler açıklanıyor ekonomik destekler mahiyetinde. Bu süreç nereye oturuyor?

Türkiye'de ortalama doğurganlık 2'nin altına düştü. Bu anlamda bir yeniden üretim döngüsüne girildiği söylenebilir. Doğurganlığı teşvik etmek ekonomik olarak devlet destekleri ve bununla uyumlu sürdürülebilir hayat şartlarının mevcudiyetiyle de alakalı. Şu an nüfus açısından bir kriz durumu olmadığı için daha gevşek teşvik denemelerinden bahsedilebilir. Demografik fırsat penceresi kapanmadan önce de güçlü teşvik mekanizmalarını kurmak kolay gözüküyor. Bence en önemli dünya çapında aile kurumunda büyük bir değişim, form değişimi söz konusu. Ayrıca ilk evlenme yaşı 30'lara yaklaştı. Bu da doğurganlığı sınırlayan bir başka faktör. Genç işsizliğin yüksekliği de bu anlamda belirtilebilir.

Demek ki devlet politikalarına baktığımızda, ciddi destekler olursa işe yarıyor?

Ama bu da çok kolay değil. Kuzey Avrupa'da yapıyor mesela, çok uzun süreli doğum izinleri, maaşlar, bakım masrafları, kreş masrafları vb. tüm bunların tamamı güçlü bir refah devleti olmayı şart kılıyor. Ayrıca sosyal sınıfları da belli bir stabilite kazanmasını gerektiriyor. Hepsi aynı zamanda verimli ekonomik modellerle sahip ülkeler. Sanayi üretiminin ağırlıkla imalata dayalı ülkelerde bu süreçlerin gelişimi çok kolay değil. O bakımdan biraz da yaşayıp göreceğimiz durumlar. Sonuç olarak Türkiye'nin bir nüfus krizinden bahsetmek söz konusu değil, nüfus artmaya devam ediyor.

Nüfus açısından tekrar İstanbul'a dönersek...

Evet, İstanbul için bahsettiğim gibi 2030'lu ve 2040'lı yıllarda 19 milyon mevcut büyüme eğilimleriyle ulaşılabilecek azami sayı olarak görülüyor. Kocaeli ve Tekirdağ'da dâhil ettiğinizde yaklaşık 25 milyon insanın yığıldığı bir bölgenin yönetilebilmesi de temel bir sorundur. Ülkenin de ithalat ve ihracatının yarısı burada, vergilerin yarıya yakını bu bölgeden alınıyor. Altıncı yakın üniversitesi var. İstanbul'un egemen konumu pekişerek devam ediyor. Daracık bir coğrafyada 39 ilçesiyle dünyanın en ilginç şehirlerinden biri olduğuna kuşku yok. Bu egemen konum planlama açısından da büyük bir sorun. Ana plan kararlarının bu kadar sık değişmesi büyük bir mesele. Hâlihazırda il bütününde planlama ve stratejik karar süreçlerinde Büyükşehir Belediyesi yetkili. Kendi sınırlarındaki alanlardaysa ilçe belediyeleri. Bir de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın gerek ilçe gerek Büyükşehir Belediyesi'ni bypass ederek kentsel planlama yapma yetkisi var. Bu yetki karmaşasının, yerel demokrasi güçlendirilerek çözülmesi gerekiyor. En geçerli, az maliyetli ve şehrin sakinlerinin onay ve rızasını da celbedecek çözüm bu gibi. ■

Not: Röportajın tamamını 20 Mart'ta arkakapak.com'da okuyabilirsiniz.

İNSAN DOĞASINI SAVUNAN MUHTEŞEM BİR MANİFESTO

Mehmed Ali Çalışkan

Steven Pinker'in kaleme aldığı *Boş Sayfa* adlı eser geçtiğimiz yıllarda (2010) Türkçeye *Mehmet Doğan* tarafından çevrilmişti. *Doğan*'ın diğer bilim kitaplarındaki başarılı çevirilerine baktığımızda (*Genom*/ *Matt Ridley*, *Gen Çeviktir*/ *Matt Ridley*, *Neo Liberal Genetik*/ *Susan McKinnon*) böylesine önemli ve hacimli bir bilim kitabının yine onun tarafından çevrilmiş olmasını biz okurlar için bir şans olarak değerlendirmeliyiz. Nitekim *Boş Sayfa* kitabı, günümüzde sadece bilim alanında değil tüm entelektüel alanlarda mevzi kazanmış olan insan doğasının inkârına karşı, insanı toplumun bir yazı tahtası olarak değil de kendi doğasının imkanlarıyla savunan müthiş bir manifestoya imza atıyor.

Hikaye nerden başlıyor, nereye uzanıyor? Aslında bati bilim dünyasında özellikle 2.dünya savaşının yıkıcı etkisinden sonra yeniden organize olan bilimsel faaliyet, insanın evrimsel tabanı olan kalıtsal birikimini ya yok sayarak ya da olduğundan daha önemsiz kılarak, insanı kültür ve toplumun inşa ettiği özgür bir toplumsal birim olarak tanımladı. Nitekim kalıtıma vurgu yaptığımızda henüz dünyayı yeni ateşe vermiş olan Hitler bilimine yaklaşıyordunuz. Naziler, insan genetiğini esas kabul ederek belirli ırkların diğer belirli ırklara üstünlüğünü savunuyor, insanların davranışlarının niteliğinin ait oldukları etnik kökenle ve bu etnisitenin asaletiyle doğrudan ilgili olduğunu savunuyorlardı. Şu halde siz de bir biyolog olarak 1950'lerden sonraki bilimsel iklimde insan davranışlarına yönelik herhangi bir belirleyici faktör olarak genetiği öne çıkardığınızda özellikle Yahudi propagandasının etkisi altındaki bilim camiasından antisemitizm damgasıyla dışlanabiliyordunuz.

Tek sebep bu değil elbette, genetik belirlenimciliği bir şekilde öne çıkardığınızda özgür irade kurgusunu da zayıflatarak, 1950 sonrasında politik bir nefret

figürü olan Hitler'i kendi canavarlığı ile suç işlemeyi seçen özgür bir aktörden, genlerinin tuşağı bir makineye çevirmiş oluyordunuz. Dolayısıyla 20.yüzyılın son yarısında insan davranışlarını belirleyen teoriler *John Locke*'ın tabula rasa'sına (boş sayfa/tablet) tekrar yaslandı. İnsan doğduğunda zihni boş bir sayfadır, toplum ve çevre onu inşa eder, önüne seçim yapabileceği sayısız seçenekleri sıralar, o da zihnine yazılmış bu deneyimler koleksiyonunu kullanarak kendi yolunu bulur. İnsanlar kendi yürüdükleri yollardan kendileri sorumludur.

Elbette evrimsel biyolojinin bu kadar güçlü olduğu bir çevrede genetik tam olarak dışlanamazdı, dolayısıyla bir çok teori doğa-yetiştirme (nature/nurture) faktörünün ortak bir etkileşim içinde kurguladı, insan kalıtım sayesinde öğrenen bir makineydi, toplum bu kalıtsal makineyi yine neredeyse boş bir sayfayı işler gibi kodluyordu, bu ortaklık teorilerinde tek fark boş sayfada kalıttan gelen kılavuz çizgilerinin olmasıydı. Genetik yapı, insanın sadece kan dolaşımı, sindirim, fizyonomi gibi biyolojik faaliyetlerine indirgeniyordu. Örnek olarak cinayet işlemeye meyilli olmak gibi bir davranışla ilgili bir biyolog genetik bir çalışma yapsa kıyamet kopuyordu.

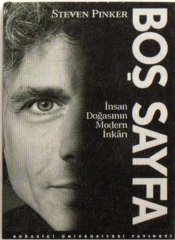
İki şeyi birbirinden ayırmamız gerekir, birincisi insan davranışlarında bir belirlenimciliğin bahsedebilir miyiz, ikincisi bu belirlenimcilik doğayla mı yoksa çevreyle mi ilgilidir? *Tabula rasa* teorisinde ikinci soruda çevreyi ön plana çıkararak, ilk soruya hayır cevabı verilebilmenin de yolunu aramaya çalışıyordunuz. Nitekim genetik yapının davranışlara etkisinden bahsettiğimizde insanı tercih yapan birey değil, tercih yapmaya zorlanan bir makine olarak sınırlamanın önu açılıyordu, oysa insan davranışlarını çevrenin etkisine (toplum ve kültür) bağladığınızda, bu davranışları çevre tarafından öğretilen sınırsız seçenekler havuzu

olarak çerçeveleyebiliyordunuz. Böylelikle insanı özgür bir birey olarak tanımlamak da kolaylaşıyordu.

Peki Pinker ne yapıyor? Öncelikle, insanın doğduğunda bırakın boş sayfayı koca bir ansiklopedik bilişsel materyal ile dünyaya geldiğini gösteriyor ve insan doğasının reddedilemez, yadsınamaz devasa gerçekliğiyle kaçınılmaz yüzleşmeyi yapmamızı sağlıyor. İdeolojik, dini veya politik etkilerden sıyrılarak aydınlanmacı dünyada kendine bir şekilde yer bulabilmiş *tabula rasa* mitini, ideolojik, dini veya politik etkilerden sıyrılarak yerle bir ediyor, etimizin içinde bizi biz yapan, tercihlerimizi belirleyen, hayatımıza yön veren, duygu ve düşüncelerimizin temel materyalini, insanlığımızı, doğamızı ortaya çıkarıyor.

Hümanist öğretiler (mesela liberalizm) *tabula rasa* ile bizi dünyadan ayırarak doğaya yabancılaştırır, insanlığımızı toplumsal ve kültürel bir birikim olarak tanımlar. Bu yüzden insan cansız varlıklardan, bitkilerden ve hayvanlardan ayrılır, dünyanın tanrısı olur. Hümanizme göre; bitki ve hayvanlar doğalarının gereğini yaparlar, insanlar duygu ve düşüncelerinin sonsuz seçenekleriyle doğanın üstünde yeni bir alan (res cogitans) kurarlar.

Pinker için ise doğamız önemlidir, çünkü bizi dünyalı yapar. Dünyanın üstünde değil, tıpkı bir taş, ağaç veya geyik gibi onun içindeyiz. Pinker'in *Boş Sayfa* adlı eserini insan doğasının inkârına karşı, hiç bir mitem korkmadan gerçek insanı ve onun doğasını cesurca savunan bilimsel çerçevedeki en güçlü manifesto olarak tanımlayabiliriz. ■

Boş Sayfa
İnsan Doğasının Modern İnkârı
Steven Pinker
Çev. Mehmet Doğan
Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi

Mehmet Ali & Akşamsefası

BABİL.COM'UN
RENKLİ KİTAP DÜNYASI
ÇENGELKÖY'DE
SİZİ BEKLİYOR

babilmekan
kitabevi kafe

8.000 ÇEŞİT KİTAP, KEYİFLİ KIRTASIYE, USTA ELİNDEN
KAHVE ÇAY ve LEZİZ ATİŞTIRMALIKLAR
EVİNİZİN RAHATLIĞINDA
KİTAP OKUMA ve ÇALIŞMA İMKANI

NARKISSOS İLE EKHO'NUN SUYA DÜŞEN MİRASI: NARSİSİZM VE YARATICILIK

Hasan Öztürk

Narsisizm, kökeni oldukça eskilere uzanan bir terim. Acısıyla yankısını bırakarak giden Ekho'ya yüz vermeyen Narkissos'un, yüzünü gördüğü suda yok oluşu, insanlığın kültürünü besleyen zenginliğe dönüşmüş geçen zamanla birikerek. Narkissos'u yutan su, bizi kendimize yansıtacak aynaya bakmayan narsisiste bir ceza mı vermiştir yoksa hayranı olduğu/ olunacak güzelliği kendine mi çekmiştir bilinmez ancak söylencenin *Ovidius* ile metinselleştiği yaygın kanıdır. Edebiyattan tıbbı, geniş bir alanda yıkıcı ve yapıcı biçimiyle sözü edilen narsisizmi, "sağlıklı işleyemeyen cinsel libidonun kendine edindiği yeni bir çıkış yolu" olarak tanımlayan Freud, 1914'teki "Narsisizme Giriş" yazısıyla mitolojik söylemi, bilsel bakışla okumanın yolunu açmıştır, kaldı ki terimi edebiyatla ilişkilendiren de odur.

Narsisizm ve Yaratıcılık, Narkissos söylencesini bilsel alana taşıyan Freud'un, "Narsisizme Giriş" yazısını referans alan, adlarıyla başka ortamlarda -*Cogito*, "Tuhaflık ve Yaratıcılık" (72, Kış-2012) karşılaştığımız yazar/akademişyenlerin ürünü ortak kitabın adıdır. Nilüfer Erdem'in yayına hazırladığı kitap, Avrupa'nın değişik üniversitelerinde düzenlenen "psikanaliz ve yaratıcılık" toplantılarının, adı geçen makalenin yüzüncü yılı nedeniyle İstanbul'da düzenlenen onuncusundaki bildiri metinlerinin oluşturduğu bir

başucu kitabı. Sunuş dışında yirmi yazının yer aldığı kitapta Fransızca metinleri Sırma Paladimir çevirmiştir.

Var edicisi insanı unutturacak boyuttaki teknolojik gelişmelerin dünyasında narsisistliğimiz her geçen gün çoğalırken *Narsisizm ve Yaratıcılık*, "sanat" yüzümüzün yansıdığı bir ayna kitap. Narsisizm, psikiyatri için çözüm aranması gereken sorunlu bir dünya mı yoksa sanatçının yaratıcılığına alt yapı oluşturan bir davranış biçimi mi, tartışmaları bir yana, narsisist benlik, sanatçının yaratma eyleminde başat öge. Ekho'ya bakmamışken kendine hayran Narkissos'un, bu yalnızlık seçiminde nelerin etken olduğuna dair bilgilerden yoksunuz ancak yaratıklarıyla insanlığın kültürel belleğinde yer edinmiş sanatçıların her birinin bebeklik dönemimdeki ilişki kopukluğu mudur bunca üretkenliğin kaynağı diye hayret etmemek mümkün mü? Güçlü bir benlik duygusu edinmemişlerin, varlıkları için edindikleri kanıt, sahte/yapay kimliklerle haz ve sonsuzluk edimi ise sanat yaratıcılığı, bu durumda içine doğduğu toplumun yerleşik kabullerini aşmak mı yoksa sanatçı "bir miktar dışarı çıkıp rejimin kendisine saldırmak, onu dize getirmek arzusu" duyup kazanımlarını terk ederek narsisist yıkıcılığı da göze alabilecek mi? Otobiyografi yazmak, suda kaybolan güzelliğe duyulan hayranlık mıdır acaba? Kendilerinin ilk okuru olan

bu yaratıcı sanatçının, nesneleşen eseriyle “dışarıdaki okurlara, yaratma sürecine özgü olan ve okurda yeniden canlandırılan narsisist meselelerin zihinsel örüntülerini” sunduğu “okur” da kendisini var ederek sanatçıya benzer bir narsisist tutuma mı okur okuduklarını? Açıkçası bu okur sorusunu, “Yapıtın Narsisist Değerleri: Okurun Ruhsal Çalışması” (Christian Guerin) yazısını okuduktan sonra sormamak mümkün olmuyor.

Narsisizm ve Yaratıcılık’ta “Yaratıcılığın Kökenleri ve Narsisizm” (Pınar Limmili Özeren) ile “Narsisist Kırılmaları Kendi Kendine Tedavi Etmenin Yolu Olarak Yaratıcılık” (Adela Albella), soruna kavramsal zenginlik kazandırarak iki önemli yazı. Özveren, yaratıcı sanatçının olumlayıcı narsisist eğilimini “Sanki geçmişte kendi yansımaları aradığı annenin gözlerinin yerini, şimdi sanat yapıtına bakan başka gözler almış gibidir,” cümlesiyle belirleyerek sanatçının “yaratıcılık” ile “yokluk” arasındaki tarihsel açmazını vurguluyor: “Narsisist kişinin yaratmaktan başka çaresi yok mudur? Yaratamayan narsisist kişilere ne olur? Yaratıcılığını, güzelliğini ya da hayranlarını kaybeden bazı sanatçıların içsel iyi nesnelerini bir kez daha kaybettikleri için yıkıcılıklarıyla baş edemediklerini, hatta ölümü tercih ettiklerini hatırlayabiliriz.” Yeşim Korkut’un Cahide Sonku yazısını, Özeren’in bu vurgusuna somut bir örnek olarak eklemek mümkün. Albella’nın şu cümlesini sormadan edemiyor insan: “Kendimizi öldürmek istediğimizde kendimizi öldürürkenki bir portremizi yaparız, fakat kendimizi öldürmeyiz.” Albella, narsisizmin “ötekini sevmenin karşılığı olarak kendini sevmeyi ifade eden” anlamından hareketle yaratıcı sanatçının “yalnızlık” gereksinimini vurguluyor. “Psikanalizde yaratıcılık mefhumu, zaman gerektirdiği gibi belirli derecede bir sessizlik ve yalnızlık da gerektiren içimizdeki en derin ve gerçek olanla temasa geçme arayışına vurgu yapar. (...) Sanatçı, deliliğin derinliklerine kadar iner ancak bu dalışına sanatsal bir form vererek paylaşılan gerçekliğe geri dönmeye yetisini korur. Psikotik hastayla aradaki fark, hastanın geri dönmemesidir; o deliliği tarafından kapana kısırlır.”

“Yaratım onun varlığını dış dünyanın ve ötekilerin saldırılarından korumasını sağlar,” dediği Fernando Pessoa’nın, *Huzursuzluğun Kitabı* adlı günlüklerinden yola çıkan Bernard Chouvier’in “Boşlukla Tamlik Arasında Bir Yaratım” yazısını, *Narsisizm ve Yaratıcılık* kitabının yazı/edebiyat alanına kuramsal bir çerçeve gördüğümü belirtmeliyim. Pessoa için “En yüce şey, kayda değer bir eser gerçekleştirmek değildir, gerçekleştirme imkânımız olduğu kanıtlanmış olmasına rağmen ondan vazgeçmektir. Başarının müstehcenleştirilmesinden öte yeteneğin israfı yeğ tutulur,” ise de Chouvier’in “yazı” belirlemesi önemli: “Kelimeler gerçeğin zehrini almayı sağlar. Şeyleri

arındırıp lekelerini temizleyerek onların özüne ulaştırır. Gerçekliği, onu saran varoluş tabakasından kurtarmaktır dünyayla olan teması zamansızlaştıran dilin erdemi. (...) Sanat sayesinde -yazı sanatı ise belki de sanatların en soyusudur- dünya hakiki renklerine, iç dünyayı yeniden canlandıran renklere kavuşur. Dünya yaşanabilir hâle gelir çünkü kişinin içine yerleştirilmiştir, yani ruhsal olarak yeniden inşa edilmiştir.” Pessoa’nın tam da karşısı biçimde, yazıyı bir tür “tutunma” ve “kendini inşa” olarak gören çağdaş Fransız yazar hakkındaki “Blaise Cendrars: Yara, Narsisizm, Yazı” (Alain Ferrant), da bu kuramsal çerçeveye eklenebilir.

Pessoa ve Cendrars ile açılan bu “yaratıcı sanat/yazı” vadisinde III. Richard (Shakespeare), *Kâtip Bartleby* (Hermann Melville), *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (Ahmet Hamdi Tanpınar), *Fatma’nın Günahı* (Suat Derviş), *Narkissos ya da Kendi Kendinin Sevgili* (Rousseau), *Çirkin Ördek Yavrusu* (Andersen), *Cam Temizleyicisi* (Pina Bausch) için yazılanları da eklemek mümkün.

Narsisizm ve Yaratıcılık, yazı/edebiyat ile sınırlı değil elbette. Fotoğraf eksenli “Zamanı Durdurmak” (Banu M. Büyükkal), Küba asıllı ressamı konu edinen “Ana Mendieta’nın Kanayan Yarası...” (M. Tanık Sivri), çağdaş Fransız simgeci ressamların eserlerine eğilen “Aynalı Otoportre: Kayıp Bakışın Peşinde” (Nayla de Coster), “İçimizdeki Müzik” (Leyla Tavşanoğlu) ve “Robert Schumann’da Duygulanım Hareketi” (Eric Jacquet) edebiyat dışı yazılar.

Narkissos’un kişisel serüvenini, evrensel boyuta taşıyan yaratıcı sanat metinleriyle örneklerinden biri yeni yönelişlere kapı aralayan *Narsisizm ve Yaratıcılık*, Türkiye gündeminin pek de uygun olmadığı bir zamanda yayımlanmış gibi görünebilir. Oysa kitap, “hayatı hayattan vazgeçerek bulan mistik keşif” sanatçının yaratıcılığı konusunda yeni okumaları gerektirecek türde yoğun bir kitaptır. Belki bu nedenle ve bu dönemde sahici okunmaların muhatapı olacaktır. Yaratıcılığı dışında varlığını gösterme yöntemi olmayan sanatçının eseri, eserdekilerin toplamından fazla/ başka bir şey ise ortada kısımlanacak bir hayranlık var demektir. Kaygısı, sanat ve yaratıcılık olanlara... ■

Narsisizm ve Yaratıcılık
Haz. Nilüfer Erdem
Yapı Kredi Yayınları

HARFTEN PERDELER KİTAPLIĞI

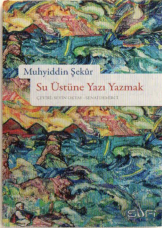
Ihsan Sönmez

Okumakla bulunmayacak sırlar vardır. Aradıkça bulunmaz. Belki sezilir. Vehmedilir. Hissedilir. Kısmetindeyse gönle nakşedilir. Tasavvufa dair metinler de böyledir. Bal şerbeti gibi, damla damla tadını bırakır. Cennet meyvası gibidir. Romandır, anlatılır, menkıbedir, okuyana marifetin sırrını resmedebilirmiş gibi hissettirir, kapıyı açar, önüne koyar bırakır insanı.

Yürürsen belki perde açılır.

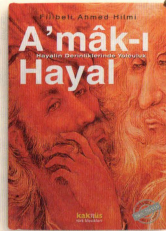
4 kapı 40 makamdır, 7 vadi 99 adımdır, bazı karanlık bazı ışıktandır derler; muhtemeldir, öyledir.

Lafı uzatmadan, tasavvufa; yol, hakikat ve marifete dair edebi metinlerden bir kısmı buradadır. Sırrına ermek isteyenlere nidadır, candır, Hu'dur.

Su Üstüne Yazı Yazmak
Muhyiddin Şekür
Sufi Kitap

Yayınlanması bile ayrı bir hikâye olan, her okunduğunda farklı bir kapı açan bir roman. Arayış içinde olanlar ve aradığını tasavvufu bulmayı umanlar kaçırmamasın. Yazarın yeni kitabı *Yazdan Kalan Son Gül* de bugünlerde raflarda, raflarda, kaçırmamak gerek.

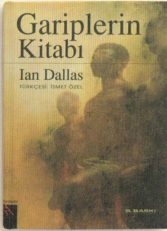
A'mâk-ı Hayal
Filibeli Ahmed Hilmi
Kaknüs Yayınları

Raci'nin yerinde olmayı hangimiz istemedik? Hangimiz rüyamızda Aynalı Baba'nın kahvesini içmeyi düşünmedik? Hangimiz Hürmüz ile Ehri-men'in savaşında kendi nefsimizi görmedik? Tekrar tekrar okunacak bir kitap. Büyüyenay'dan çıkan *Batnîler* de ayrı bir hazine. Atlamayalım.

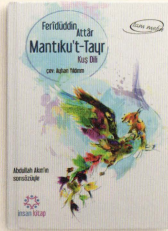
Bonus 1: *Kamil Münşidlerin Mirası* (Ahmed Yüksel Özemre-İnsan Kitap) edebi bir eser değil belki ama tasavvufa dair birçok detayın anlatıldığı kitap, çok iyi bir başvuru kaynağı.

Bonus 2: Mahmud Erol Kılıç Hoca'nın kitapları tasavvuf konusunda okumalar yapmak isteyenler için adım adım dersler gibi, hele yeniden basılan *Hermesler Hermes'i* (Sufi Kitap) bambaşka.

Bonus 3: Fatih Çıtlak'ın *Huzur Defteri 1-2* kitapları tasavvufu sohbet ve adap konusunda birincil elden sözlü tarih örnekleri, kaçırmaz.

Gariplerin Kitabı
Ian Dallas
Şule Yayınları

Mantku't-Tayr
Feridüddin Attâr
İnsan Kitap

Aşkın Yedi Menzili
Haluk İnanıcı
İletişim Yayınları

Uzun süredir baskısı olmamasına rağmen aranıp, bulunup, okunan efsane bir kitap. Sondan başlayıp başa doğru ilerleyen hikâyesi ile herkesi etkileyebilecek bir metin.

Birimizin işi vardı. Birimiz “O kadar uzağa gidemem,” dedi. Birimiz “Bana burada ihtiyaç var,” diye kıvırdı. Bazılarımız ise o menzile gitmek için her şeyden geçti. İşte onların hikâyesi, bu muhteşem kitapta.

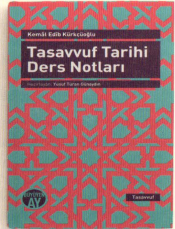
Dün ile bugün, yazan ile yazılan ve hatta yazılmayanın, yolcu ve yolun iç içe geçtiği güncel, yeni bir metin. Bugünden bir ses duy-mak isteyenlere...

Mesihpaşa İmamı
Sâmiha Ayverdi
Kubbealtı Neşriyatı

Güvercin Gerdanlığı
İbn Hazm
İnsan Kitap

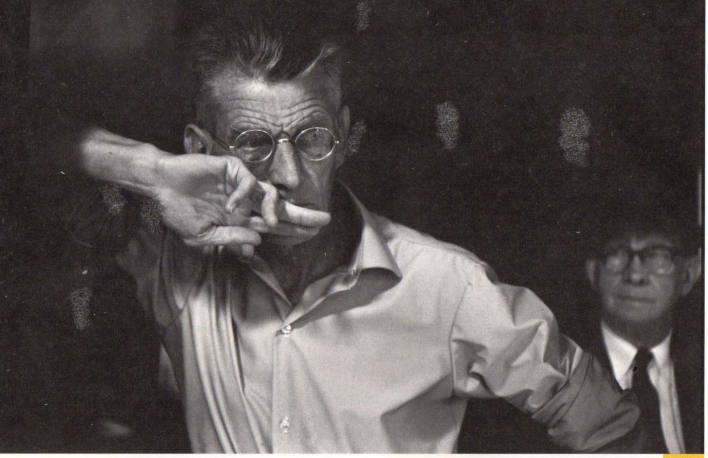

Tasavvuf Tarihi Ders Notları
Kemal Edib Kürkçüoğlu
Büyüyenay Yayınları

Okudukça gerçekten kimin deli, kimin veli olduğunu yeniden düşündüren, yolda yanımızdan geçip giden insanlara, sonra da kendi gönlümüze baktıracak bir kitap.

Zıtlıklar birbirini iter. Benzer, benzerini arar. Ruh, ruhu sorar. Yüzyıllar ötesinden farklı ruh-lara dağılmış sevdaların birbirini arayış hikâyesi.

Kürkçüoğlu hocanın 50’li yıl-larda anlattığı ders notlarından hazırlanan bu metin, hem ko-nuyu ele alış tarzı hem de hazırla-yanların dipnotlandırması ile çok iyi bir giriş metni.

BECKETT'İ BEKLERKEN

İrem Uzunhasanoğlu

“*Dünyadasm. İşte bunun tedavisi yok.*”
S. Beckett

Postmodern ve Absürt Edebiyattan Yükselen Bir Ses
Samuel Beckett, İrlandalı bir yazar olmasına rağmen bu kimliğini yirmili yaşlarında bir kenara koyup kendine farklı bir ses bulmak için yola çıkar. 1920’lerin Paris’ine geldiğinde aradığı çoksesliliği bulur ve kendine bu bohem akımda bir yer edinir. Amerika’dan, İngiltere’den ve farklı Avrupa şehirlerinden sanatla ilgilenen binlerce yazar, ressam ve heykeltıraşın şehre akın ettiği ve sanat dünyasında kendilerine bir yer edinmeye çalıştıkları o dönemde, Beckett da James Joyce ile tanışır. Beckett, yirmi iki yaşındadır. James Joyce’un izini takip ederek “bilinenden bilinmeyene doğru” yaptığı seyahati sayesinde kendini sıfırdan yaratır ve daha sonra onu postmodernizmin öncüsü yapacak olan ilk eserlerini vermeye başlar.

Romancı, öykücü, şair ve akademisyenlik gibi bir çok alanda sivrilsen de onu Beckett yapan en bilinen

eseri *Godot’yu Beklerken*’dir. Bu oyun bir absürt tiyatro olmasına rağmen kısa zamanda klasikler arasına girmiş, minimalist düzeyde yazılmış bir eserdir. Avangart akımından sayılır. İlk şiiri “Whoroscope” Yeats’in dikkatini çeker, ilk romanı *Murphy* o kadar ses getirir ki bu yolda ilerlemeye devam eder ve bu başarıları 1969 yılında ona Nobel Edebiyat Ödülü’nü getirir.

Eserleri bazen sade ve minimalist, bazen fazlaca kötümser, bazen nihilizme yakın, bazen de paradokslarla doludur. Balzac döneminden kalmış olan “metni bol ayrıntıyla süsleme” tekniğini karşı çıkar ama kendi metinlerinde küçük ayrıntılara yer verir. Bu da onun karakterlerini (aynı zamanda kendini) varlığının özüne ulaştırır. Beckett, ünlü varoluşçulardan değildir ama Albert Camus’nun ünlü romanı *Yabancı*’daki “absürt/saçma” kavramını en iyi açıklayan yazarlardan biridir. Onun için anlaşılmas ve akıl erdirilmez bir dünya vardır ve bu dünyaya umutsuzluk hakimdir ama o her şeye rağmen yaşamda

kalma isteğini yazar. Bunu yazarken de elindeki tek silahı dilidir. Beckett metinlerine kendi gördüklerini, yaşadıklarını ve psikolojisini yansıtır. Onun karakterleri en az Kafka'ninkiler kadar absürt ve anlamsız bir dünyanın içinde yaşarlar. *Dava*'daki K'nın bir amacı varken *Godot'yu Beklerken*'deki Estragon amaçsızca var olmak ve sadece başkısı istediği için orada olduğunu düşündürmektedir.

Metinleri ve diyalogları son derece basit olmasına rağmen algılanan anlaşılmazlık ve karışıklık Beckett'in nev-i şahsına münhasır bir yazar olduğunu kanıtlar. Birçok yazar, dile ve sözcük hazinesine daha çok hakim oldukları için eserlerini anadilde yazmayı önerir. Beckett ise onun bağlantılardan sıyrıldığını düşündüğü ve hatta biçim zorunluluğundan kurtardığı için anadilde değil de Fransızca yazmayı önemsiyordu. Gündelik dilde yazdığı, sade diyalogların karmaşık anlamlara gelmesi, onun kullandığı önemli tekniklerden biriydi.

Bu yüzden Fransızca yazmaya devam etti. Bazı kitapları aradan uzun yıllar geçtikten sonra kendi diline çevrildi. Hiçbir olayın olmadığı ama seyircinin gözlerini ayırmadan izlediği *Godot'yu Beklerken* oyunu da bunun örneğidir. Fransızca yazdığı eseri Paris'te sahnelenince Beckett daha da ünlendi. Bazı ülkelerde sertçe eleştirilse de genellikle çok sevildi, çok beğenildi.

İngiltere'de birkaç olumsuz yorum alırken Amerika'da çılgınlar gibi alkışlandı, altmışa yakın gösterim yapıldı.

Peki neydi oyunu bu kadar sevdiren ve nefret ettiren?

Oyunda Vladimir ve Estragon'un birbirleriyle iletişim kurmaya çalışmalarını izleriz. Bir yandan da hiçbir yere kımıldayamazlar çünkü Godot isimli birini/bir şeyi beklemektedirler. Oyunun başındaki sahnede Estragon'un botlarını bile kendi başına çıkaramaması, diğeri olan muhtaçlığını gösterir. Oyunun geri kalanında ne zaman gitmek eyleminden bahsetmeler bir türlü bunu gerçekleştirmezler. Estragon gitmek istediğinde Vladimir Godot'yu beklediklerini söyler ve bu cümle onlarca kez tekrar edilir. "Haydi artık gidelim," dendiğinde ikisi de hareket etmez, sonuna doğru "Şansızım varken bir şeyler yapmalıyız," derler fakat yine de herhangi bir eylem gerçekleştirmezler. Cümlelerin tekrar edilmesi ve oyunun ikinci perdesinin de birinci perdenin son cümleleriyle tamamlanması sonucu oyun kendini sonsuz bir kısır döngü içinde bulur. Beckett, bu oyunuyla insanlardaki özgür irade yoksunluğunu ve kendilerini başkalarının iradelerine bırakmak istemelerini sertçe eleştirir. Karar aldıktan sonra bir

Beckett, bu oyunuyla insanlardaki özgür irade yoksunluğunu ve kendilerini başkalarının iradelerine bırakmak istemelerini sertçe eleştirir.

Arka Kapak / İrem Uzunhasanoğlu

türlü eyleme geçemezler çünkü muhtaçlık bir yerde alışkanlığa da dönüşmüştür.

"Echo'nun Kemikleri" isimli uzun öyküsünde varoluşu, ölümü irdelemeye devam eden yazar, öyküsüne şu cümlelerle başlar: "Ölüler zor ölür, öteki dünyaya davetsiz girenlerdir onlar, buldukları yere yerleşmek zorundadırlar, çamurun içine inen kuyulara ve kapaklı deliklere, ta ki arazinin efendisi çok uzun süren bir kabul sürecinin ardından onlarla ilgilenme işini yükleninceye kadar."

Krapp'ın Son Bandı oyununu yazarken edebiyat hayatını etkileyecek bir epifani (aydınlanma) yaşar ve bunu şu cümle üzerinden okuruna iletir: "Hep bastırma çalıştığı karanlık, gerçekte benim en iyi dostumdur."

Murphy romanını ise "Hep aynı dünyanın üzerinde ışıldıyordu güneş, başka seçeneği yoktu çünkü," cümlesiyle açar.

Beckett, bunların yanı sıra, *Sıradan Kadınlar Düşü, Oyun Sonu, Molly, Malone Öliyor* gibi eserlerin de sahibidir. 1969'ta kendisine Nobel Edebiyat Ödülü verilme gerekçesi olarak "roman ve tiyatro alanlarında yarattığı yeni edebi şekil" gösterilir. "İngiliz misiniz?" diye sorulduğunda "Hayır, tam tersi," diye cevaplamasına rağmen Nobel Ödülü Töreni'ndeki konuşmasına İrlandalı kimliğiyle başlar ve "Eğer güçlü bir hayal gücünü, absürtlüğün içine yerleştirilmiş mantıkla karıştırırsanız ya bir paradoks elde edersiniz ya da bir İrlandalı," der.

Beckett; eserlerinin yanı sıra yaşadığı fırtınalı ilişkileriyle, James Joyce'un kızı Lucia'nın ona duyduğu imkansız aşkla, Gestapo'dan kaçmak için Dünya Savaşı'nda Fransız direnişine katışı ve hatla kuryelik yapmış olmasıyla ve göğsünden bıçaklanmasıyla da anılır.

Bize varoluşu anlatan, hayatı sorgulatan, gerçekliğin ne olduğunu gösteren, özgür iradeyi savunan, belleğin önemini anlatan bu İrlandalı adama pek çok şey borçluyuz. Ve son olarak kendi sözleriyle bitirelim.

"Yaşlanacak zamanımız var. Hava çığklarımızla dolu. Ama alışkanlık büyük bir uyuturucu." ■

TÜM EVREN BİR KÜTÜPHANE

Büşra Yücedağ

Bütün evrenin bir kütüphane olduğunu düşünelim bir an. Etrafımızdaki her nesnenin o kütüphanenin bir parçası olduğunu, kütüphanenin tüm ayrıntılarını oluşturduğunu varsayalım. Borges “Ben cenneti hep bir çeşit kütüphane olarak düşlemişimdir,” derken belki de evrendeki yaratılmış her şeyin, o hayalinde kurduğu ve cennetle özdeşleştirdiği kütüphaneyi kastederken kitabı nasıl konumlandırıyordu zihninde, kim bilir?

İthaki Yayınları’nın fantastik/korku türünde yayımladığı *Kül Dağı’ndaki Kütüphane*, 2017 yılı içerisinde okuyacağınız en tuhaf kitap olabilir. Tüm Samanyolu Galaksisi’nin bir kütüphane olabileceğini düşünün. Kütüphanenin başındaki adamın adı; Baba ve 12 çocuğu var. Bu çocuklardan hiçbirisi Baba’nın öz evladı değil. Kütüphanede de tam olarak 12 kategori bulunuyor ve her evladı ayrı bir kategoride uzman olarak görevli. Her dili bilen de var, ölüleri dirilten de; hayvanları kontrol eden de var, şifa veren de...

David, Margaret, Jennifer ve Lisa, Peter ve Richard, Jacob, Emily, Alicia ve Rachel küçüklükten beri hafızaları silinmişcesine kendilerini hep Baba’nın yanındaymış gibi hatırlıyorlardı. Hepsinin bir uzmanlık alanı vardı ve Baba onları kendi kataloglarında ayrı ayrı ustalaştırmıştı. Onlar bunun için seçilmiş çocuklardı. Fakat ne var ki hep yollarında bildikleri ve kendilerinde bulunan on iki ayrı kataloğa tamıyla hâkim olan Baba bir gün esrarengiz bir şekilde ortalıktan kayboldu. Herkes kendi kataloğuna delicesine eğilerek kütüphanenin sahibi olan Baba’larını aramaya başladı. Ancak bir şeyler sürekli ters geliyordu.

Baba’yı aramak için kütüphaneye doğru yönelediklerinde karşılarındaki tehlikenin henüz farkında değillerdi. Ta ki o çemberin içine girinceye kadar... Garrison Oaks’ın o koskocaman bahçesini bir çember çevrelemişti ve hiçbir oraya adım atamıyordu. Üstelik hepsi bunu denemişti de. Sonuç mu? Hepsin kan revan bir biçimde bahçeden koşarak ayrılacaktı. O bahçeye sadece bir kişi adım atabilirdi. Ancak onlardan olan hiç kimse değildi bunu yapabilecek olan.

Bir Amerikalı başarabilirdi bunu sadece. Sıradan bir Amerikan.

Steve; belki sıradan bir tesisatçıydı ama evrenin kurtuluşu onun iki parmağının arasındaydı. O bir Amerikalı idi. Ve üstelik on iki kütüphanecinin hâlinde anlayabilecek tek kişi oydu. Başından beri kütüphaneyi bir türlü benimsemeyen Carolyn onun yardımını isteyerek hem Tanrı olmağa bir adım atacak hem de içinde bulunduğu durumu anlamlandırmak için kendine zaman tanımış olacaktı. Nitekim öyle de oldu. Çünkü belki kulağında Baba’nın hiç anımsadığı şu sözlerinin yankılanmasından ötürü bunun için oldukça mücadele verecekti: “Benimle birlikte karanlığa adım at çocuğum.” Sadece o defa Baba ona gerçek bir sevgiyle baktı: “Senden bir Tanrı yapacağım.”

Hiçbiri onun biyolojik çocuğu değildi. Ancak David’e de şu sözleri söylemekten geri kalmayacaktı. Pelapice -bu onların kütüphaneci diliydi- “Sen Carolyn’ın her şeyden çok korktuğu ve alt ettiği şey olacaksın. Üzgünüm oğlum. Varisim sen olabilirsin diye düşünmüştüm ama kudret sende değil. Velihaht Carolyn olmak zorunda.”

Büyüsüne kapılıp gideceğiniz ve kendinizi kelimelele tasvir edilen her bir mekânda bulacağınız mükemmel bir eser. Özellikle fantastik romanlara ilgisi olan herkesin okuması gereken bir kitap. Sürükleyici olmasının yanında çeviri bir eser olmasına rağmen oldukça başarılı da. Her roman için düşündüğüm “yazar bunu nasıl düşünmüş” şaşkınlığını Scott Hawkins’de bir kez daha yaşadım. Kurgusu muazzam, okunması gereken bir kitap. ■

Kül Dağı’ndaki Kütüphane
Scott Hawkins
Çev. M. Boran Evren
İthaki Yayınları

ANLAMLI BİR İŞ BULMAK MÜMKÜN MÜ?

Fırat Demirel

“Bir gün fark ettim ki eğer bir insan başka birini tamamen çizip mahvetmek, ona en berbat cezayı, en korkunç katilin karşısında titreyeceği, peşinen geri çekileceği cezayı vermek istiyorsa, tek yapacağı onu işe yaramayan, manadan bütünüyle yoksun bir işte çalıştırmaktır.”

Arka Kapak / Fyodor Dostoyevski

Kendimize dair sorduğumuz her soru görüldüğünden daha zordur ve mesele, kendimize uygun bir iş bulmak olduğunda epey büyük bir sorumuz var demektir. Zira hepimiz ömrümüzü bir “iş” üzerinde tüketmekteyiz ve her insanın bu konuda bir iç sorgulama yapması zaruri olmasa da son derece gereklidir. Sel Yayınları’ndan çıkan *Kendimize Uygun İş Nasıl Buluruz* adlı kitap işte bu sorgulamayı bizim yerimize yapıyor ve oldukça yerinde sorular soruyor.

Yapılan işten tatmin olma beklentisi elbette 21. yüzyıla has bir şey değil. Ancak söz konusu yeni bir iş/meslek seçimi olduğunda yine 21. yüzyılın bolluk paradoksu karşımıza çıkıyor. Krznaric, “bolluk çağı”nın kariyer seçiminde büyük bir kararsızlığı beraberinde getirdiğini söylüyor ve sorulması gereken soruyu netleştiriyor: “Yaparken kendimizi capcanlı hissettirmiş, geliştirmişimizi bildiğimiz bir iş bulmak gerçekten mümkün mü? Yoksa bu sadece, harika bir eğitim alma gücüne, bir yoga kafe açma riskini alabilecek finansal araçlara veya sevdikleri, gıpta edilecek işi onlara sunabilecek güçlü sosyal ilişkilere sahip azañlığa özgü bir ütopya mıdır?”

Ona göre herkesin anlamlı bir kariyer seçimi/değişikliği yapması mümkün. Bu değişimi yapmak içinse şu üç unsuru irdelemek gerekiyor; anlam, akış ve özgürlük. Anlam, seçilen işin değerini; akış, kişinin yaptığı işe kendini kaptırmasını ve özgürlük de kendimize daha fazla zaman ayırabilmeyi temsil ediyor. Bu üç unsurun değerlendirilmesiyle yapılacak seçimin tatmin edici olabileceğini söyleyen Krznaric, nihayetinde birden fazla meslek/iş ile baş başa kalabileceğimizi de ekliyor. Zira bolluk çağında birçok işi deneme ve çok yönlü kişiliklerimizi tatmin etme şansına sahibiz.

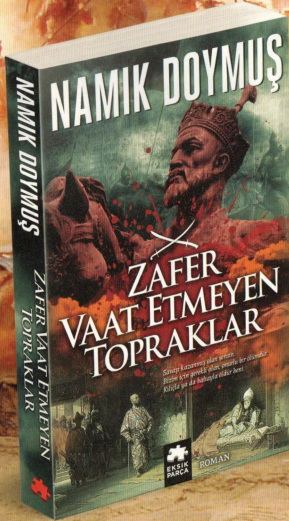
Ancak bu bolluk gözüktüğünden daha sıkıntılı bir süreci, kararsızlığı beraberinde getiriyor ve Krznaric “Önce harekete geç, sonra düşün,” taktiğiyle ilerlemeyi öneriyor. Tatmin edici olacağı düşünülen işleri denemek için de üç farklı yol öneriyor; radikal izin yılı, paralel projeler ve konuşmaya dayalı araştırmalar. Radikal izin yılı; esnek durumda olan kişilere hitap ediyor ve bir yıllık sürede farklı işlerin bizzat denemesi öneriliyor. Paralel projeler; zaman açısından kısıtlı olanlar için, mevcut işinizde çalışırken farklı işleri denemeniz tavsiye ediliyor. Konuşmaya dayalı araştırmalar ise herkesin yapabileceği türden; farklı mesleklerdeki kişilerle konuşmak anlamına geliyor.

Denilebilir ki insanın kendi potansiyelini keşfetmesi, işi ile kişiliği arasındaki anahtar-kilit ilişkisini bulmasında yatar. Roman Krznaric de konuya bu mantıkla yaklaşıyor ve kendimize uygun işi bulabilmemiz için başarılı bir reçete sunuyor. Farklı kişilerden verdiği örneklerle de kişisel tatmin için en önemli umudun daha geniş kapsamlı, yüce bir amaca yönelik işlerde yattığını söylüyor. Krznaric bir yazar ve düşünür olarak kendi anlamlı işini bulmuş, peki ya biz? ■

Kendimize Uygun İş Nasıl Buluruz
Roman Krznaric
Çev. Zariye Biliz
Sel Yayıncılık

TÜM KİTAPÇILAR VE MARKETLERDE

SAVAŞI KAZANMIS OLAN SENSİN. BİZİM İÇİN GEREKLİ OLAN,
ONURLU BİR ÖLÜMDÜR. KILIÇLA YA DA BALTAYLA ÖLDÜR BENİ.

www.eksikparca.com

Genel Dağıtım:
İKİ A YAYIN-DAĞITIM
(0212) 272 45 46 www.ikia.com.tr

[/eksikparcayayinlari](https://www.facebook.com/eksikparcayayinlari)
[/eksikparcayayinlari](https://www.instagram.com/eksikparcayayinlari)

**EKSİK
PARÇA**

HOMEROS'UN DİLİNDEKİ GÖKKUŞAĞI

Cüneyt Gönen

“Siyah ile beyaz arasında cennetin renkleri saklıdır ve sadece görmesini bilen gözlere aşikârdır.”

Arka Kapak / Cüneyt Gönen

Akha kralı Agamemnon'un kardeşi Menelaos'un karısı Helen ile Troya kralı Priamos'un oğlu Hektor'un kardeşi Paris'in aşkının döktüğü kan papirüslere taşınmamıştı henüz. Dilden dile dolaşan, kulaktan kulağa taşınan eşi elinden alınan Menelaos'un öfkesinin doğurduğu Truva Savaşı daha yazıya dökülmemişti. Apollon rahibi olan Khryses'in kızı Khryseis'i azad etmeyen Agamemnon'un ordusunun veba ile cezalandırılması, tutsağı gasp edilen Ahilleus'un küserek savaşmayı reddetmesi ve intikam almak isteyen Tanrıların kavgası gelgelelim mürekkeple yazılmamıştı. Kâhinlerin galibiyeti ancak Ahilleus'la muştulaması üzerine ordu komutanı Odysseus'un, Ahilleus'u tekrar Akha saflarına katma çabaları da kelimelerle anlatılmamıştı. Can dostu Patroklos'u öldürülmesinden sonra alevlenen intikam güdüsü ile kılıcını tekrar kuşanan Ahilleus'un, bu ateşi Hektor'un kanı

ile söndürmesi ve düşen Truva'nın ardından Odysseus'un eve dönüş macerası sadece nişyan ile malul hafızalardaydı. Ve bir de Homeros'un rüyalarında...

Kan ter içinde yatağından fırladı Homeros, eliyle göğsünü oradan da yüzünü yokladı. Hektor'un göğsünü delen kılıcın sancısını kalbinde, Hefaeistos'un Notos rüzgarları gibi esen alevden nefesini yüzünde hissediyordu. Annesinin her gece anlattığı Truva efsanesi ile açılan oluk, beslediği hikâyelerle dipsiz bir kuyuya dönüşmüştü rüyalarında. Gece mavis bir korku göğüs kafesine hücum ediyor, boğazına çözülmez kör bir düğüm atıyordu. Ne zaman korku bendini yıkan sel gibi içine dolsa maviden başka bir renk göremiyordu Homeros. Ona göre her duygunun bir rengi vardı; korku maviydi mesela; zehir ile ölüm saçan yılanın rengi, umut yeşildi; baharı müjdeleyen yaprakların rengi, intikam sarıydı; mağrur başlarda alev saçan tulganın rengi, öfke ise kırmızıydı; kudurmuş denizlerin, saldırmaya hazır bir boğanın ve bir de Ahilleus'un Ahaylılara saldırdığı ölümün rengi...

Homeros birden fazla duygu ve renkle dışarı attı kendini, sahilde vardı ve küçük bir taşın üstüne oturdu; iyot, yosun ve filbahri kokusunu kürkük gibi şişirdiği

çiğerlerine hapsetti, gözlerini sonsuz ufka dayadı. Her zihinde farklı kanat çırpın, dillerden kulaklara uçup giden bu destanları yazı kafesinde saklamak istiyordu. Eline hakkayı aldı, hebesindeki kelimeleri bir bir taradı; sonra, "Söyle bize..." diye başladı sanki birilerinin bu destanları tekrar anlatmasını bekliyoğuşasına ve yazmaya devam etti "...Tanrıca, Peleoglu Ahilleus'un uğursuz öfkesini ki, Ahaylılara sayısız acılar getirdi, nice kahramanların ruhlarını Hades'e attı, özlerini kurtlara kuşlara yem etti böylece Zeus'un iradesi yerine gelmiş oluyordu..."

Ilyada ve *Odyseia* epik destanları MÖ 9. veya MÖ 8. yüzyılda Smyrna'da (İzmir) yaşadığı tahmin edilen tarihin en gizemli ozanı İyonyalı Homeros tarafından derlenmiş, yazınsal kuralları kökünde etkilemiş, modern batı edebiyatı ve mitolojide derin izler bırakmıştır. Homeros, hakkındaki küçük bilgilerle edebi büyük tartışmaların da her zaman merkezinde olmuştur. Öyle ki 16.000'den fazla dizeye sahip olan *Ilyada* ile 12.000'den fazla dizeye sahip olan *Odyseia* şiirsel destanlarının Homeros tarafından yazılmadığı dahi iddia edilmiştir. İki eser arasındaki kurgusal üslup farkları, birden fazla diyalektin kullanılması, heterojen kurguları ile bu eserlerin tek kişi tarafından yazılmadığı, birden fazla kişinin katkısı ile kristalize edildiği yönündeki görüşleri ile desteklenmiştir. Fakat kesin olan bu büyük destanlar modern edebiyat için arketiptik bir kılavuz, haleflerini için ilham kaynağı, derin bir havuzdur.

Ilyada ve *Odyseia*'da her zaman tartışılan ve bir türlü tam anlaşılmayan konulardan biri de şiirsel anlatımın bir parçasından çok uzak Homeros'un dünyasının renkleridir. Ahilleus gözlerini şarap tortusu rengindeki denize diyor, gökkuşağı rengindeki yılanlar sarmaşıyor, gece rengi sis çöküyor, donları şarap renginde öküzlere aynı gönülle ağır saban çekiyor, menekşe rengi denizden kaçınıyor, tunc renkli gökyüzünde ölümsüzler yaşıyor; boz renkli denize, koylara, yalçın yarlara da kar yağıyordu, ateş rengindeki şarapla alevler söndürülüyordu. Çevirilerde en çok zorluk çekilen renklerle ilgili olan terimler Homeros'un kör olabileceğine dair iddiaları dahi beraberinde getiriyordu fakat güçlü bitimlemeleri, olağanüstü ayrıntılı tasvirleri, canlı aktarımı bu görüşü kabul görmesini zorlaştırıyordu.

Homeros ile ilgili en ilginç teorilerden biri İngiltere'de dört dönem başkanlık yapan İngiltere eski başkanlarından William Ewart Gladstone tarafından ortaya atılmıştır. Başbakanlığı dönemince politikalarını çatışma zeminine oturtan Gladstone'un 1858 yılında Homeros üzerinde Eski Yunanlıların renk algılarını irdelediği *Homeros ve Çağı Üzerindeki Çalışmalar* kitabı, bu politikaların edebiyat dünyasındaki bir

ürünüdür. Gladstone, Homeros'un dilindeki renkleri mercek altına almış, sonuçlarını etnolojik ve mitolojik parçalarla birleştirmiştir. Örneğin Homeros'un kullandığı *porphyreos* (Yunanca'da mor veya koyu kırmızı) kanı, koyu bir bulutu, denizin ve nehrin dalgasını, bir gökkuşağını; *epithet oinops* (şarap rengi) denizi, *xanthos* (sarı) atları, insan saçını tasvir etmektedir. Gladstone, Homeros'un renkleri ait kelime dağılımından yola çıkarak, Eski Yunanlıların renkleri çoğunlukla, tonlarının yerine açık/koyu olarak kategorize ettiğini iddia etmiştir. Gladstone'a göre Homeros kalitatif skaladaki renklerin çeşitliliği yerine şiddeti olan beyaz-siyah veya açık-koyu gibi kantitatif skalada renkleri kodlamakta bu da görme duyusunda fiziksel bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Gladstone bu teorisini de Homeros'un ve dolayısı ile Eski Yunanlıların renk körlüğü olduğunu doğrudan söylemese de cevapsız sorularından kurtulmak isteyen bir kısım akademisyen, Gladstone'un işaret ettiği görüşe can salı gibi sarılmıştır.

Daltonizm olarak da bilinen renk körlüğü, ilk defa 1793 yılında kendisi de renk körlüğü olan kimyacı ve fizikçi John Dalton tarafından *Renklerin Görülüşü ile İlgili Sıradışı Gerçekler* yayını ile birlikte literatüre geçmiştir. Dalton'un yayımlandığı zaman dikkat çekmeyen çalışmasında göz küresinin sıvı kısmının solması olarak tarif edilen renk körlüğü, 1850 yılında Young-Helmholtz trikromatik (üç renk) kuramından aldığı destekle ancak 1890'lı yıllarda, doğru ve tam tanımına kavuşmuştur. Buna göre retina da üç farklı koni hücresi bulunmakta (kırmızı, yeşil, mavi) ve bunların titreşimi ile diğer renkler oluşmaktadır. Koni türlerinden birisinin eksikliğinde hücre takımının renk bandındaki duyarlılığı azaldığı için renkleri ayırt etme problemi ortaya çıkmaktadır. Gladstone, Homeros'un gözlerini incelediği kitabını 1858 tarihinde yayımladığı dikkate alınırsa kitabını hazırladığı yıllarda renk körlüğü ile ilgili fazla bilgiye sahip olmadığı sonucu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

Yaklaşık 3000 yıl öncesine ait yazınsal dil üzerinden bir topluluğun göz muayenesini yapmak, zifiri karanlığı zayıf bir mum ışığı ile yarmaya çalışmaktır. Gladstone'un çağdaşı Alman göz doktoru ve tıp tarihçisi Hugo Magnus, Gladstone'un lügüistik çalışmasının sonuçlarını destekler nitelikteki teorisini de insan türünün renkleri algılamada, başlangıçta en parlak renkler olmak üzere, sıfır algıdan tam algıya başarılı aşamalar atladığını öne sürse de bu teoriler yetersiz verilerden ötürü her zaman çıldır, dağınık ve zayıf kalmıştır. Homeros'un gözlerini açan sese kulak veren kimse bu sözlere arka çevirmesin: "Haydin bir kâhine veya duacıya başvuralım, hiç olmazsa gördüğümüz düşlerden hükümler çıkaran birini çağıralım, çünkü düş de ölümsüzlerin gözlerine gökkuşağı yayan Zeus'tan gelir." ■

ZORLU BİR DÜNYADA GÜÇLÜ KIZLAR YETİŞTİRMEK

Aslı Tunc

Ebeveynler olarak çocuk yetiştirme konusunda en zorlu dönemlerden birinden geçtiğimiz aşikar. Haliyle kafamız oldukça karışık ve zaman zaman nasıl davranmamız gerektiği konusunda çelişkiler yaşıyoruz. Çocuklarımız önceki kuşakların maruz kaldığı kısıtlamaların çoğundan sıyrılmış olarak dünyaya gelirken diğer taraftan teknoloji devriminin de etkisiyle sınırsız bir özgürlük duygusu ile sarıp sarmalanıyorlar. Henüz doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü birbirinden ayırabilecek olgunluğa erişmemiş oldukları için günümüz dünyasının dayatmalarına karşı koyabilmeleri ise neredeyse imkansız. Kendilerine yol gösterice bilinçli ebeveynlere duydukları ihtiyaç belki her zamankiden çok daha fazla.

Ödüllü İngiliz gazeteci Tanith Carey'in *Engellenmemiş Kızlar* isimli kitabının çıkış noktası, ebeveynleri geleceğin güçlü bireylerini yetiştirmek için hazırlamak. Kitap yarattığı farkındalık, tavsiyeler ve yol gösterici akışı ile her nevi kılavuz niteliğinde.

Yazarın çizdiği ürkütücü tablo ve çocukları bekleyen tehlikeler silsilesi, bazı bölümlerde abartılı ya da moral bozucu görünse de verdiği örnekler ve bunlara bağlı tespitleri oldukça sarsıcı. Carey'e göre dış görünüşün saplantı hâline geldiği bir dünyada, kız çocuklarının özgüvenli ve mutlu bireyler olarak var olabilmeye ihtimali çok düşük. Salt görselliğe dayalı bir mükemmellik tanımı yüzünden 7-12 yaş arası çocukların kendilerini yetersiz hissettiğini ve bu sebeple depresyona doğru sürüklenmekte olduğunu vurguluyor. Üstelik bu tanım, farklı mecralar aracılığıyla çocukların hayatlarına her yerden sızmayı başarıyor. Görselliğin bu derece önemsenmesinin altında yatan gerçeği ise, kız çocuklarına dayatılan cinsiyet rolüne uygun davranma baskısı olarak tanımlanıyor. Durup bir kaç saniye üstünde düşündüğümde yazarın tespitine katılmamak mümkün değil. Bu yüzden çok erken yaşlarda modeller gibi ince hatlara sahip olabilmek için sağlıklı besleniyor, henüz gelişimlerini tamamlamadan idol hâline gelen yüzlere benzeyebilmek umuduyla bir dizi estetik operasyon geçirmeye tereddüt etmiyorlar. Küçük birer kız çocuğu olmak yerine, bir an evvel toplum tarafından belirlenmiş ideal ölçülere sahip, cazibeli yetişkin kadınlar olma hevesindeler.

Bütün bu gerçekleri bilirken çocukları dış dünyadan tamamen soyutlayıp kristal bir fanusun içine hapsedemeyiz. Pekî çocuklarımızı bazı deneyimleri acele etmeden zamanında yaşamaları, mutlu olmak için kendilerini var oldukları hâlleri ile kabul etmeleri gerektiğine inandırmak nasıl mümkün olabilir? Tanith Carey bu kitapta bu ve benzeri sorulara yanıt olabilecek yöntemleri oldukça yalın bir şekilde açıklıyor.

Yazarın tavsiyelerini okurken, Türk toplumu olarak aile kurumuna verdiğimiz önemin çocuk yetiştirirken ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladım. Elbette teoride yapılması gerekenler pek çok ana başlıkla sıralanabilir. Ama şu bir gerçek ki yabancı toplumlar için tavsiye niteliğinde olan bazı konular, bizim kültürümüzde süregelen davranışları kapsıyor. Çağın bütün bu endişe verici gerçeklerine karşın, aslında çocuklarımızı kötülüklerden korumak ve doğru bir yola sevk edebilmek için elimizde sihirli bir değnek olması gerekmiyor. Onlarla konuşmak, karşılıklı iletişimde süreklilik sağlamak, aile ile olan bağlarını kuvvetlendirmek kendilerini daha güvende hissetmelerine ve hayatı daha iyi anlayabilmelerine olanak sağlıyor.

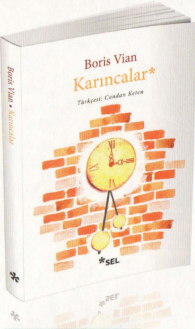
Kitabın tespitleri ve yarattığı farkındalık oldukça dikkat çekici. Ancak ismi, girişi, ve sıklıkla bahsedilen kız çocuklarını korumaya yönelik ifadelerin doğal bir sonucu olarak, sadece kız çocukları için yazılmış bir kitap olarak ön plana çıkıyor. Oysa içerik, cinsiyet ayrımı olmaksızın, aynı dönem yaşamakta olan tüm çocukları kapsıyor. ■

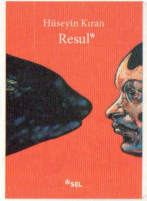
Engellenmemiş Kızlar
Tanith Carey
Çev. Deniz Yazgan
Koton Kitap

Boris Vian Karıncalar

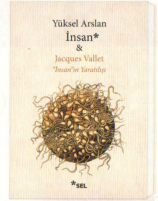
Boris Vian'ın külliyatının en has yanlarını içinde barındıran Karıncalar, bir mücevher kutusu gibi tekrar tekrar okunmaya ve ölümsüzleşmeye aday. Ayağımızı kaldırırsak patlayacağını bildiğimiz bir mayın üzerinde iyice saçma bir hal almış hayatlarımıza alaycı bir kakhaha atmak isteyenlere...

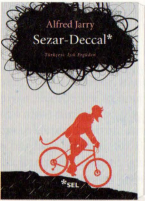
**Ateş Anıları - II
Yüzler ve Maskeler**
Eduardo Galeano
Türkçesi: Süleyman Doğru

Resul
Hüseyin Kıran

İnsan
"İnsan"ın Yaratılışı
Yüksel Arslan & Jacques Vallet

Sezar-Deccal
Alfred Jarry
Türkçesi: Işık Ergüden

Hapishane Çağı
Kapatılan İnsan
Işık Ergüden

Terörizm mi? Direniş mi?
Kitle Toplamları Çağında Bir Sözlük Karmaşasına Dair
Gérard Rabinovitch
Türkçesi: Işık Ergüden

GÖNÜL SOHBET İSTER, KAHVE BAHANE

Muhittin Şimşek

Bir “cafe” deyim... Haydi biz buna okunduğu gibi “kafe” diyelim. Bu tabir dilimize iyice girdi, gündelik hayatımıza iyice yerleşti. Oysa bizim ne güzel kahvehanelerimiz, çayhanelerimiz, kuraathanelerimiz vardı. Daha içeri girer girmez verdiğiniz selama mukabele eden en az beş on kişinin olduğu kuraathanelerimiz... Tanıyıp tanımamanız çok önemli değil. Selam verdiyseniz alınır. Masaya buyur edilirsiniz ve dahil olursunuz sohbet halkasına. Müdavimseniz, kahveci sormaz kahvenizin nasıl olacağını. O bilir, orta, sade yahut şekerli içtiğinizi.

Böyle kahveler hâlâ var tek tük de olsa... Mesela Sivas'ta “Çerkesin Kahvesi” böyle bir kahvedir. 70 yıldır, nice sohbetlere ev sahipliği yapmış, nice ciwanmertleri ağırlamış bu mekanda çay, çay gibidir; kahve de kahve... Adap vardır. Çayın dağıtılma sırası vardır. Hele eksik gelen çayı sohbet halkasında birine ikram etmenin ne anlama geldiğini idrak vardır. Tarih kokan bu mekanda kahvenin köpüğü bitmez. Siz bir fırt aldıkça kahvenizden köpük süzülür aşağı doğru. En son fırt kadar kahveniz köpüklüdür.

Değerli kültür adamı ve şair Beşir Ayvazoglu ağabeyimiz, “Çerkezin Kahvesinde Bir Kış Gecesi” şiirinde çok güzel anlatır mekânı... Aslında “Çerkezin Kahvesi” değil, kültürümüz, medeniyetimiz, insanlığımız, adabımızdır anlatılan. Uzunca sayılabilecek şiirin bir yerinde şöyle der:

*Ortada nar gibi kızarmış ördek soba,
Çerkes Emmi'den evvela
Sıcacık bir “buyurunuz”
Çaylar mı? Tavşan kamı şahane,
Çerkes'in bir kahvesi var,
Altı kaval, üstü şeşane.*

Oysa bugün, büyük şehirlerde ismini bile söylemekte zorlandığımız nur topu gibi *cafe*lerimiz var artık. Odun ateşinde kavrulmuş, mis gibi kokan yeni çekilmiş ve yine odun ateşinde, bakır cezvede yavaş yavaş pişen kahvelerimizin yerine, makinelerde seri üretim şeklinde yapılan cappuccino, cafe latte, cafe mocha, white chocolate mocha gibi acayip isimli içecekler var. Her biri ayrı anlamlar taşıyan fincanlarımızın yerine, plastik yahut karton “kullan-at” kocaman

bardaklar kullanılıyor. Kadim medeniyetimiz Osmanlı Dönemi'nde kahvenin yapılması ve sunumunun bir ritüeli olduğu gibi, fincanların da her biri ayrı ayrı manalar ifade ediyordu. Öyle ki fincanların renklerinden hangi döneme ait olduğunu biliyordunuz. 16. yüzyılda pembe ve turkuaz fincanlar, 17. yüzyılda mercan kırmızısı... Kanuni Dönemi'nde lacivert fincanlar, Osmanlı'nın zirvede olduğu dönemde ise yeşil renk ağır basıyordu. Son dönemde ise ayrıtlığın sembolü olan sarı renk fincanlar kullanılıyordu. Fincan renkleri anlam yüklü olur da şekilleri anlamlı olmaz mı? Tabii ki şekillerin de anlamları vardı.

Kahve ve fincan konusunda ciddi araştırmalar yapan ve bu kültürü yaşatmaya çalışan Uğur Atık'ın verdiği bilgiye göre Osmanlı Dönemi'ndeki ilk kahve fincanlarının üstü dar, aşağı doğru genişleyen bir yapıydı. Bu şekildeki bir fincanda sunulan kahvenin köpüğü dağılmaz, son yudumuna kadar kahvenizi köpüklü içebilirsiniz. Ayrıca fincanların kulplarının üst kısmı kıvrımlıydı. Bu kıvrımlar, fincanın hem sağ hem de sol elle tutulmasını sağlıyordu. Bu şekiller zaman içerisinde silindire ve üste doğru genişleyen farklı şekiller almıştı.

Görülüyor ki kültürümüz fincan, kahve yapılışını ve sunumunu tam bir estetik zevki üzerinde taşıyordu.

Oysa bugün, tüketim düşkünlüğü, hatta çılgınlığı, dingin olmayan hayat tarzı, birçok zevkimiz gibi kahve zevkimizi de alıp götürmüştür.

Koca koca, heyula gibi yapılar içerisinde çeşit çeşit *cafeler*de kalabalıklar içerisinde yalnızlıklar yaşanıyor. Dünyanın her yerinde aynı tasarımda, aynı hitaplarla, aynı davranış biçimlerinin sergilendiği *cafelerde* her şey, makinalar tarafından yapılıyor. Onlarca markadan birinde önce kuyruğa giriyorsunuz, kuyruktaki beklerken önünüzde "Al ben!" diyen alcağı bulucalı, bol katkılı keklerden kurtulmaya çalışırsınız, eğer becerilebilirsiniz. Sıra size geldiğinde paranız peşin alınıyor, hangi tür içecek alacağınız soruluyor. İçinde tek kelime Türkçe olmayan içeceğinizi, kahve türünü, söylüyorsunuz. Artık bütün hâli otomatikleşen kasiyer, isminizi keçeli kalemle karton bardağa yazıyor. Siz dört dört anlarda, üzerinde tahta karıştırıcı, peçete, şeker vs. olan stantta beklerken tezgahın tam bir robot marifetiyle bir taraftan kahveyi bağlar makineye, diğer taraftan süti buharla köpürtür, aynı zamanda da kirli kapları tazyikli suya tutar. Neden sonra bağırtılı bir sesle isminizi çağırır. Belli ki siparişiniz hazır. Ve kargacık burgacık isminizin yazılı olduğu bardak önünüze gelir. Karton bardak, plastik kapak... Kapakta bir delik var. Acayip isimli kahveyi oradan içebilirsiniz. Alışkın değilseniz delikten kahve içmeye, dudaklarınız yanabilir.

Eğer bu tür mekanlara öğlen vakti 12.00-13.00 arası gitmişseniz veya hâlinize. 2-3 telefonla mesajlaşan, hatta birine mesaj yazarken diğeri ile konuşan, boşta kalan işaret parmağı ile de göz makyajını düzelterken kızlar, yarı Türkçe yarı İngilizce "plaza dili" ile konuşarak az önce *fast food* öğle yemeklerinin eseri olarak dişlerini kürdanlayarak girdikleri kuyruktan uzunca bir süre beklemek zorunda kalabilirsiniz. Doğrusu kuyruktaki beklemek pek sorun değil de o kendilerine mahsus toplam 100 kelimelik Türkçe ile bol bol "aynen, *business* konuşuyorsunuz abi, menajerimin kaptısı baydı, *develop*ümüz *low profile*..." türü konuşmalara maruz kalmamız Çin içkencesine dönüşebilir. Sonra, bitişik nizam minik masalara, yahut da ayakta duracak şekilde stantlara üşüşülür. Kalabalıktır bu mekanlar. Ancak kalabalık içinde yalnızlıklar vardır bu *cafelerde*.

Ya telefonlarla, yahut da önündeki bilgisayarlarla haşır neşirler herkes. Sohbet yok, merhaba yok, hâl hatır sormak yok, herkes kendi hâlinde. Çoğu zaman dışarıdaki uğultuyu bile duymazlar. Böyle mekanlar için; "Gönül ne kahve ister ne kahvehane/Gönül sohbet ister, kahve bahane..." beyitleri söylenmez.

"Bir kahvenin kırk yıl hatırı vardır," deyimi kullanılmaz. Hatta duvarlarında; "Kahve Yemen'den gelir yolları ırak/Beş para yetmez, on para bırak," yazılı kahvehanelerde, müşterinin de; "Kahve Yemen'den gelir yolları sapa/Beş para yetmezse kahveni kapa..." cevabı ile atışmalar hiç olmaz.

Haa!.. Bu tür mekanlarda ola ki birkaç kişi sohbet ediyorlarsa kulak misafiri olun, duyacağınız kelimeler borsa, hisse senedi, döviz, kur, arsa olacaktır.

Kahve dingindir, dıgırkamlıktır, sadvadır, muhabbetir, dinlemektir hatta çoğu zaman sukuttur. *Cafe* ise kaostur, gürültü, benciliktir, anlıktır, sahtedir, hatta maskelidir. "Kırk yıl hatırı" olan kahvedir... Diğeri anlıktır. Aşkır kahve. *Cafe* "seviyeli birliktelik"tir.

Yukarıda yazdıklarımı okudum. Çok mu geri kafayım diye düşündüm önce, "Modernleşmeye karşı mıyım?", sorusunu sordum kendime. Yoksa kuşak çatışması mı yaşıyordum. Hayır! Hiçbiri değil. Tabii ki mekanlar modernleşebilir. Ama benim kahvem elin oğlu allayıp pullayıp binbir hâle sokup, onu sadece ticari bir meta yapıp, ondaki ruhu almasına dayanamıyorum. Çünkü, mekanların insanlar üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Bu tür mekanlar benciliktir, otomatikleştirir, yalnızlaştırır. Hasılı bizi bizden alır götürür. Diyeyim ben size!

Bilesiniz... ■

YALNIZLIĞIN RENGİ

Rukiye Şahin

Çocuklara dair hikâyeler her daim ciddi bir okuyucu kitlesine ulaşır. Hayatımızın hemen hemen her yerinde bizi bekleyen karmaşa, ancak bir çocuğun seviyesine, sadeliğine çıktığımız zaman yakamızdan düşüyor. O da eğer biraz nasibimiz varsa... Belki de bu yüzden içinde çocukların olduğu hikâyeleri daha çok seviyoruz. Belki minimalizm akımı da sadeliğe, netliğe olan hasretimizden, karmaşaya olan bıkkınlığımızdan doğmuştur.

Benim Adım Leon kitabında Kit De Waal ana kahramanımız olan Leon'un başından geçen ciddi sorunları bile anlatırken telaşsız, sade, naif manzaralar sunmuş. Fakat sayfalarda ilerledikçe kitabın tam bir sessiz çığlık olduğunu anlıyorsunuz. Tıpkı Leon'un karakteri gibi kitabın akışı da sessiz, hızlı fakat da ima derine doğru ilerliyor. Bir çocuğun, sesini duyurabileceği kimse olmadığından ağlamayı hiç düşünmediğini görebiliyorsunuz. Bunu fark edince Leon belki de zihninizde kendisine bir oda verdiğiniz kahramanlardan biri oluyor. Bir ilk roman için sahiden başarılı. Böyle naif kitapları kalabalıklarda yalnız bırakmak hiç içime sinmiyor.

Kitaptan biraz daha bahsetmem gerekirse ilk olarak ana kahramanımız Leon'un 10 yaşında bir siyahi olduğunu söylemek isterim. Bir de küçük kardeşi var, adı Jake. Onun aksine Jake beyaz bir bebek. Leon'un annesi Carol, Jake'in babasıyla ayrıldığı için büyük bir depresyonda. Eve, Jake'e ve kendisine ancak Leon bakabiliyor. Sorumlulukları arttıkça Leon'un da yaşı büyüyor fakat bunu kimsenin fark etmemesi onun canını sıkıyor değil. Üst kat komşusu durumu anlayınca sosyal hizmetlerden birileri gelerek Leon'u ve Jake'i koruyucu anne Maureen'in yanına veriyorlar. Sosyal hizmetlerin bulduğu en iyi koruyucu anne Leon'a göre ama Maureen dahil, kimsenin Carol'ı sevmemesine katlanamıyor. Leon'un bütün mücadelesi annesi ve Jake ile birlikte tekrar bir aile olmak. Ama gelin görün ki Jake çoktan bir aileye evlatlık olarak verildi ve Leon'a Jake'in nasıl olduğunu anlatacakları mektup, verdikleri söze rağmen gönderilmedi.

Kardeşi evlatlık verilince kendisinin de Jake gibi bir ailesi olup olmayacağını soruyor ve Maureen ona tüm açık yürekliliğiyle Leon'un pek şansı olmadığını

söylüyor: "Çünkü o bebek, beyaz bir bebek. Sen öyle değilsin." Leon bunu zihin dünyasında bir yere oturtmıyor ilk başta fakat ne zaman ki annesi Carol Leon'u ziyarette geliyor, sanki bir şeyler daha net oturuyor yerine. Carol Jake'i soruyor sürekli, Leon'u alıp gitmekten hiç bahsetmiyor. Jake için ağlıyor. Jake'in fotoğrafını alıp gidiyor. Hem de kardeşinden Leon'a kalan hiçbir şey olmadığını bilerek ve bunu umursamamarak... Bir ara tatilde annesini ziyaret eden Leon annesinin dikkatini çekemeyince Jake'in taklidini yapmaya başlıyor. Tıpkı onun gibi sesler çıkarıyor ve sonra annesine dönüp; "O olabilirim anne, geri dönüp beni alabilirsin. Ben de bazen o olabilirim," diyor. Sanırım Leon'un içindeki fırtınayı çok net görebildiğimiz manzaralardan biriydi bu.

Benim Adım Leon okurken sizi üzecek bir kitap. Çünkü Leon gerçek bir karakter. Ve gerçek insanların gerçek hikâyeleri bize dokunur. *Benim Adım Leon* da dokunuyor. Kitabın adı da hayli yerinde bana göre. Zira etrafındaki onca kalabalığa rağmen Leon hayatta tek tabanca. Hayatına dokundukları insanlar için yalnızca bir dönem varolacakken kendisi bu parçalanmış hayatı bir ömür olarak yaşayacak. ■

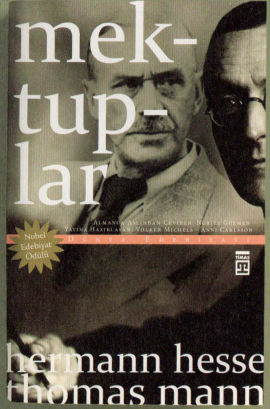
Benim Adım Leon
Kit de Waal
Çev. Bilge Nur Gündüz
Hep Kitap

Unutmak
hatırlamaktan
daha büyük
cesaret ister...

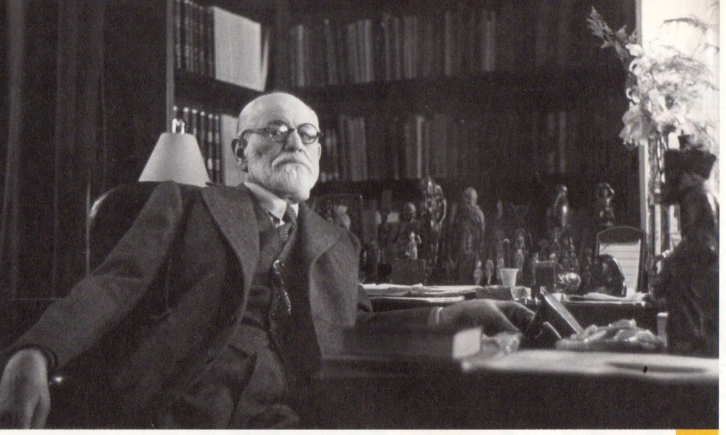

Akılmaz gizemler, şekil değiştiren gizli şehirler, gözyaşından denizler, sisten ve gölgelerden müteşekkil adamlar, sayısız kayıp anı ve her adımda biraz daha uzağa savrulan bir aşk... Metinlerarası göndermelerle Dante, Italo Calvino ve Lewis Carroll'dan izler taşıyan ve İtalya'da bestseller listelerinden inmeyen *Sis Hırsızı*; unutmak, hatırlamak, gerçeklik ve zaman üzerine baş döndürücü bir

Bir dostluğun
anatomisi...

Mektuplar, Nobel Edebiyat Ödüllü iki yazarın, **Hermann Hesse** ve **Thomas Mann**'ın mahvolan dünya için taşıdıkları kederin karşılığı... Bu iki edebiyat devi arasındaki büyük dostluğun yanı sıra dönemin edebiyat ve sanat dünyasına ve politik gelişmelerine de ışık tutan *Mektuplar*, sizi özel bir odada bu iki yazarın sohbetine tanık olan ayrıcalıklı bir misafir gibi hissettirecek.

DİSTOPIK GERÇEKLIK VE UYGARLIĞIN HUZURSUZLUĞU

Alper Gürkan

XX. yüzyılın başında yaşanan yıkım, Avrupa için ütopyaların sonunu işaret ederken derin bir hayal kırıklığını da açığa çıkardı. Rönesans'ın kâşif insanının Newtoncu paradigma, Kartezyen felsefe, ansiklope-dist tasnifçilikle doğayı ve toplumsal durumu düzene sokabileceğine inanişinin yıkılışıydı bu. Aydınlanmacı düşüncenin Fransız Devrimi'nde zirveye ulaşan kendine güveni, bilim aracılığıyla doğanın tahakküm altına alınabilmesi gibi toplumsal düzeni de akli yasalara sağlayabileceğine inandırmıştı insanı. Ama yaklaşık yüz elli yıl süren kargaşa dönemini müteakip paylaşım mücadelesinin Avrupa'da parlattığı savaş, umulan sonuçtan çok uzaktaydı. Savaş sonrasında ortaya çıkan totaliter rejimler de sadece yeni savaş için sinyal vermekle kalmıyor, savaş yanı sıra zorunlu göçler, toplumsal baskılar, soykırımlar ve uçsuz bucaksız bir sefalet ve distopik bir karanlık yayıyordu kıtaya ve dünyaya.

Bilgelere dayanarak, her karanlık aynı zamanda ışığın müjdesidir, diyebiliriz. Ki gerçekliği sorgulayan

ve onunla yüzleşme cesareti bulan felsefelerin doğmasına olanak sağlayan kargaşa dönemleri, aynı zamanda insanı sarsacak yeni anlatım biçimleri ve edebî türlere gebe zaman dilimleri de olmuştur daima. Avrupa'da antik dönemde Yunan felsefesi içinde ideal devlet arayışlarının parlaması ve sonra Rönesans'ta ütopyacılığın keşfedilmesi gibi 1. Dünya Savaşı sonrasındaki krizde de distopya türü ortaya çıktı. İlk iki türün yazarlarının söz ettikleri dünyaların imkânsız olduğuna inanmalarının aksine distopya yazarları dünyanın yakın geleceği, hakkında emindiler: Modernliği, Habermas' gibi yarım kalmış bir proje olarak niteledikleri için hâlâ ondan umutlu olanların aksine distopyacılar tarihin seyrini pek olumlu görmüyorlardı. Modernliğin tanrıdan kopuş ve doğaya hâkimiyet aracılığıyla insanı yazgısından özgürleştireceğine ilişkin vaatlerinin çöküşüyle birlikte, geleneksel dünyamnkinden çok daha derin bir köleleşme ve yıkımdan başka bir gelecek olmadığını düşünüyorlardı.

Böyleli krizlerin sürüklediği sellerin aynı zamanda besleyici alüvyonları da getirdikleri fikriyle uyumlu olarak Freud, insan ferdi için sanatsal yaratıcılık ve nevroz arasında bir ilişki olduğundan söz eder. *Sanat ve Edebiyat* isimli kitabında bilhassa Da Vinci, Dos- toyevski gibi dahi olarak nitelediği sanatçılar üzerine yaptığı yorumda, onların eşsiz sanatsal yaratıcılıklarıyla kişilikleri ve yaşadıkları hayat arasında doğrusal bir ilişki olduğundan hareket etmiştir. Freud'a göre çocukluğa birlikte geride bırakılan oyun oynamanın yerini yetişkinlikte alan düşünleme aşırı güçlendiği takdirde nevroz ve psikozun başlangıç koşulları ortaya çıkmaktadır. Sanatçı, bu koşulların olumsal bir ürünüdür. Çocuğun oyun ve gerçeklik bilinçlerini kavrayışında iki dünya arasında bir şekilde bir ayrıma baş vurabilmesi gibi yaratıcı sanatçı da imgelemi ile gerçeklik arasında bir ayrıma baş vurabilmektedir. Zaten bu ayrımın bilinci aracılığıyla sanatçı gerçekliği bir ham madde olarak kullanıp onu estetik ölçülere göre değerlendirerek o gerçekliğe tekrar sunmaktadır. Zorlayıcı koşullar, sanatçıyı nevroza yaklaştıran pa- hasına mevcut gerçeklikten uzaklaştırıldığı ölçüde yeni bir form için imkân da vermektedir.

Bu bakış açısını *Uyarlığın Huzursuzluğu*'nda devam ettirir Freud ve kitabın yazıldığı 1930 yılında bütün olumsuzlukları açığa çıkmış olan modern uyarlığın üretim koşullarına odaklanır. Freud açısından uyar- lığın arkasında yatan şey, iki temel içgüdü olan Eros ve yıkım güdülerinin mücadelesinin insanlığı getirdiği durumdur. Zaferin hangisine ait olacağı şimdiki kes- tirilemeye de XX. yüzyıl, insana bir umut vermemek- tedir. Zaten Freud'un çağdaşı olan Aldous Huxley, George Orwell gibi yazarların kurguları ile Walter Benjamin, Herbert Marcuse gibi düşünürlerin; insanın özgürleşmeyi beklerken bir araca dönüştürülmesi ve aklın sonsuz bir karmaşa içinde çaresizce yalpalaya- rak sürüklenmesini esas alan fikirleri bir umutsuzluk tablosunda birleşmekteydi. Öyle ki baskıcı rejimlerle dışa vurulan toplumun bilinçdışı olan tarih, âdeta bir karadelik gibi algılanmakta ve gerçek olarak sunulan her şeyi yutup Arendt'in deyişiyle gerçek ve kurgu arasında bir fark bırakmamaktaydı. Freudyen açıdan bunun anlamı, insanlığın oyun ile gerçek arasındaki farkı yitirmiş olmasıdır. Oysa modern düşüncenin şa- fığında Kant, Aydınlanmacılığı insanın çocukluktan çıkıp erginleşmesi olarak nitelemekteydi.

Uyarlılıkla insan ferdi arasında bir analogi kuran Freud açısından insanlık büyümüş ve fakat geldiği noktada bir belirsizliğe mahkûm olmuştur. Freud, mevcut durumdan hareketle uygar insana baktığında insanlığın ilk yaratıcı uygarlık dürtülerini yitirmiş ol- duğunu düşünür: Doğadan kopuşu temsil kurgula- dığı, süriye hükâmı baba figürünü öldürüp onun yerine geçen evlatların birbirlerine karşı saldırganlıklarını

bastırabildikleri için inşa edebildikleri uygarlık artık yıkım içgüdüsüne teslim olmuş gibidir. Bununla bir- likte bu süreç, üstben (süper-ego) olarak uyarlığın, baba cinayeti aracılığıyla kurulması sebebiyle insan- lıkta bilinçdışına kaymış bir suçluluk duygusu (Oi- dipus kompleksi) üretmektedir. Mevcut uyarlığın savaş ve yıkımlarla dışa vurduğu ve ahlak, din ile to- plumsal düzenin de kaynağı olduğunu düşündüğü söz konusu suçluluk duygusu, aynı zamanda kitleleri esir almış olan huzursuzluk ve tatminsizlik duygularının da kaynağıdır. Çünkü suçluluk duygusu, içgüdülerin ve yasak arzuların tatmininden vazgeçişle sonuçlanan bir otoriteye itaatle karşılık bulmaktadır. Doğadan kopuşla tecrübe edilmeye başlanan suçluluk duygusu birikimi, böylece uyarlığın üreticisi olduğu ölçüde onun yıkımına da yol açacak olan saldırganlığın te- tikleyicisi konumundadır.

Totem ve Tabu, Bir Yanılsamanın Geleceği gibi ça- lışmalarında da uygarlık meselesini kendi insan açık- laması üzerinden değerlendiren Freud'un *Uyarlığın Huzursuzluğu*'ndaki yaklaşımı da toplumun libido aracılığıyla izahını içerir. Yaşamın amacını belirleyen haz ilkesi aracılığıyla yaşam enerjisinin insanı mut- luluğa götürebileceği fikrindedir. Ancak bu, dar an- lamda bir mutluluktur. Onun için dinin altında yatan suçluluk duygusundan ya da Hristiyan öğretisindeki günahkârlık durumundan kurtulma ihtiyacı vardır. Yinelenirse bu günah, uyarlıktaki huzursuzluğun esas sebebi hâline gelir. Freud için ondan kurtuluş, uygarlıktan öncesine dönmek anlamına geliyor de- nilebilir: Bu dönüş, insanın yemamsal enerjisini yıkıcı- lıktan Eros'a aktarması demektir ya da distopyadan ütopyaya kaçış demektir... ■

Uyarlığın Huzursuzluğu

Sigmund Freud

Haz. Kaya Şahin, Müge Gürsoy Sökmen

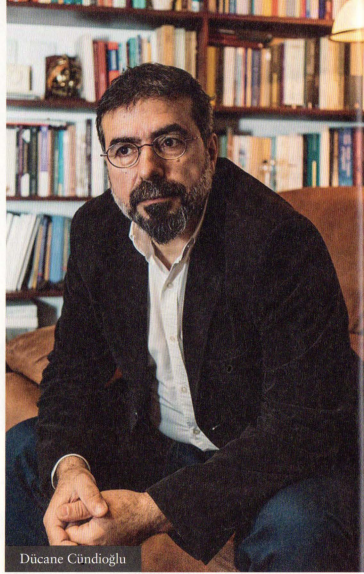
Metis Yayınları

ÇEVİRİLERİNDEN KURAN'I ANLAMAK MESELESİ

Ekrem Sakar

Bir dilden başka bir dile çevirisi yapılan bir metin, çevrildiği metnin anlamını tam manasıyla aktaramaz ve kusursuz bir biçimde yansıtamaz. Bundan dolayı bir dilin anlatığının başka bir lisanda varoluş alanı bulması, “karşılıklar” bulunması suretiyle gerçekleşir ve bu karşılıklar çoğu zaman “karışıklıkları” ve “karşıtlıkları” beraberinde getirir; özellikle de söz konusu Kur’ân-ı Kerim gibi kutsal bir metinse. (Bundan dolayı Kur’ân-ı Kerim çevirilerinin çoğu tercüme değil de “meal” olarak zikredilir ki bu kavramın tercih edilmesini öngören ünlü müfessir Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’dır.) İnsan sözünün bile her zaman anlaşılmadığı ve tarih boyunca hermeneutik yöntemlerin varlığı düşünüldüğünde, Allah’ın kelâmı ile hazırlıksız ve donanımsız bir şekilde muhatap olup anlamamak pek doğal karşılanacaktır. Fakat burada asıl sorun anlamamak değil yanlış anlamaktır ve buna genellikle çeviri metinler sebebiyet vermektedir. Çünkü metafizik metinleri çeviriden kasıt, onları yorumlamaktır. Yorumlama eylemi de yorumlayanda başlayıp yorumlayanda biten bir ameliye olduğundan, çevirmenlerin kasıtlı/kasıtsız hataları, ilmi noksanlıkları, dikkatsizlikleri ve genel-geçer doğru kabul ettikleri indî mütalaaları metne sirayet edecektir.

Şu sıralar başka meselelere yoğunlaştıysa da bir zamanlar Kur’ân ilimlerini temel uğraş alanı olarak seçmiş olan Düccane Cündioğlu, Elmalılı Hamdi Yazır’ın meşhur *Hak Dini Kur’an Dili: Kur’an-ı Kerim ve Meal’i*ni hazırlayıp notlandırmakla kalmadı, bu konu çerçevesinde bir dizi kitap neşretti. Bunlardan, *Kur’an Çevirilerinin Dünyası* isimli kitabı, bahsettığımız çeviri sorunuyla ilgili somut misaller getirmesi açısından mühim bir çalışma. Cündioğlu’nun bu

Düccane Cündioğlu

meseyle alakalı diğer *Kur’an’ı Anlama’nın Anlamı* ve *Anlamın Bubarlaşması* adlı kitapları daha ziyade semantiğin alanına giren teorik çalışmalar. Yazar, yine Kur’ân ile irtibatlı olarak kaleme aldığı *Türkçe Kur’an ve Cumhuriyet İdeolojisi* adlı kitabında ise işin tarihi ve sosyolojik boyutuyla ilgilenmiş. Kur’ân’ı anlamak ve anlamlandırmak mevzusu üzerinde düşünmek gayesine mebni olarak hepsi okunabilecek kıymetli kitaplar; lakin biz bu yazımızda yalnızca *Kur’an Çevirilerinin Dünyası* isimli kitabına kısaca temas edeceğiz.

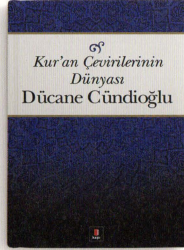
Kitabın ilk bölümü yöntem sorunlarına ayrılmış ve bu bize metin çevirilerinin neden sorunlu olduklarını açıklıyor. Aynı anda nâzil olmayan ayetlerden müteşekkil sureler herhangi bir yazıda alışageldiğimiz giriş-gelişme-sonuç tertibine uyumadığı için anlamakta güçlük meydana geldiği, ayetler birer “cümle” olmadığı için sayfalar değiştiğinde farklı şeylerden bahsediyormuş zannedilmesinden kaynaklanan sayfa düzeni sorunu, çeviri yapılrken mana yerine ayet duraklarına dikkat edilmeyip ifade bozukluklarına

sebebiyet veren ayet düzeni sorunu “düzen” alt başlığı altında irdeleniyor.

İkinci alt başlıkta ise Arap diliyle nâzil olan ve mesajını bu dilin imkânlarıyla ifade eden Kur’ân’ın çevirilerinde gözlemlenen dil menşeli hatalara yer veriliyor. Bunlardan ilki kelime düzeyinde zuhur eden problemler; zira Türkçede Arapçadaki gibi erillik-dişilik, tesniye (ikilik), harf-i tarif (belirtme takısı), akıllı-akılsız varlıklar ayrımı olmamasının yanı sıra çoğul yaparken belirli vezinlere girmemesi, kök yapısının değişmemesi vs. yapısal farklılıklar, çeviri yapılırken zorluklar çıkartan dil hususiyetlerinin başını çekiyor. Ayrıca Kur’ân’da geçen kavramların Türkçede karşılıkları olmaması ve Arapçadan alınan mefhumların birçoğunun günlük dilde Kur’ân’daki anlamıyla kullanılmaması (“küfür etmek” gibi), anlamsal yönden büyük sıkıntılar doğuruyor. Cümle bazında ise Türkçede özne-tümleç-yüklem sıralamasıyla kurulan cümleler, eylem merkezli olan ve fiille başlayan Arapçayı karşılamaya çalışmakta yetersiz kalıyor.

Çevirilerdeki en büyük zafiyet deyim düzeyinde müşahade ediliyor, çünkü Kur’ân’ın üslubuna ve söz sanatlarına vukufiyet kesbedilmemesi, Kur’ân çevirmenleri arasında ciddi bir sorun hâlini almış. İkinci bölümde deyimssel ifadelerin önemine dair daha geniş malûmat verilen çalışmada, sorunun sadece meallerde mevcut olmadığı, tefsirlerde de bulunduğu misaller eşliğinde gözler önüne seriliyor.

Gelelim kitabın en can alıcı kısmına, yani Kur’ân çevirileri üzerine notlar adını taşıyan üçüncü bölüme. Muhtelif meallerden getirdiği örnekler üzerinden, Kur’ân çevirilerinin ne kadar sorunlu olduklarından söz eden yazar, tabiri caizse lâfını esirgememiş. Kur’ân çevirilerinin çeşitli yönleriyle tenkit edildiği bu bölümde Arapçanın sentaksının farklı olması, anlamca birbirini tamamlayan her ayetin müstakil cümle kabul edilmesi, metnin lafza sadık kalmak için garip olan ifadeler kullanma durumu, deyimlerin doğru anlaşılabilmesi gibi pek çok sorunla baş başa

Kur'an Çevirilerinin Dünyası
Dücane Cündioğlu
Kapı Yayınları

kalan çevirmenler de nasibini almış. Çünkü mütercimlerin her ne kadar metni devrik yapıyla cümlelere, yan cümleciklere, parantezlere ve dipnotlara boğsalar da manayı vermekte başarısız kaldıkları örnekler eşliğinde okuyoruz. Meselâ mütercimlerin metni tercüme ederken kafa yormak yerine, ölerine birkaç Türkçe çeviri almakla yetindiklerine, bunu da hatalarda gösterdikleri müştereklikten anlayabileceğimiz deşiniyor. Daha sonra bu tip tutumların çevirenin de, yayıncının da, okuyanın da işine geldiği belirtiliyor. Elmalılı’nın tefsirinin başına gelenler kısmı, yine kesinlikle okunması gereken ayrı bir bahis. Kitabın sonunda Cündioğlu tarafından, eleştirilerine itiraz eden Yaşar Nuri Öztürk’e, Ali Buluç’a, Suat Yıldırım’a, Mehmet Nuri Yılmaz’a ve Edib Yüksel’e verdiği cevaplar yer alıyor. Altını çizmek gerekir ki bu yanıtlar, çeviriler üzerinden misallerle verildiği için şahsî bir kurgunluk değil, ilmi bir nitelik taşıyorlar.

Sonuç olarak, Kur’ân-ı Kerim bir kullanma kılavuzu olmadığından, en temel ibadet olan namazı nasıl kılacağımızı bile oradan öğrenemiyoruz. Ana prensipleri ihtiva eden Kur’ân-ı Kerim’i anlamak, her şeyden önce “canlı Kur’ân”ı anlamaktan ve söylediklerini uygulamaktan geçiyor. Metni anlamlandırmak için ise birden fazla tefsirden istifade etmek bu işin aşgarî şartı. Zira her bir çeviri/meâl, çevirenin ne anladığına ve nasıl anlamlandırdığına bağlı olarak farklılık arz ediyor. Farklı fikirlerle istinat edilmediği takdirde, yanlış anlama ve anlamlandırma hatasına düşmek kaçınılmaz ki pek çoğumuz buna dikkat etmiyoruz. İşbu kitap, bu noksanlığımızı idrak etmemiz için iyi bir vesile olmuş. ■

Kur'an'ın
Anlamı'nın Anlamı
Dücane Cündioğlu
Kapı Yayınları

Anlamın Buharlaşması
ve Kur'an
Dücane Cündioğlu
Kapı Yayınları

YENİ

DÖNÜŞ
Enes Karić

DÖNÜŞ

Bir Hac Yolculuğu

Enes Karić
Anlatı

DÖNÜŞ

Bir Hac Yolculuğu

“ Müslüman ümmetinin ayaklarındaki ayakkabılaştırmış, potinleşmiş bu deri uzun zamandır, yüzyıllardır yaşadıkları coğrafyanın nemli tarlalarına meydan okuyor... Tüm bu yalın ayaklar, uzun zaman önce sahiplendikleri toprağın, yaşlanmış yüzeyinin sayısız simasını ve onların mührünü taşıyor. ”

f /erdemyayinrubu
i /erdemyayinrubu
t /erdemyayinrubu
d /erdemyayinrubu

Dağıtım: Sedir Yayınları A.Ş.
Telefon: 0212 486 34 00

erdemyayinlari.com

erdem
YAYIN GRUBU
“okumak yaşamaktır”

İHTİYAÇLAR İCAT ETMEK

Elif Konar Özkan

Mecid Mecidi'nin *Serçelerin Şarkısı* filminin kahramanı Kerim, büyükşehirde modern hayatla haşır neşir olmaya başladıktan sonra tuhaf bir biriktirme hırsına kapılır. Üst üste yığıldığı eşyalar onu tehlikeli bir akıbete sürükler.

Murat Pay kısa filmi *Eski Kazan*'da on beş dakikalık süre içinde bizim son yüz yıllık modernizm serüvenimizi, değiştirdiğimiz eşyalarla birlikte dönüşen hayat tarzımızın ve kimliğimizin hikâyesini anlatır.

Eva Furnari'nin *Bay Mucittaş ve Ailesi* adlı kitabı da tek bir aileyi anlatıyormuş gibi görünse de bu ailenin şahsında insanlığın yüzlerce hatta binlerce yıllık modernleşme macerasını, hayatı idame ettirme ve kolaylaştırma adına icat ettiklerinin bağımlısı olma meselesini neredeyse bir çırpıda hikâye eder. Furnari'nin kitabı, insanlığın üretim kullandığı nesnelerle yaşadığı imtihanın alegorik bir meselidir adeta.

Bay Mucittaş ve ailesi, en başta mağarada ilkel bir hayat yaşamaktadırlar. Ailenin reisi Lolo Mucittaş, zeki, yaratıcı, heyecanlı, yeni fikirlerle dolu bir adamdır. Bu "ilkel" hayattan "ileriye", modern hayata doğru yürümelerini sağlayan daha mutlu olma arzusu, hayatlarını kolaylaştırma isteğidir. Bay Mucittaş, ailesini mutlu etmek için sürekli yeni eşyalar icat edecek fakat onun icatları insanlığın doyumsuzluğunun ve daha fazlasını istemesinin hızına yetemeyecektir. Tam da burada çocukken öğrendiğimiz bir özdeyişi hatırlayabiliriz: İhtiyaçlar icatların anasıdır. Elhak bu yargı yanlış değildir lakin sanki kapitalizm bu gerçeği tersine çevirerek insanlığa yeni ihtiyaçlar icat ederek kendi varlığının bekasını garantiye almış gibidir. Peki, bir tüketme-mutsuz olma-daha fazla tüketme döngüsüne giren insanlığın sahibi ihtiyaçların kim fark edecektir?

Furnari'nin hikâyesinde modern uygarlığın yaşadığı bir kısa devre, ailenin aslında neye ihtiyaç duyduğunu fark etmesini sağlar. Bu bir geriye dönüş değil, bir çeşit öze dönüştür. İhtiyacımız olan şey daha fazla eşya, daha fazla tüketmek değildir. Daha küçük, birbirimize verebileceğimiz, paylaşabileceğimiz anlardır bizi mutlu edecek olan.

Mucittaş'ın ailesini daha mutlu etmek uğruna giriştiği bu icat tutkusu ve art arda sıralanan (hayatımıza giren icatlar), okurun da gerçekten bu icatların ne kadarı ihtiyaç ve mutluluğu sağlıyor diye düşünmesini sağlarken diğer yandan biz olsak neler icat ederdik sorusuna da kapı aralıyor. Yani aslında insanlık tarihi ve mutluluk felsefesine dair estetik bir özetle birlikte kişinin kendisini de sorgulamasına yardımcı olan bol etkinlik üretilebilecek bir kitap Furnari'nin ortaya koyduğu bu edebi ürün. Ayrıca ödüllü yazarın bir sanat profesörü olarak çizimler noktasında da ne kadar naif ve metnin ruhuyla uyumlu çalıştığını da vurgulamamak olmaz. Zira bu kitap başka türlü bir resimlemeyi kaldıramazdı.

Kitabın sonunda Mucittaş ve ailesi, "eski güzel bir geleneği" hatırlayarak yeniden mutluluğu keşfetmeye başlarlar. Ne dersiniz, bizlerin de birbirimizi can kulağıyla dinleyeceği ve birbirinden farklı hikâyeleri/masalları birbirimizle paylaşacağı günlerin/gecelerin vakti gelmedi mi? Zaman hızla akıp geçenken birbirimizle "an"ı paylaşmayı icat etme vakitleri yani... ■

Bay Mucittaş ve Ailesi
Eva Furnari
Tudem Yayınları

BÖĞRÜMÜZE GELEN DARBELER

SERT KÂĞIDA NOTLAR

ZAMANA DAİR HİKÂYAT

Adnan Saracoglu

Çocuk ve gençlik kitaplarından bahsedildiğinde *indiregemcilik*; basitleştirme, abartılı duygusallık, ahlâki propaganda beklentileri henüz sahâyı terk etmiş değil. Böyle olması için gayret sarfeden onlarca yazarın yüzlerce kitabı var doğrusu, ancak güzel kıpırdanışlar hatta bildiğiniz koşayazışlar, uçagidışler de mevcut; ana akım kitaplardan uzaklaşıp keşif için rota kısıtlaması yapmayanlar için.

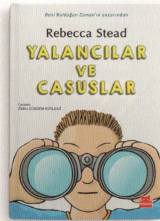
Kendi adımı Rebecca Stead'in *Beni Bulduğum Zaman* adlı çetin çeviziyle, zihin keskinleştiren drajeyle bulunduğum zaman ufak çaplı bir okuma miladıyla karşılaşacağımı ummuyordum. Sonuçta bilinir bir ustayla, edebiyatı yoğunmuş bir eserle değil, son dönemlerde ortaya çıkmış (1968 doğumlu) iki çocuk annesi olduktan sonra yazmaya daha bir dadanmış mütevezzâ bir Newyorklu kadının ikinci kitabıyla paylaşacaktık kozlarımızı. Kozların tamamına talip olduğunu, bunu da muhteşem ustalığıyla hak edeceğini nereden bilebilirdim.

Ergen bir genç kız olan Miranda; Madeleine L'engle'in, *Zamanda Kıvrılma* adlı kitabına delicesine hayrandır. 20.000 dolarlık piramit adlı bilgi yarışmasına hazırlanan "alaylı hukukçu" annesiyle yaşar. Muzip Cofin, sara hastalığı olan Annemarie, İsviçre'den kendisine kaliteli saatler başka kıymetli şeyler gelen siyahî melez Julia, sıkıştığı halde tuvalete gitmekte zorlanan ve kıvranıp duran Alice, samimi dostu Sal, sonraları dükkanında karın tokluğuna çalışacakları Pizzacı Jimmy, okul sekreteri Tekerkleki, okulun dışçisi, sokaklarda sağa sola tekme savuran, tuhaf şeylerden bahseden, kahkahalar atan ve posta kutusunun altına uzanıp yatan Şaşko, annesinin erkek arkadaşı Richard, öğretmenleri ve tuhaf çocuk Marcus Heilbronner ile çevrilidir. Sana diye seslendiği kişiye yazacağı mektubu yazıp yazmamakta tereddütlüdür, öte yandan kitabın tamamı ona yazılıp yazılmayacağı belli olmayan mektubun ta kendisidir.

Tuhaf bir not yazılmıştır sertleşmiş bir kâğıt parçasına ve devamı gelecektir: "Sana ulaştığımda ben kendim olmayacağım." Notların kendisine ulaştığı

sıralarda Miranda annesinin kendisi için koyduğu New York'ta yaşam kurallarına elinden geldiğince uymakta, market sahibi kadına (Belle) milyonlarca kez okuduğu kitabın detaylarını büyük bir ıstahla aktarmaktadır. ÇBN ile (annesinin ifadesiyle çilege benzer nesneler)mesafesini korumakta, DGK (deli gibi görünen kişi) ile ilişkisini güçlendirmektedir, Jimmy'nin yerinde V şeklindeki sandviç ekmeği kesimini bir türlü becerememekte, Main caddesi market ödevi için çalışmalarını sürdürmektedir. Dünya ile arasına gerili olan, hakikati görmesini engelleyen "tül"ü yalnızca çok kısa süreliğine birkaç kez ancak aralayabilmiştir. (Annesinin yaptığı bir benzetme.)

İkinci not: "Bu zor bir yolculuk, hâlâ aklım başımdayken isteyeceklerimi istemeliyim," diyerek yolun ortasında beraber yürürlerken birden bir çocuk Sal'in karnına yumruğu geçiriverir. İlkın sarsılan Sal'in gövdesi gibidir, sonrasında ise Miranda'nın bütün dünyasının sarsıldığını öğreniriz. Sal ile dostlukları bozulur, Annemarie Julia ile bozuşunca Miranda ile sıkı fıkı olur, en garibiye Marcus Heilbronner'in

Yalancılar ve Casuslar
Rebecca Stead
Çev. Ebru Gündem
Kırmızı Kedi Yayınevi

neredeyse en çok konuştuğu, dertleştiği, tartıştığı kişi olmasdır. Kimdir Marcus Heilbronner? Sal'ın karına hunharca toslamış olan yumruğun sahibi!

Üçüncü not: "Bugün 15'te Colin'in sırt çantası..." Yanında çalıştıkları Jimmy'nin saplantılı bir şekilde saydırdığı sandviç ekmeklerinden ikisi çantada ikamet etmektedir. Notu yazan, nottaki bilgilere nasıl ulaştığı, istediği şeylerin garipliği (Miranda'nın ev anahtarlarının yerini sormuştur), yaptığı değerlendirmelerin akla sığmazlığı (bkz. İlk not ve kısmen ikinci not), Madeleine L'engle'in hep yakınlarda olduğunu hissettiğimiz hayaleti (Miranda'nın sürekli gündeminde olan, Marcus ve Julia ile de detaylıca müzakeresini yaptığı *Zamanda Kıvrılma* kitabından bahsediyorum), asla detaylarını vermeyeceğim, ritmi büyük bir ustalıkla yavaştan en hızlıya ve gene yavaşta taşıyan, duygularımızla hunharca oynayan, "Son Not" bölümünde, kitabın tüm sırları ayuka çıkıyor. Bölüm kırk yedi maddelik tutanak adeta. Bırakılan bütün boşluklara uygun parçaların hepsi burada. Yaşadığımız şokun ilacı da...

Bir şaheser gibi gelmediyse size, ben de kendi "son not"um saadinde boşlukları doldurayım: Birincil, ikincil, üçüncül anlatılarla bir küçük metinler bombardımanıyla karşı karşıyayız. Kafka'nın *Çin Seddi'nin İnşasına Dair* adlı muhteşem metninde ilk ve en güzel uygulamalarından birini gördüğüm; detaylarla süslenmiş anlatının önemsizleştirilmesi, öylesine değinilen kısmın ise gizli özne olması, parantez içindeki kısmın, parantezine alındığı anlatıyı kızığa çekmesi kitabın ağırlık noktasını oynaklaştırıyor. Çocuğun attığı yumrukta çocuk silik, Sal alabildiğine parlakken, çocuğun Marcus olarak tescillenmesiyle çocuk ana karakter, Sal de silik bir eski dost konumuna getirilir. Erkek arkadaşı Richard'a evin anahtarını verip vermeme sorunu, spotları anne ve Richard'ın üzerine düşürürken eve girildiği ve hemen hiçbir şeyin alınmadığı olay sonrasındaki gelişmelerle spotların hepsi anahtarlarla çevrilir. Aynı paragrafın içinde bile, yüzüğün kaşındaki "elmas taşlar" Julia'nın havalı olma takıntısını destekleyen bir unsur gibiyken, Julia'nın yaptığı benzetmeyle zaman üzerine derinliği olan spekülasyon bir bakışın aracı seviyesine yükseltilir. Annenin baştan beri üzerine titredığı yarışma, tüm detaylarıyla bizim ajandamızın da vazgeçilmezi olup annenin yaptığı iş hiç ilginizi çekmezken heyecanlı polisiye bölümde bir anda işlevsel bir hukuk becerisiyle karşılaşır, yarışmayı umursamaz hâle geliriz. Sonunda ise yarışma ödülü hukuk tahsiline tahvil edilir ve böylece hatlar birbirine bağlanır.

Zaman, Miranda'nın fetiş kitabı (*Zamanda Kıvrılma*) üzerinden ve hep kurgu düzeyinde ele alınır,

oysa kitabın başkarakteri Miranda ve maceraları değil, zaman ve zamanın insanlarıdır.

Okul merkezli arkadaşlık ilişkileri gereken tüm detaylarıyla canlı olarak verilmeğe yetinilmeyip aynı karakterlerin aile ilişkileri, duyguları dünyaları, ebeveynleriyle bağları üzerinden çok boyutlu gerçekçi kız ve erkek çocuklarla tanışmamız sağlanır.

Bilgi yarışmasındaki ipuçları (ezberden okunan şeyler, lale-papatya-gül, sıkığımız şeyler vs.) kitabın anlamlı bölüm adları olarak (bize sessizce yaşanan şeyler, yanan şeyler, zıplayan şeyler, gizli tuttuğumuz şeyler) kıymetli bir konuma yükseltilmiş.

İlişkileri bozulmuş görüldüğünde bile çocukların birbirleri için keskin bir duyarlılığa, dıgırgamıhğa sahip olduklarını derin bir tebessümle fark ediyoruz: Julia, Annemarie'nin hastalığını, sağlık diyetini Miranda'ya azarlarcasına hatırlatırken Annemarie, Jimmy'nin Julia hakkında farklı bir gayeyle yaptığı İsviçre Çikolatası nitelemesini ırkçılık yaptığı düşüncesiyle, büyük bir tepkiyle karşılar.

Bazı arka plan detaylar ise kâh sonlara doğru anlam kazanan işlevle Çehovyen öykülemeyi selamlıyor kâh sır vermeyerek kitabın spekülasyon ağına zarif motifler katıyor.

Kitap için, dahası kitabın zirvesi konumundaki "Son Not" bölümü için, hatta posta kutusunun altına yapıt "cenneti gören" DKG için; kırk yedi pare top atışı, hadi bilemedin kırk yedi güçlü kalp atışı! ■

Beni Bulduğun Zaman
Rebecca Stead
Çev. Serim As Özdemir
Kırmızı Kedi Yayınevi

ÇİĞDEM SEZER

ŞARKI SÖYLEYEN BİRİLERİ HEP OLACAK

Röportaj: Adil İzci

Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanan ve Koleksiyon editörlüğünü Semih Gümüş'ün yaptığı 2010 Mehmet Fuat Yayıncılık Ödülü'yle taçlanan Köprü Kitaplar dizisinin 20. kitabı, edebiyatımızın her yaştan okura seslenebilen şair ve yazarlarından Çiğdem Sezer'in *Hayat Pastanesi* oldu. Gençlerin meslek seçme kaygısını ve ilk yürek kıptırlarını geçmişin sırlarıyla harmanlayan yazar, pasta kokularına bulanmış bir hikâye anlatıyor. Kendisiyle *Hayat Pastanesi* kitabını, çocukluğumuzu ve mahallede yitirdiklerimizi konuştuk.

Romanda, mekân olarak neden bir mahalleyi yeğlediniz?

Teknoloji bize olanaklar sunduğu gibi, yaşam biçimimizde de önemli değişiklikler yapıyor. Elbette ki değişim kaçınılmazdır. Binlerce yıldır neler neler değişmedi ki insanın dünyada olma hâli konusunda! Gelecek kuşaklar belki mahalle kültürünü hiç deneyimlemeyecek. Yaşantıları, hiç değilse yazı yoluyla aktarabilmek... Bunları siz sorunca düşündüm aslında. Ben, anlatmak istediğim bir hikâyeyi, içinden geldiği gibi anlattım. Romanın kahramanı Ozan'ın yerine geçtim yazma sürecinde. Onunla yaşadım ve ortaya böyle bir "mahalle" çıktı.

Neden Ozan ve ailesi, İlkay ve babası Rasim Usta ile yetinmediniz? Dedelerin, özellikle Barut Dede'nin, mahalleden kimi insanların, ta Direksiyon Kemal'e kadar, romanda gözle görülür birer yer bulmasının nedenlerini kısaca söyleyebilir misiniz?

İnsan, başka insanlarla, şeylerle ilişkisi içinde kendi olmaz mı? Mahalleyi mahalle yapan, bu karmaşık ilişkiler yumağı değil mi biraz da? Roman içinde,

Ozan'ın ağzından, mahallenin olumsuzluklarına da değinilir yer yer. İnsanların birbirlerinin hayatlarına müdahaleleri vb. sıkıntılı durumlar da söz konusu olur. Hep olduğu gibi iyi ve kötü iç içedir burada da. Dedeler, hayatın ve zamanın görüldüğü kadar olmadığını, derinlik boyutunu anımsatmak için varlar; ki günümüzde belki de eksikliğini en çok duyduğumuz şeydir bu. Çoğunluk, çizgisel boyutta algılıyor zamanı. Bu da beraberinde doyumsuzluğu ve tüketim çılgınlığını getiriyor. Oysa kasacık bir an derinleşebilmek, o "satın alma" güdüsünün ne kadar da temelsiz olduğunu hissettirebiliyor bize. Yaralı bir ağaç, şiir okuyan bir meczup, eski çşayı onaran bir dede... Rastlantısal bir meslek seçimi değildi bu; bir gencin yaşam telaşını, okul ve gelecek tercihini, ilk aşkını aktarıırken hatıraların, yaşanmışlıkların bize kattıklarını anımsatmak istedim bir yandan da.

Ozan, Tuna'yı ayrı tutarsak, dedesi ve özellikle Barut Dede ile neden bu kadar iyi anlaşıyor? Hele Barut Dede'nin deneyim birikiminin bu anlaşmada, hatta yakın dostlukta bir payı var mı?

Gençlerin aile içi çatışmalarda içine düştükleri durumu aktarabilmek için bir yol bulmalıydım. Hem o çatışmayı verecek hem de okuma zevkini bileyecek... Bu durumda iyi bir dede-torun ilişkisinde daha güzel bir yol olmazdı. Kahramanımız erkek olmasaydı ne olurdu? O zaman başka bir anlatım biçimi girerdi devreye kuşkusuz. Ama başta dediğim gibi, bütün bunları teknik anlamda planlamadım; içimden geldiği gibi yazdım.

Cenaze töreninden dönüştü, Barut Dede, Ozan'ı şöyle der: "Sen dedeni kaybettin, ben hayatımın kalanını." Öz dedenin ölümüdür belki onları bu kadar yakınlaştıran. Çok sevdiğimiz birini yitirdiğimizde, yaşarken onun dostu olan insanların kalbimizdeki yeri genişler. Barut Dede de Ozan için böyledir. Yaşam deneyiminin çokluğu önemli elbette ama daha da önemli, o deneyimlerin öz dede ile olan ortaklığı.

Hayatın güzelliği (büyüsü, tadı da diyebiliriz elbet), biraz da gizlerle mi artıyor? Nitekim biz okurlar da epeyce bir sırın çözümüne tanık ola olan romanın sonuna geliyoruz. Ne dersiniz?

İnsan, ne kadar açık olursa olsun, bazen kendinden bile saklar bazı şeyleri... Derinlerde bir yerde bastırılmış, saklanmış bir şeyler... Aslında insanın içine içine bakınca hissedilir bu hikâyeler ama yazık ki bu çağda kimse kimsenin içine bakma zahmetine katlanmıyor. Hatta insan kendi içine bile bakmaktan aciz! Yatılı okullarda, hastanelerde, kapalı kapılar ardında, gecenin karanlığında o kadar çok öykü duydum, gördüm ki... Biliyorum, herkesin esaslı bir hikâyesi var. Ve o hikâyenin içinde saklananlar... İstedim ki genç arkadaşlar bunu azıcık düşünsün. O sırların peşi sıra romanın sonuna gelmişseniz, sıkılmadan, merakla okumuşsunuz demektir ki bu da bir yazar için sevindirici bir durum.

Bugünkü hayatlar, geleceğin hayatları da böylesi ilginç kişiler, böylesi sırlar vaat ediyor mu? Yoksa bitti mi artık bu tür şeyler?

Hiçbir şey bitmedi aslında. İnsan var oldukça da biteyecek. Ama örtme, saklama, saklanma "yeteneği" artıyor. Bu durumda da o ilginç kişiler, sırlar kalın örtüler altında unutulmaya terk ediliyor. Teknolojinin olanaklarını "hastalık" hâline getiriyoruz ve bu hastalık kalbimizi kurum gibi kaplıyor. Her insanın

bir hikâyesi varken nasıl bunların yok olmasından bahsedebiliriz ki! Hikâyeler orada; ama onları dinleyip anlatacak, anlayacak kalpler köreliyor giderek.

Ya andığınız onca güzel şarkı? Onlar da giderek zamanın derinliğine mi gömülecek?

Umarım öyle olmaz. Laboratuvarlarda her şey üretiliyor atık. Hayvanlar kopyalanıyor, organlar yapılıyor... Yapılamayan her şey duygular. Satın alınamayan, teknoloji ile üretilemeyen... Yalnızca kalbimizle duyup bileceğimiz şeyler... Güzel duyuy, estetik, edebiyat, kelimeler... Şarkı, şiir... Bizi bize has kılan duygularımız. Onlar güzel sanatlarla besleniyor. En çok da edebiyatla... Sunuş biçimleri doğal olarak değişiyor ama sanatın varlığı sürüyor, sürecek... Bu durumda da şarkı söyleyen birileri hep olacak demektir.

Roman, yer yer şiirsel bir anlatıma bürünüyor. Buna özellikle mi çalıştınız; yoksa "şair(e) tabiatınız", kendiliğinden mi ortaya çıktı oralarda?

Kendiliğinden gelişti, diyelim. Yaşamınızda şiirin bunca büyük yeri varsa, bunun yazma biçiminize sinmemesi şaşırtıcı olurdu sanırım. "Şiirsel anladım", zaman zaman olumsuzlama anlamında kullanılır. Sizin kastınızın bu olmadığını biliyorum elbette ama yeri gelmişken değinmek isterim; okuru süslü laf kalabalığına boğmadan, yer yer imgesel anlatımı devreye soktum; ki konu bunu istiyordu zaten. Bir insanın bir radyoyla, bir hatırayla ilişkisini dümdüz anlatmak pek zevkli olmazdı. Kendim yazmaktan zevk almıyordum öncelikle. Öyle de oldu.

Okurlara ("genç okurlar"la sınırlamak istemedim; her yaştan insanın beğenileye okuyacağı bir roman olduğunu düşünüyorum) romanı okuma sürecinde ön planda tutmalarını önereceğiniz neler olabilir?

Diledikleri gibi okusunlar isterim. İncanım odur ki hayatın bir yerinde mutlaka akillarına, kalplerine düşecekler Ozan'ın ve Şehreküstü Mahallesi'nin hikâyesi. Hayat hatırlatır insana. Bazen damakta eriyen çikolata tadıyla, bazen portakallı kurabiye kokusuyla, bazen yüzüne düşen birkaç yağmur damlasıyla. Bazen de deli deyiş geçtikleri bir meczubun varlığıyla. Ki kitap çıkalı çok az bir zaman olmasına karşın, birkaç yetişkin okurdan, bu konuda geri dönüşler aldım. İnsanlara, hatıralarını hatırlatmak bile yeterli aslında. Yaşadığımız hız çağında onları geçmişlerine döndürmek, o zamanlardan kalan, unutulmaya terk edilmiş anı parçacıklarını gün yüzüne çıkarmak... Az şey mi bu! Her yaştan okurun beğeniyle okuyabileceği bir roman olduğunu düşünmenize sevindim.

Sorunuzun yanıtını aslında okurun yaş grubu belirleyecek. Genç okurun ön planda tutacakları ile yetişkin okurların ön planda tutacakları farklı olacaktır kuşkusuz. Önemli olan zevkle okumaları. Gerisi kendiliğinden olacaktır zaten. ■

Hayat Pastanesi
Çiğdem Sezer
Güneşli Kitaplığı

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Aslı Tunç

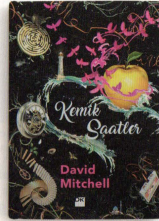
Bir Sonraki Hayatımız
Lauren James
Çev. Merve Solmaz
Yabancı Yayınları

Öyle bir hikâye düşünün ki yüzyıllar boyunca yeniden doğup her seferinde aynı kişiye aşık oluyorsunuz. Tarihin çok farklı dilimlerinde, hayatlarınızın aşkı ile yollarınız bir şekilde kesişiyor ve bu umutsuz aşk, her defasında hüsrarla sona eriyor. Böylece mutlu son için umutlar bir sonraki hayatınıza kalmış oluyor.

Son derece merak uyandırıcı bir kurgu, öyle değil mi? Reenkarnasyonla ilgili pek çok hikâye ve roman yazılmışsa da bu keyifli gençlik romanı, kurgusu ve tarihler arasında geçiş yapan akışı ile oldukça özgün. Kahramanlarımız Katherine ve Matthew 1745'den, hikâyenin geçtiği 2039 yılına kadar tekrar tekrar doğup birbirlerine aşık oluyorlar.

Sayfaların üzerindeki zaman çizgileri sayesinde hangi bölümün hangi tarihte geçtiği anlaşıyor. Kitabın asıl sürprizi ise 1854 tarihli akışta belli bir görevin yerine getirilmekte olduğuna dair yaratılan gizem. Üst güçlerin hangi amacı yerine getirdiğini öğrenmek için ise sayfaları çevirmeye devam etmeniz gerekiyor.

Farklı hayatlara işaret eden kapak tasarımı ile içeriğine dair fikir veren *Bir Önceki Hayatımız*, yılın en iyi gençlik romanlarından biri olmaya aday. Katherine ve Matthew'un farklı zamanlardaki, farklı versiyonlarını okurken bir taraftan da merak edeceksiniz. Acaba beklenen mutlu son bir sonraki hayatlarında mı?

Kemik Saatler
David Mitchell
Çev. Sıla Okur
Doğan Kitap

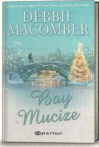
"Her canlı doğar, büyür, ölür; değil mi? Hayatın sözleşmesinde yazar bu. Ama ben buraya, bazı ender durumlarda bu değiştirilmesi teklif dahi edilemez maddenin tadil edilebileceğini söylemeye geldim."

David Mitchell, *Kemik Saatler* romanıyla okurları yaklaşık 700 sayfa sürecek, yüksek tempolu, gerilimli ve eğlenceli bir serüvene davet ediyor. Fantastik öğeler ile gerçekliği zekice bir kurguyla bir araya getiren yazar, yakın geçmişten yakın geleceğe uzanıyor.

1984 yılında geçen hikâyeyi, 16 yaşındaki baş kahraman Holly Sykes'in gözünden izliyoruz. Holly evinden ayrılp erkek arkadaşı ile yaşamaya karar verdikten sonra yaşadığı hayal kırıklığıyla sarsılır ve tam da bu sırada kardeşinin kaybolduğunu öğrenir. Bundan sonraki bölümlerde, zamanda ve karakterlerde yapılan atlamalarla, fantastik bir dünyanın kapıları aralanır...

Holly ile 2043 yılında tekrar karşılaştığımızda o artık gencecik deli dolu bir kız yerine, torunlarıyla birlikte hayatta kalma mücadelesi veren bilge ve kaygılı yaşlı bir kadındır. Hunharca tüketilen doğal kaynaklar sebebiyle, gelecek nesillere yaşama şansının çok düşük olduğu kaotik bir dünya miras bırakılmıştır. Bundan sonra Holly'nin tek amacı torunlarını hayatta tutabilmektir...

DAVID MITCHELL İNGİLİZ EDEBİYATININ YILDIZ YAZARI

Bay Mucize
Debbie Macomber
Çev. Kenan Özgür
Epsilon Yayınları

Masalsı romanların kraliçesi Debbie Macomber'ın merakla beklenen yeni kitabı, ocak ayında raflardaki yerini aldı. Yazarın alışlagelen yalın ve samimi üslubu sayesinde, *Bay Mucize* bir solukta okunacak kitaplar listesindeki yerini aldı. Kılavuz melek Harry, Addie'ye yardım etmek için dünyaya gönderildiğinde duygularla mücadele etmenin ne kadar zor olduğundan habersizdir. Yaşadığı hayal kırıklıklarından sonra ailesinin yanına dönmek zorunda kalan Addie ise çocukluk aşkı Erich ile yollarının tekrar kesişeceğini henüz bilmemektedir. Geçmişte kendisini incitmiş olan Erich zaman içinde oldukça değişmiş ve bambaşka bir insan olmuştur. Peki ya bu değişimi karşısında Addie, çocukluk aşkına karşı kayıtsız kalabilecek midir?

Beni Seviyormuş Gibi Yap
Cindi Madsen
Çev. Eylül Başak Şen
Novella Yayınları

"İlk aşkınla ikinci bir şans uğruna neleri gözel alırdınız?" diye soruyor yazar Cindi Madsen. Ardınızda bıraktığınız ilk aşkınız, günün birinde karşınıza çıktığında hayat her ikinizi de çok farklı insanlar hâline getirmiş olabilir. Tıpkı Brynn ve Sawyer gibi. Yolları tekrar kesiştiğinde Brynn okulda Sawyer'ın karşısında küçük duruma düşen o küçük kız değildir artık. Sawyer ise oyuncu bir kadına aşık olmaktan uzak duran genç bir yönetmendir ve bir süreliğine doğduğu kasabaya döndüğünde yöneteceği oyunun oyuncu kadrosunda Brynn da yer almaktadır. Acaba güzel aktris Brynn, yönetmeni sözünden döndürüp kendine aşık etmeyi başarabilecek midir?

2003 yılında en iyi yirmi İngiliz yazardan biri olarak gösterilen David Mitchell İngiliz edebiyatının yıldız yazarlarındandır. 12 Ocak 1969 tarihinde Southport'ta dünyaya gelmiş ve Worcestershire'da büyümüştür. İngiliz ve Amerikan edebiyatı üzerine lisans eğitimini tamamladıktan sonra karşılaştırmalı edebiyat üzerine yüksek lisans yapan yazar, önce Sicyla'ya, ardından Hiroşima'da yaşamış ve burada İngilizce dersleri vermiştir.

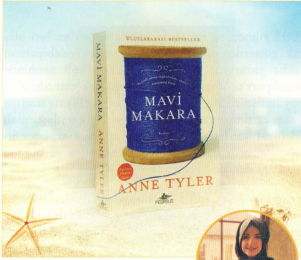
Yazmaya Japonya'da başlayan Mitchell, 1999 yılında basılan ilk romanı *Hayalet Yazılar* ile oldukça başarılı olmuş ve 35 yaşın altındaki yazarları kapsayan John Llewellyn Rhys Ödülü'nü kazanmıştır. Sonraki iki romanı, 2001 yılında yayımlanan 9. *Rüya* ve 2004 yılında onu takip eden *Bulut Atlası* ile iki kez Man Booker Ödülü için kısa listeye alınmıştır. Geoffrey Faber Ödülü'nü ve South Bank Show Edebiyat Ödülü'nü de kazanan yazarın *Bulut Atlası* isimli kitabı 2012 yılında beyaz perdeye taşınmıştır.

2007 yılında *Time* dergisinin "Dünyanın En Etkili 100 Kişisi" arasında gösterdiği David Mitchell, *Siyah Kuğu Parkı*, *Jacob de Zoet'in Bin Sonbaharı*, *Kemik Saatler*, *Slade House* ve henüz yayımlanmamış olan son romanı *From Me Flows What You Call Time* ile yazarlık kariyerini sürdürmektedir.

Eşi Keiko Yoshida ve biri otizmlı iki çocuğuyla birlikte İrlanda'da yaşamaktadır. 2013 yılında otizme dikkat çekmek amacıyla eşi ile birlikte 13 yaşında otizmlı Higashida tarafından kaleme alınan *Otizmin Sessizliğinde Bir Çocuğun Sesi* kitabını Japoncadan İngilizceye tercüme etmiştir. ■

David Mitchell

Zeynep Erdun
@tozluruyalarkitapcisi

MAVİ İPLİKLİ BİR PAKET

“Çocuklarımız kendi özümüze uzantılarıdır.”
Anne Tyler

Pulitzer ve 2015 Man Booker Ödüllü yazar Anne Tyler'ın *Mavi Makara* adlı romanı *Washington Post* tarafından “yılın en iyi romanı” seçilmiş uluslararası bestseller kitabı... Bir simülasyon programının içinde olduğunuzu ve kitabın içine girdiğinizi hayal edin. Öyle bir sistem gelse ki koltuğumuza otursak ve kitabı elimize aldığımızda okuduğumuz satırları hayal ederken aynı zamanda karakterlerin yaşadığı tüm o duygu geçişlerini yaşayabilesek ve olaylar bir şekle bürünebilse... Değişik bir icat olurdu. Kitabı okurken tam olarak hissettiğim buydu. Geniş ve köklü bir ailenin kuşaktan kuşağa aktarılan büyük evlerinde, yaşanan olayları, evin içinde koşturan insanları ve yaşadıkları hisleri izliyor gibiydim. Yazar karakterlerin duygu geçişlerini okuyucuya o kadar iyi aktarıyor ki okumuyor, seyre diyorsunuz adeta.

Mavi Makara; Abby ve Red Whitshank'ın dört çocuğuyla birlikte yaşadığı gizemli ve heyecan dolu hayatlarının anlatıldığı soluksuz okunabilecek bir aile romanı. Dışarıdan görülen o kusursuz hayatlarının aslında içlerinde her an kopmaya yüz tutmuş

ipliklere bağlı olduğunu düşünüyorsunuz kitaba başlarken. Oysaki kitap ilerledikçe aile bağları ne kadar kopma noktasına gelse gelsin Whitshankleri bir arada tutan sihirli bir güç olduğuna şahit oluyorsunuz. Yazar aile bireylerinin hayatlarını tek tek konu alarak, karakterlere alışmanızı sağlıyor, bazen onlara kızıyor, bazen hak veriyorsunuz. Ama ne olursa olsun aile olduklarını unutmadıkları ve kardeşler arasında ne yaşanırsa yaşansın anne ve babalarını sahipsiz bırakmamaları, sizde kendi aile bağlarınızı sorgulama hissi uyandırıyor.

Anne karakteri olan Abby ve baba karakteri olan Red üç çocuğa sahipken bir anda ellerinde olmayan sebeplerle bir erkek evlat edinmek zorunda bırakılıyor. 2 yaşında eve gelen Stem, 4 yaşındaki Denny'nin hayatını bir şekilde etkiliyor.

Abby ve Red; çocuklarını kendi tarafından eşit ve dengeli sevmeye çalışıp onların hayatları konusunda ne kadar adaletli davranmış olurlarsa olsunlar, çocukların aldıkları sinyalin farklı olduğunu anlatmış yazar. Çocuklukların asla kelimelere dökmeden içlerinde biriktirdikleri kiskançlığın hayatlarına nasıl yansıdığını ve bundan annenin nasıl zarar gördüğünü okuyoruz. Onların yaşadığı bu hayal kırıklıkları, pişmanlıkları ve aralarında açıklanmayan sırları okurken çok şaşıracaksınız.

Olay örgüleri iç içe geçmiş ve karmaşık gibi görünse de kitabın sonlarına doğru çözülmeye başlıyor ve kitabın ismi olan *Mavi Makara*'nın anlamını çözüyorsunuz. Kitabın özgün adı olan *A Spool of Blue Thread* yani “Mavi İplikli Bir Paket” aslında hayatımızın ipliklere bağlı bir paket olduğuna vurgu yapmış. Mavi umut demektir. Mavi ipliklere sarılı hayatlarımızın, umutlara sarılı olduğunu ve bu umuda tutunmamız gerektiği metaforu yapılmış.

Kitabın sonunda işlenen en gerçek duygunun ahlında affetmek olduğunu anlıyoruz. Bir aileyseñiz ne yaşarsanız yaşayın affetmeniz gerekir. Ve affetmek aslında bir umuttur. Yeniden başlama umududur. Kendinizle, annenizle, babanızla veya kardeşlerinize her ne yaşamış olursanız olun; affederseniz peyeni bir hayata mavi umutlarla başlayabileceğinizin kutsallığını hissettiriyor size bu kitap. Ve ailedeki bireylerin bir gün bu hayattan göçüp gittiğinde bile aile kalabilmeyi hâlâ mümkün olabileceğini gösteriyor. ■

DEVİRAN TIĞLI

*Hani bavulunu toplayıp,
her şeyi ardında bırakıp da gitmek istediğin o uzak diyarlar var ya...*

Ben seni oralara, orana götürmeye gelmişim...

Masallarının ülkesine, kaybettiğin düşlerine, kırılmış hayallerine geri götürmeye gelmişim...

Hep birini beklemişsin, belki bir mucize.

'Biri de bana dokunsun, tüm içtenliğiyle gülümsesin yüreğime' diye beklemekle geçmiş ömrün.

Dokunmak şöyle dursun yaralamışlar.

Hep koşulsuz güvenmenmiş, çok sevmenmiş hak etmediklerini yaşamana sebep olan.

Değişmek zorunda kalmışın.

Böyle çıkmamışsın oysaki yola, biliyorum. Öylesine güzelmişsin ki...

Hep vermişsin, alamamışsın. Kendini bile...

Ne çok yıpratmışlar içindeki o tertemiz insanı.

Dünyanın aslında merkezi olduğunu, ne kadar özel olduğunu unutmmuşlar.

Ben seni senden alıp önce, silkeleyip de üzerindeki tozları,

o güzelliklerini yine sana vermeye gelmişim.

İçindeki örselenmiş o çocuğun yaralarını sarmaya gelmişim.

İzin verir misin, yüreğine dokunmama?

Benimle gelir misin, sonsuza?

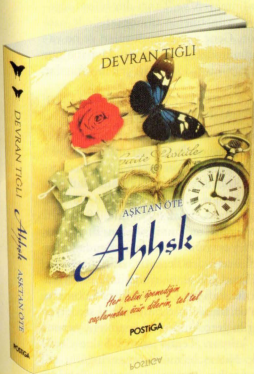
*Her telini öpemediğim
saçlarından özür dilerim, tel tel*

AŞKTAN ÖTE

Ahhşk

Felsefik, psikolojik aşk romanı

Ruhuna iyi gelecek...

FELSEFE YAPAN 7 FİLM

Tuğba Güner

KONFÜÇYÜS (2010)

Doğu uygarlığının en önemli temsilcilerinden olan, adı sadece filozof olarak değil, dinler tarihinde peygamber olarak da geçen Konfüçyüs'un hayatını anlatan bir filmin yapılacak olması Çin'de tartışmaları da beraberinde getirmişti. Onun yanlış aktarılma riski üzerinden dönen tüm haberlere rağmen yönetmen Hu Mei Pu geri adım atmadı ve ünlü oyuncu Yun-Fat Chow'a Konfüçyüs rolünü verdi. Chow'un başarılı performansı, belki de bu rol için seçilebilecek tek isim olduğunu gösterdi. 72 yaşında ölen Büyük Usta'nın elli yaşlarından sonraki dönemiyle başlayan film, onun hayatının tamamına ışık tutmasa da çileli bir yaşamla sinanan ömre dair tarihsel bilgiler içeriyor. 108 dakika olan filmin süresi risk aralarak biraz daha uzun tutulsaydı Konfüçyüs denilince hemen aklımıza gelen öğretilere daha fazla yer verilebilir, sahneler arasındaki geçişlerin hızı dikkatimizi çok çekmezdi. Büyük düşünürün çektiği zorluklara, felsefesine, hatta uğraştığı dövüş sanatlarına da yer veren film 22 milyon dolar gibi büyük bir bütçeye sahip. Hem Konfüçyüs'un hayatına dair tek film olması hem de başarılı bir biyografi-tarih filmi olması açısından bile tercih edilebilecek bir yapım.

AGORA (2009)

"Tarihte hiç kadın filozof yok mu?" sorusuna yanıt olarak verilen isimlerdendir İskenderiyeli Hypatia. 45 yaşındayken işkencelerle ve taşlanarak ölüme giden Hypatia hem çok güzel hem de astronomi, matematik, felsefe alanlarında adını tarihe yazdıracak kadar zeki bir kadındı. Varoluşu sorgulayan, hiçbir dogmatik fikri direkt kabul etmeyen Hypatia din-siz ve şeytan ilan edildi. Tarihin bilinen ilk kadın filozofu ve bilim insanı olan Hypatia'nın hayatını anlatan film, bulunduğu dönemi tarihsel, sosyolojik ve görsel olarak başarılı bir şekilde yansıtıyor.

İskenderiye'de bir arada yaşayan Hristiyanlar, Paganlar ve Yahudiler arasında mücadeleyle sürekli yer veren film, farklı dinlere mensup insanların arasındaki barışın bozulması sonucunda ortaya çıkan olayları ve insanlığın büyük mirasını barındıran İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması gibi korkunç sonuçları etkileyici bir şekilde anlatıyor. Hypatia'nın çileli yaşamını konu alan *Agora*'nın yönetmeni ise *Diğerleri*, *İçimdeki Deniz*, *Vanilla Sky* gibi başarılı filmlerden tanıdığımız Alejandro Amenabar. Diğer filmleri kadar bilinmeyen ve Tanrı-din-bilim üçgeninde olan *Agora*, yönetmenin filmografisinde özel bir yerde duruyor. Genç yaşta söndürülen ve ne yazık ki eserleri günümüze ulaşamayan Hypatia'nın yürek bürken öyküsü, listede en başı çeken yapımlar arasında.

NIETZSCHE AĞLADIĞINDA (2007)

Eserleri ilgiyle okunan varoluşçu psikoterapist Irvin Yalom ile yaşamı, düşünceleri, aforizmalarıyla dikkat çeken bir filozof olan Nietzsche birleşince ortaya merak uyandıran bir filmin çıkması ihtimali imkansız. Durum böyle olunca yönetmen Pinchas Perry de eseri sinemaya uyarlıyor. Film, 19. yüzyıl Viyana'sında dönemin meşhur doktoru Breuer ve duygusal çöküntü yaşayan Nietzsche arasında geçen konuşma terapisi üzerinden ilerliyor. Adı Nietzsche, Rilke, Tolstoy, Freud gibi alanlarında ünlü isimlerle; aşk dedikodularına karışan Lou Andréas-Salome'yi ve genç Freud'u da filmde görebiliriz. Eserde yer alan isimlerin tarihi gerçeklikleri ve önemleri, yapımı daha da çekici kılıyor. Terapi süreci Salome'nin, Breuer'e gelerek Nietzsche'nin umutsuzluğunu tedavi etmesi için yardım istemesi ile başlar. Tabii ki Nietzsche'nin böyle bir yardıma olumlu bakmayacağı aşikar. Bu sebeple doktor, Nietzsche'nin kendi umutsuzluğunu tedavi etmesini ister. O da karşılık

olarak Nietzsche'nin fiziksel hastalığını tedavi edecektir. Ama süreç hiç de doktorun planladığı şekilde ilerlemez. Terapist ve danışan kimliklerinin değiştiği bir durum meydana gelir. Nietzsche'nin o zamanki ruh hâlini ve varoluşsal ızdırabını başarılı oyuncu-
lukla net bir şekilde görebiliyoruz. Kurgu ve gerçek-
likle harmanlanmış filmde rüyalar, terapi yöntemleri
üzerinden klasik psikanalizin birçok yaklaşımını ba-
şarılı bir şekilde beyaz perdede izliyoruz.

AL-GHAZALİ/THE ALCHEMIST OF HAPPINESS (2004)

Yönetmenliğini Abdul Latif Salazar'ın yaptığı 80 dakikalık belgesel niteliğinde bir filmle, İslâm tarihinin en önemli filozoflarından Gazzâlî'nin hayatı ve düşüncelerinin beyaz perdeye yansıtılmış hâlini izliyoruz. *Kimya-i Saadet'e Yolculuk* filmi bizi, aynı esere inen verdiği temel düşünceye götürüyor; iman ve inanca dayalı mutluluk. Bu yolda ilerlerken karşılaşılan zorluklar Gazzâlî'nin hayatı üzerinden anlatılıyor. Belgeselde Ortaçağ Müslüman ve Hristiyan filozoflarına önemli derecede ilham olan Gazzâlî'nin düşüncelerini, felsefesini, hayatını, günümüze kadar gelen etkilerini net bir şekilde görebiliyoruz. Beden kalbin ülkesidir diyor Gazzâlî ve bu eserin konusunun neden Gazzâlî olduğunu filmi seyrederken anlıyoruz: "Hayatını; varoluşu gezimlerini araştır-
maya, kendi felsefi şüphelerinin üstesinden gelmeye, ruhani olarak aydınlanmaya adanmış. Dünyanın her yerinde, gerçekçi arayışlara bir örnek hâline geldi. Onun adı İmam Gazzâlî idi. İşte bu yüzden nihai hakikati arayışı ve hayatı hakkında daha fazla şeyler öğrenebilmek için bu yolculuğa çıktım."

İBN-İ RÜŞD/DESTINY (1997)

Kader, 12. yüzyıl Endülüslü Emevileri Dönemi'ne İslâm tarihinin en önemli filozoflarından olan İbn-i Rüşd odaklı bakıyor. Cannes'da Altın Palmiye'ye aday olan filmin yönetmeni Mısır'ın ünlü ismi Youssef Chahine. Çekildiği yıl itibarıyla günümüze dair de ciddi eleştirilerin olduğu film tarihle iç içe, coşkulu ve dolu dolu bir öykü anlatıyor. Film, bir yazarın İbn Rüşd'ün kitaplarını tercüme ettiği için engizisyon tarafından yakılmasıyla başlıyor ve filmin adı ekranda beliriyor: *Kader*. İlim, bilim, felsefe araştırmalarının dine saldırdığı gerekçesiyle lanetlendiği böyle bir ortamda Hristiyan bir genç İbn-i Rüşd ile tanışmak ve ondan eğitim almak için Endülüslü'e gelir. Rüşd'ün evinde diğer gençlerle birlikte ders öğrenmeye başlar. Hristiyan Avrupası'nda Averroes olarak bilinen İbn-i Rüşd, çeşitli dinlerden pek çok genç ilham olmaktadır. Ama bir yandan da fikirlerini yok etmeye çalışan, ona türlü zorluklar çıkaran, kitaplarını yakan, baskıcı, dogmatik gruplarla da karşı karşıyadır. Endülüslü'nün kültürel, siyasi, sosyolojik yapısı kadar o

dönemin felsefi-din tartışmaları gibi geniş kapsamlı konulara da değinen Youssef Chahine, bu açıdan cesaret örneği bir film sunuyor.

WITTGENSTEIN (1993)

Öze"likle mantık ve dil felsefesi alanlarında modern felsefeye büyük katkılar sunmuş 20. yüzyılın önemli isimlerinden Wittgenstein'in hayatını anlatan filmi, yönetmen Derek Jarman'ın gözünden izliyoruz. Senaryosu ise özgün edebiyat kuramcısı akademisyen Terry Eagleton'a ait. Hâl böyle olunca bir filozofun felsefesini çok iyi şekilde anlatan, kitaplarında yazdığı cümlelere oyuncunun ağzından birebir yer veren bir filmle karşılaşıyoruz. Jarman'ın elinden çıkan filmin tiyatral olmaması kaçınılmaz olacağı için kurgu, bilgi yoğunluklu senaryo ile birleşince, klasik sinema izleyicisine ağır gelebilecek bir film karşımıza çıkıyor. Çok düşük bütçeyle çekilen film kısa süresi içinde Wittgenstein'in Cambridge Üniversitesi-Bertrand Russell dönemini, dilbilim ve felsefi çalışmalarını, aşklarını, biyografik bir yaklaşımla ele alıyor. Wittgenstein hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadan filmi izleyenlerin filozof hakkında sayfalarca kitaplar okuması gibi bilgileneneğini de söylemek gerekiyor. Sinemanın diğer sanatlarla iletişimi ve gücü de zaten bu noktada ortaya çıkıyor.

SOFİE'NİN DÜNYASI (1999)

Sofie bir gün posta kutusunda bir kart bulur ve ona şu sorulmaktadır: "Kimsin?" Felsefenin en temelinde vardır soru sormak ve sık sık "kendini tanı" diyen Sokrates dahil tarih boyunca filozoflar soru sorarak yanıt aramaya önce kendilerinden başlarlar. Sofie de aldığı bu kartla birlikte başlayacağı yolculukta, felsefe tarihinde yanıtını bulmuş tüm sorulara cevap bulmaya çalışır. Erik Gustavson, Jostein Gaarder'in meşhur kitabına sadık kalmaya çalışarak eseri sinemaya uyarlıyor. Felsefe tarihi konusunda en temel unsurları barındıran, felsefeye giriş niyetine okunan ve içinde pek çok filozofu barındıran Fransız ağır bir dille değil de merakla okunacak şekilde romanlaştırılmış olması, en çekiçi yanı. Yönetmen de aynı kitaptaki gibi sürükleyici bir hikâyesinin içinde olmayı seviriciye yansıtmak istediği için iki ana karakter üzerinden bizi fantastik bir maceraya dahil ediyor. Bir yandan bilgileniyor bir yandan da hikâyesinin kurgusuna kapılıyorsunuz. Filmin kitabı kadar ses getiremediği ve orijinalinden daha sadeleştirilmiş olduğu muhakkak. Sokrates döneminden Fransız İhtilali'ne kadar olan felsefe tarihini elinizde kalem kağıtla notlar alarak ve görsel olarak destekleyerek filmi izlemenizi sağlayacak bu yapım her yaştan izleyiciye hitap ediyor. Film sayesinde bahsi geçen filozoflar ve felsefe hakkında okuma yapma isteğinizin oluşabilecek olması da işin en güzel yanı. ■

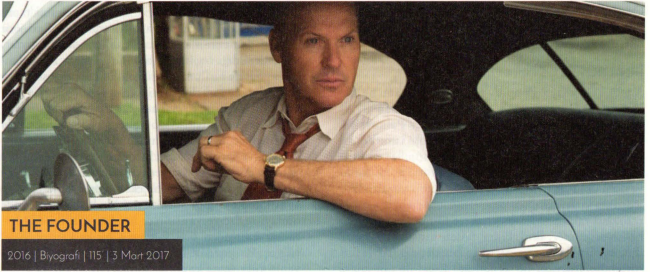
LOGAN

2017 | Bilimkurgu | 135 | 3 Mart 2017

Hazırlayan: Rukiye Şahin

Yıl 2024. Logan kendi kendini iyileştirme gücüyle dalga geçer gibi sürekli alkol tüketerek bohem bir hayat sürüyorken bir yandan da Profesör X'e bakmaktadır. Fakat bir gün bu rutini, sınıra kadar bir kız çocuğuna refakat etme teklifiyle altüst olur. Zira Logan her ne kadar bu iş için gönülsüz olsa da Profesör X'in, uzun zamandır ortaya çıkmasını beklediği bu kız için başka planları vardır. Karanlık güçlerin tarafında yer alan yeni mutantlardan dolayı varlıklarını sürdürmemeyi ve bu yüzden Meksika sınırında gizlenmek zorunda kalan Logan ve Profesör X için yeni bir mücadele daha!

Başrolde *X Men* serisinin ilk akla gelen isimleri olan Hugh Jackman ve Patrick Stewart'ın yer aldığı film, Türkiye'de de Amerika'yla eş zamanlı olarak vizyona girecek.

THE FOUNDER

2016 | Biyografi | 115 | 3 Mart 2017

Film, McDonald's dünyasına 1954 yılında katılarak büyük bir başarıya imza atan Ray Kroc'un hayatını konu alıyor. Uzun bir süre satıcılık yapan, hatta akla ilk olarak kağıt bardak satıcılığıyla gelen Kroc, inatçılığı sayesinde hepimizin en az bir defa da olsa oturup bir şeyler yediği McDonald's'ı bugünkü hâline getirmek için büyük riskler alıyor.

İlk olarak kağıt bardak satışını arttırmayı hedefleyen Kroc adım adım işleri büyütürken bir McDonald's şubesinin başına geçiyor ve beraberinde emlak işlerine el atması da kârını kat kat artırıyor.

Ray Kroc'u *Birdman* filminden tanıdığımız Michael Keaton'ın canlandırdığı filmde Dick McDonald ve Mac McDonald'ı ise sırasıyla Nick Offerman ve John Carroll Lynch oynuyor.

KABUKTAKİ HAYALET / GHOST IN THE SHELL

2017 | Bilimkurgu | 31 Mart 2017

1995 yılında anime olarak yayımlanan *Ghost in the Shell*, 22 yıl sonra filme uyarlanarak tekrar izleyicisiyle buluşacak.

Başrolünde Scarlett Johansson'ın oynayacağı *Kabuktaki Hayalet* filmi 2029'da geçiyor. Bir hackerın peşine düşen insan-cyborg kadın polis, o aksiyonda insan ve cyborg arasındaki tek farkın ruh olup olmadığını sorguluyor. Film, aslında son zamanlarda konuşulan yapay zeka konusuna da bir şekilde dokunuyor. Ruh ve insan kalmak üzerine sorduğu sorular, filmin felsefi alt metnini oluşturuyor.

GÜZEL VE ÇİRKİN / BEAUTY AND BEAST

2017 | Müzikal | 129' | 17 Mart 2017

Disney peri masallarının bir uyarlaması olan *Güzel ve Çirkin* filminin başrollerinde Dan Stevens ve Emma Watson oynuyor. Yalnızca gerçek aşkın bozabileceği bir büyüün etkisinde olan genç prens, umutsuz bir şekilde büyüün kalıcı olacağı zamanı beklemektedir. Gerçek aşkı bulduğu takdirde canavar hâlinde eser kalmayacaktır fakat o halde gerçek aşkı bulmak zor olacaktır. Gerçek sevginin görüntünün ötesine geçebileceğini anlatan hikâye, beyaz perdede bu sefer de müzikal olarak oynayacak.

YAŞAM KÜRÜ / A CURE FOR WELLNESS

2016 | Gerilim | 146' | 10 Mart 2017

Büyük bir şirketin CEO'su, uzun bir süredir İsviçre Alp'teki bir tedavi merkezindedir. Genç ve işinde hayli hırslı olan Lockhart'a (Dane DeHaan) CEO'yu o tedavi merkezinden geri getirme görevi verilir. Lockhart tedavi merkezine vardığında bu gizemli yerin aslında hiç de görüldüğü gibi huzurlu bir yer olmadığını anlayacaktır. Fakat iş isten geçmiştir çünkü tedavi merkezinde herkese koydukları tani, Lockhart'a da koyulmuş ve bu yüzden merkezi terk etmesine izin verilmemiştir. Oradan kurtulmak için öncelikle akıl sağlığını koruması gerekiyor!

Mehmet Ali & Akşamsefası

AŞKIN KRALLIĞI / A UNITED KINGDOM

2016 | Biyografi | 111' | 31 Mart 2017

Bamangwato halkının presi olan Seretse Khama (David Oyelowo) Londra'da eğitim görürken İngiliz bir kızla (Rosamund Pike) tanışır ve ona aşık olur. Aşkını tüm baskılara rağmen bir evlilikte taçlandırın ikili için işler hiç kolay olmayacaktır. Zira hem siyahiler hem de beyazlar bu evliliği onaylamıyorlardı. Prens olarak halkına liderlik yapmak zorunda olan Khama'nın liderliği de tehlikededir.

Bostwana Devleti'nin ilk başkanı Seretse Khama ve Ruth Williams'ın aşk hikâyelerini anlatan film, mart sonunda vizyona girecek.

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE BİR SİNEMACI: **AHMET NECATİ BEY**

Tuba Deniz

TÜRK SİNEMASI ARAŞTIRMALARI

tsa.org.tr

Çanakkale Muharebeleri sinemanın memleketimize giriş yaptığı ilk dönemlere tekabül eder fakat yine de cepheden görüntü elde edebilmek adına ciddi bir çaba sarf edilir. Tüm yoksunluklara rağmen cepheye gönderilen, savaşın ortasında canını dişine takarak fotoğraf ve film çeken vazifesinas Ahmet Necati Bey'in filmleri ne yazık ki günümüze ulaşmaz. İsmi tarihi belgelerin, makalelerin kıyısında köşesinde kalsa da muhakkak ki Çanakkale Zaferi'ne dair bugünkü algımızda, bilgilerimizde onun bu olağanüstü çabasının katkısı büyüktür.

Balkan Savaşları'ndan ağır bir yenilgi ile çıkan Türk ordusu Birinci Dünya Savaşı'na bu hezimetin telafisi için çok daha donanımlı girer. Bu mânâda Çanakkale Cephesi'ne ayrı bir önem verilir. Türk askerinin kahramanlığı, mücadelesi hem halka hem de gelecek nesillere somut bir şekilde gösterilmelidir. Harbiye Nezareti, Çanakkale Savaşları'nda askerinin kahramanlığının edebiyatın ve sanatın bütün kollarında, özellikle görsel sanatlarda ifade edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Sanatçılardan harp edebiyatının yazılması, kahramanlığın şiirlere, bestelere, resimlere aksettirilmesi istenir. Nezaret sadece talep etmekle

yetinmez, henüz kara savaşları tüm şiddetiyle sürerken edebiyat, müzik ve resim alanından uzman kişilerden oluşan 19 kişilik bir heyeti cepheye götürür. Bu heyet içerisinde ismi tam bilinmemekle birlikte bir fotoğraf ve sinematografçı da vardır. Çanakkale Cephesi'nden ilk görüntüler bu vesileyle elde edilir. Cepheden gelen film, bir sinemacıyı savaşa gönderme fikrini pekiştirir ve süreci hızlandırır. Çekilecek film ile cephede morallerin yüksek olduğu gösterilmeli ve cephe gerisinde evladını bekleyen halkın motivasyonu artırılmalı, özellikle mekteplerde talebeler askerimizin kahramanlığı, fedakarlığı mutlaka izletilmelidir. Fakat cepheye film çekmek üzere gidecek kişinin kim olacağına karar vermek o kadar da kolay olmayacaktır.

I. Dünya Savaşı yıllarında İtilaf ve İttifak devletleri sinemayı etkili bir propaganda aracı olarak kullanmaktadı; orduların bünyesinde sinema kolları, daireleri mevcuttu. Osmanlı ordusunda ise ne bu sahada yeterli deneyim ne de ekipman vardır. Tüm bu imkânsızlıklara rağmen cephenin görüntüye kaydedilmesi elzemdir. Harbiye Nezareti, bu niyetle Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'ni görevlendirir. Cemiyet,

kendi bünyesinde film çekecek bir tecrübe ve ekipmana sahip olmadığı için Romanya uyruklu bir Leh Yahudisi S. Weinberg'e başvurur. Weinberg'in İstiklal Caddesi'nde fotoğraf, gramafon ve sinematograf satan bir mağazası vardır ve Türkiye'deki ilk sinema salonu, Tepebaşı'ndaki Pathe Sineması'nın işletmeciliğini yapmaktadır.

Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Weinberg ile anlaşır. Çanakakale Savaşları'nı filme almak üzere Ermeni asıllı Ara ve ortağı Koço cepheye gönderilecektir. Fakat bu anlaşmadan haberdar olan Maarif Nezareti seçilen isimlerden hoşnutsuzdur, zira bu iki isim ahlak, tavrı ve davranış açısından görev için uygun değildir. Nezaret bu konudaki görüşlerini 8 Temmuz 1915 tarihli bir yazıyla Harbiye Nezareti'ne bildirir. Yazıda ayrıca bu iş için bir isim önerilmektedir: Dâriümuallimin-i Âliye'de (Yüksek Öğretmen Okulu) fotoğraf muallimi Ahmet Necati Bey. Necati Bey gayrimüslimler kadar bu işe vakıf değildir doğru ama onlardan çok daha vatanperver ve vazifesinin olduğu kesindir.

Fotoğraf muallimi Ahmet Necati Bey, belgelerde isminin öne çıkmasından ve hakkında yazılanlardan anlaşıldığı üzere meraklı, üretken, gayretli bir tabiatı sahiptir. Kendisine bu teklif yöneltildiğinde muhtemel ki çalışkan tabiatı vazifeyi memnuniyetle kabul etmesini sağlamıştır. Cepheye gitmek üzere hazırlıklara başlar fakat bu defa da boş film temin etmek konusunda sıkıntılar yaşar. Kişisel bağlantılarını kullanarak meseleyi halleder, Galata'da bir şubesi bulunan Gaumont film şirketiyle anlaşır.

Eylül ayının ilk haftasında 5. Ordu'nun görev yaptığı Gelibolu Yarımadası'na ulaşır Necati Bey. Savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü zamanlardı ve o da en az cephedeki askerler kadar büyük bir cesaret göstererek görevini ifa eder. Refakatine verilen askerlerle Gelibolu'yu dolaşarak görüntüler kaydedir. Kimi zaman ordunun talim provalarını, askere yemek dağıtımını, dinlenme saatlerini kimi zaman da topçu atışlarını görüntüye alır. Eylül ayı boyunca süren çatışmaları kaydeder fakat elindeki fotoğraf camı ve filmler tükenince İstanbul'a dönmek zorunda kalır. Döndüğünde Beşinci Ordu Kumandanlığı tarafından Necati Bey'in gösterdiği gayret ve fedakarlık "şayan-ı takdir" görülür, kendisinin tebrik edilmesi bilhassa Enver Paşa tarafından da vurgulanır. Necati Bey'in cepheye sergilediği cesarettin ve vazifesine duyduğu tutkudan etkilenen Harbiye Nezareti, Maarif Nezareti'ne bir yazı göndererek kendisinin zaman kaybedilmeden yeniden cepheye gönderilmesini ister. (3 Ekim 1915) 11 Ekim tarihli bir kararnameye ile Necati Bey Gelibolu'ya yeniden gönderilir. Bu gidişinde bacağından yaralanacak ve fotoğraf

makinesi parçalanacaktır yine de çok zaman kaybetmeden cepheye işinin başına dönecektir. Cephe kapanıncaya, yani Ocak 1916 tarihine kadar vazifesinin başındadır.

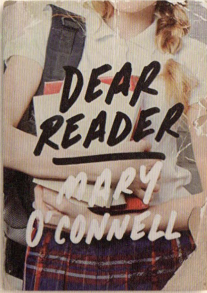
Necati Bey'in, hakkında çok da bilgi sahibi olamadığımız, hayatında bir kırılma noktasıdır bu süreç. Bir savaş fotoğrafçısı ya da filmcisi olarak ismi tarih kitaplarında öne çıkmaya da hayatının bu noktadan sonraki istikametinde savaş tecrübesi belirleyici olacaktır. İstanbul'a döner dönemz yeni vazifesi için görevlendirilir, bu sefer Irak Cephesi'ne gider. Dönüşte kendisine sunulacak yeni teklif yine Maarif Nezareti'nden gelir: Anadolu'yu dolaşarak görüntüler kaydedecek ve filmi aracılığıyla bilhassa talebelere Anadolu'nun kıymetini ve ne pahasına olursa olsun korunması gerektiğini anlatacaktır. Anadolu'nun içlerine uzanan bu ilk Anadolu belgeselini, savaşın nihayete erdiği 1918'de tamamlar. Necati Bey ilerleyen yıllarda da İstanbul'da resmi kurumlara bağlı olarak sinema faaliyetlerine devam eder. Şüphesiz günümüzdeki Çanakakale Zaferi'ne ait bilgiler ve belgeler onun izleme şansına sahip olmadığımız filminin ve imzasız fotoğraflarının katkısı büyüktür.

Kaynakça:

Ozaylar, Ali. *Türk Sinema Tarihinden Fragmanlar (1896-1945)*. Ankara: Phoenix, 2013
Mustafa, Selçuk. "Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Harbiye Nezareti'nin "Çanakakale Kahramanlığını Yaşatma" Amaçlı Faaliyetleri" *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 1, (2012) ■

tssa Türk Sinema Araştırmaları

Bilim ve Sanat Vakfı
Türk Sinema Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

Dear Reader
Mary O'Connell

17 yaşındaki Flannery Fields, ekose etekli acımasız kızların yönettiği Sacred Heart Lisesi'nde çok mutsuzdur. Okulda kendini iyi hissettiği tek yer İngiliz edebiyatı öğretmeni Miss Sweeney'nin sınıfıdır. Bir gün Miss Sweeney, *Uğultulu Tepeler*'in işleneceği derse gelmeyip ortadan kaybolunca Flannery bir şeylerin yolunda olmadığını anlar. Okula polisler çağırılır ama Flannery, Miss Sweeney'nin *Uğultulu Tepeler* kopyasını onlar görmeden alır. Ve aniden elindeki kitap Miss Sweeney'nin günlüğüne dönüşür. Günlükten anlaşılanlara göre Miss Sweeney New York'tadır ve başı beladadır. Flannery, kendisinden beklenmeyen bir şey yaparak Manhattan'a gidebilmek için okulu eker. Şehre vardığında Heath adlı bir çocuk ile tanışır. Bir İngiliz olan Heath, inanılmaz derecede zekidir ancak ne Albert Einstein'ın ne de Anne Frank'ın adını duymuştur. O kadar ki Flannery, Heath'in Emily Bronte'un sayfalarından kopup geldiğini düşünmekten kendini alamaz. Ama böyle bir şey mümkün olamaz, değil mi?

Karakterler ile gerçek hayatta arkadaş olamayacağınıza çok üzüleceğiniz bir roman.

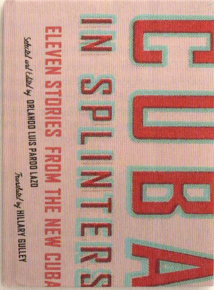
What the Hedgehog Really Wanted
Toon Tellegen

What the Hedgehog Really Wanted, çocuk kitapları ile ünlü Toon Tellegen'in, yetişkin bir okuyucu kitlesi için yazdığı fakat hayatın önemli temalarını işlerken kullandığı esprili dil sayesinde her yaşa hitap eden, satış rakamları 10 binden fazlaya ulaşan bir roman. Hayatın temel meseleleri hayvanlar arasındaki eğlenceli karşılaşmalarla akıcı bir biçimde anlatılıyor.

Tellegen'in kitapları 21 dile çevirildi. Kendini çoğu zaman yapayalnız hisseden Kirpi, bir gün tanıdığı herkesi yemeğe davet etmeye karar verir. Ama yanlış bir şey yapmak konusunda sürekli hissettiği tedirginlik, bu sefer de yakasını bırakmaz. "Ya Fil gerçekten gelmeye karar verirse?" diye düşünür; "Evdaki her şeyayı kırma pahasına da olsa ağırlayacak mıyım onu? Peki ya Kurbaga, devamlı vraklar dâ kendi söyledigimizi dahi duyamaz hâle gelirse?"

Hangisi daha beter, beklenmeyen misafirler mi yoksa beklediğiniz misafirleri düşünmekten uykudan mahrum kalmanız mı? Bir şeyi istemek ile elde etmek arasında dünyalarca fark var. Belki de en iyisi Kirpi'nin yalnız kalması olur.

ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

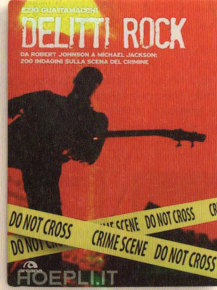

Cuba in Splinters:
Eleven Stories from the New Cuba
Editör: Orlando Luis Pardo Lazo

Küba'yı düşündüğünüzde aklınıza ne geliyor? Büyük bir ihtimalle sakallı devrimciler, yorgun gerillalar, salsa sosu ve şeker kamışı aklınızda ilk canlananlardır. Rock'n'Roll, zombiler ve uyuşturucu bağımlılığı ise ortak bilincimizde kocaman bir yer edinmiş bu ülke ile hemen bağdaştırdığımız konular olmayabilir. Oysa tropikal kuşağın bağrından kopup gelmiş bu antolojide bulacaklarınız aynen bu saydıklarımız olacak. *Cuba in Splinters*'ta, Küba dışında çok tanınmayan 11 yazarın gözünden Küba anlatılıyor. Bu öykülerdeki Küba bazen uyuşturucu kaçakçısı Alman turistler ile dolup taştan ve çürümüşlüğü gerçekçi bir dille anlatılan bir Küba, bazen de cesur yerlilerin sağlık müfettişi kılığında adalarına gelen zombilere karşı durduğu hayali bir Küba oluyor. Bıçaklı kavgalar, keşler, kaybedenler ve gün yüzü görmemiş edebi klasikler ile dolu bu ülke normalde misafirlerle kapalı olmasına rağmen *Cuba in Splinters*'ta okuyucularını ağırlamaya hazır.

Çağdaş Tibet edebiyatını konu alan ilk antoloji olan bu kitap, 16 Tibetli yazardan 21 kısa öykü içeriyor.

Mehtmet Ali & Akşamsefasi

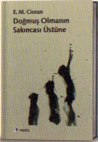
Delitti Rock*
Ezio Guaitamacchi

27 yaşında ölen ve rock tarihine Club 27'nin efsanevi üyeleri olarak geçen Brian Jones, Jimi Hendrix, Janis Joplin ve Jim Morrison'dan Elvis Presley, Kurt Cobain, Jeff Buckley ve Amy Winehouse'a kadar 300'ü aşkın gizemli ölüm. Ezio Guaitamacchi, kitabında 1930'lu yıllardan günümüze müzik dünyasını sarsan şaibeli ölümlere ışık tutuyor. Işıltılı olduğu kadar zorluklar ve düşmanlıklarla dolu müzik dünyasının cinayetlere, intiharlara, bunalımlara ve kazalara sebebiyet veren yapısını okuyucuya sunuyor. Her bir vakanın tanık ifadeleri, polis ve doktor tutanakları etrafında ele alınıp olaylar örgüsünün fotoğraflar eşliğinde okuyucuya sunulduğu *Delitti Rock*, aslında çok önemli bir arşiv niteliğinde. Tam bir müzik tutkunu olan ve İtalya'da müzisyen, gazeteci ve yazar kimlikleriyle tanınan Ezio Guaitamacchi'nin çoğunluğu müzik ve rock dünyası üstüne olan birçok araştırması ve kitabı bulunuyor. İtalya'nın sevilen televizyon programlarından biri olan ve kendisi tarafından yazılıp yönetilen *Delitti Rock* adlı yayından yola çıkarak yazdığı bu eseri oldukça ses getiren ve beğenilen çalışmalarından biri.

* Kitabın Türkçe çevirisi hazır.

KİTAP VİTRİNİ

Esra Nur Akbulak

**Doğmuş Olmanın
Sakıncası Üstüne**
Emil Michel Cioran
Çev. Kenan Sarialioğlu
Metis Yayınları

Cioran, kurallar silsilesi içinde var olmanın çiledi bir mahkumiyete dönüştüğü fikriyle çıkıyor yine yola. Çaresizliğin kötücüllükle bulunduğu noktada, katlanılmaz var olma çabasından kurtulmayı da her an ölüme yaklaşmakta buluyor.

**Gezgin, Kule ve Kitapkurdu-
Metafor Olarak Okur**
Alberto Manguel
Çev. Dilek Şendil
Yapı Kredi Yayınları

Manguel, kitap ve okur dünyasına dair engin birikimini ve zengin üfkünü, edebiyat kahramanları üzerinden bir okurluk haritası çıkararak sunuyor. Güçlü bir yer değiştirmeye birer okur olarak karşımıza çıkan edebiyat karakterleri, bu defa dünya kitabını okuma yolunda sadık ve tecrübeli birer yol arkadaşına dönüşüyorlar.

Cinselliğin Kısa Tarihi
Peter N. Stearns
Çev. Hilal Dikmen
Dedalus Kitap

Dedalus Kitap, kronolojik bir tertiple Dünyanın Kısa Tarihi adlı bir seriyi başlıyor. Serinin ilk kitabı *Cinselliğin Kısa Tarihi*, cinsel değerleri, tavırları ve duyum dünyasını kavramsal bir çerçevede geçmişten günümüze, tarihsel bir rota üzerinden tartışıyor.

**Yüzler ve Maskeler-Ateş
Anıları 2**
Eduardo Galeano
Çev. Süleyman Doğru
Sel Yayıncılık

Sömürü, başkaldırı ve mücadelenin şiddetlendiği on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılın büyük ve kayıp karakterlerini sessiz hikâyeleriyle ve direnişleriyle sahneye çıkarıyor Eduardo Galeano, *Ateş Anıları* üçlemesinin ikinci cildi olan *Yüzler ve Maskeler* kitabında.

Dilin Tarihi
Steven Roger Fischer
Çev. Muhtemil Güvenç
İş Bankası Kültür Yayınları

Steven Roger Fischer'ın kaleme aldığı üçlemesinin ilk kitabı olan *Dilin Tarihi* okurlarıyla buluştu. Dilin, günlük hayatın sıradanlığına sınımsız hayret uyandırıcı yönlerini ortaya çıkararak yazar, teknik ve formal olarak dilin gelişimini de bir mesele hâline getiriyor kitabında.

İkna
Jane Austen
Çev. Serim As Özdemir
Kırmızı Kedi Yayınevi

Jane Austen'in ölümünden önce tamamladığı son romanı *İkna*'nın Türkçe çevirisi, Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından yapıldı. Anne Elliot'un başarıyla sunulan psikolojik derinliğinin karşısına toplumun dayatmacı ve yüzeysel tutumunu koyan Austen, ironik ve sert bir çatı altında derin bir toplum eleştirisi yapıyor.

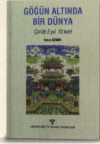
Ortaçağda Büyü
Richard Kieckhefer
Alfa Yayınları

Gizem ve esrarın insanoglu için ciddi bir meşguliye dönüşüğü sahalardan biri olan büyüçlük, bu kitapta temel metinlerden, el yazmalarından ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak bir mesele hâline getiriliyor. Kieckhefer, insanoglunun büyü yapmadaki temel motivasyonu na da değiniyor kitabında.

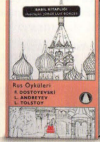
Yabancı Manolyalar
Ahmet Altan
Everest Yayınları

Gerçek ve bastırılmış olan, gün yüzüne çıkarılmaya korkulan, zamanımız kısıtlı olsa nasıl bir samimiyetle ortaya çıkardı hiç vakit kaybetmeden? Zamanın kendi gerçeğimize ve arzumuza aramıza giren mesafeye dönüştüğü bir dünyadan, bir "an" a sığsa neye dönüşeceği üzerine bir sıçrama hikâyesi anlatıyor *Yabancı Manolyalar*.

Göğün Altında Bir Dünya
(Çin'de 5 yıl, 10 kent)
Emre Demir
Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Dünya medeniyetleri arasında sürekliliğiyle ve koruduğu gizemiyle dikkat çeken Çin medeniyetinin serüveni bu kitapta okurla buluşuyor. Gücü ve kapalı yapısıyla hep uzak bir mesafeden bakılan Çin, bu defa muhatap olduğu acıların gündeme geliyor ve okur için anlaşılır bir dünyaya dönüşüyor.

Rus Öyküleri
Haz. Jorge Luis Borges
Çev. Mehmet Özgül
Kırmızı Kedi Yayınevi

Jorge Luis Borges'in yayına hazırladığı *Rus Öyküleri*, Dostoyevski, Andreyev ve Tolstoy'un seçkin öykülerinin bir derlemesi. Rusça edebiyatın en güçlü kalemlerinin bulunduğu kitap, usta yazarların dünyayı kavrama biçimleri arasında geçen keyifli bir seyahate dönüşüyor.

Yazdan Kalan Son Gül
Muhyiddin Şeker
Çev. M. Emin Baş
Timaş Yayınları

Son romanıyla okurla buluşan Muhyiddin Şeker, bir olgunlaşma hikâyesini merkeze alarak farklı çerçeve hikâyeler sunuyor *Yazdan Kalan Son Gül* romanında. Savaşlara, kıyımlara rağmen hikâyelerini umutla çerçeveleyen yazar, vehidense ilhama sarılmayı tercih ediyor.

01
MART

MEVLANA ŞİİR VE ÖYKÜLERİ GECESİ

Hazırlayan: Elif Kurt

Değerli tiyatro, sinema ve seslendirme sanatçısı Ali Düşenkalkar etkileyici sesi ve performansı ile Mevlana Şiir ve Öyküleri gecesine ses veriyor. Geçtiğimiz yıl İzmir'de de gerçekleştirilen program dünyaca bilinen sevgi ve hoşgörü insanı, şair ve düşünür Mevlana'nın anısını yaşatmak üzere izleyicisiyle buluşacak. Düşenkalkar'a vurmali çalgılar ile Uskan Çelebi, Neyzen Yıldırım Vardar ve Semazen Burcu Yüce eşlik edecek. Mevlana'nın birbirinden güzel ve hatırlanmaya ihtiyaç duyulan görüşlerini şiirler ve öyküleri aracılığıyla bizlere ulaştıracak olan gecede Düşenkalkar'ın yorumu yanı sıra, sunulacak musiki ile de kulakların pası silinecek.

Tarih: 1 Mart 2017, 20:30 Yer: Asmalı Sahne

İSO DAN "TÜRK BESTECİLER HAFTASI" ETKİNLİĞİ

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası, Türk Besteciler Haftası başlıklı bir etkinlik ile mart ayının ilk etkinliğini gerçekleştiriyor. Program Naci Özgül'ün şefliğinde gerçekleştirilecek. Program çerçevesinde, katılımcılar, Cemal Reşit Rey'den *Enstantaneler*, Ulvi Cemal Erkin'den *Piano Concerto*, Ahmet Adnan Saygun'dan *Violoncello Concerto*, Op. 74 ve Ferit Alnar'dan *Prelude and Two Dances* çalışmalarını dinleyecek. Piyanoda Gökhan Aybulus, viyolonselde Alexander Rudin olacak. Etkinliğin biletlerini Biletix'ten temin edebilirsiniz.

Tarih: 3 Mart 2017, 20:00
Yer: Haliç KM Sadabad Salonu

MISIRLI PİYANİST İSLAM CHIPSY TÜRKİYE'DE

Özgün ve çağdaş yorumlarıyla etnik melodilere benzersiz bir ruh katarak gerçekleştirdiği canlı performanslar ile dikkat çeken Mısırli Piyaniist İslam Chipsy Türkiye'de sevenleriyle buluşmaya hazırlanıyor. 2015 yılında, Kahire sokaklarının atmosferini yansıttığı dört şarkılı ilk albümü *Kahraba* uluslararası müzik sahnesinde büyük bir ilgi ile karşılanmıştı. Kendisine eşlik eden müzisyenler Khaled Mando ve Mahmoud Refat ile gerçekleştirdiği enerjik performanslarının "Son dönemlerin en heyecan verici canlı performanslarından biri" olarak tanınıyor.

Tarih: 18 Mart 2017, 21:00
Yer: Zorlu Performans Sanatları Merkezi - STUDIO

MÜZE'DE BİR GECE, MÜZİK İLE

Sanat yönetmenliğini Şefik Kahramankaptan'ın yaptığı *Müze'de Müzik-Salı Konserleri* dizisinde, piyanoda Fazıl Say'ın da olduğu bir gece, müze'de müzikli bir zaman dilimi geçirmek isteyen sanatseverleri ağırlayacak. Say'ın yanı sıra gecede, duayen kemancı Cihat Aşkın'dan usta çellist Ozan Tunca'ya, lirik soprano Görkem Ezgi Yıldırım'dan, dünyanın ilk viyola-akordeon ikilisi *Đüo Mares'e* uzanan usta müzisyenler yer alacak. Etkinlik bünyesinde, Yılbaşı, Sevgililer Günü ve Dünya Kadınlar Günü için özel topluluk ve isimlerle özel bir program da hazırlandı.

Tarih: 28 Mart 2017, 20:30
Yer: Erimtan Müzesi Konser Salonu

HER BAŞARILI YAZARIN ARKASINDA BİR EDİTÖR VARDIR...

Sibel Talay

Carpe Diem Kitap

Kimileri editörü metinle özdeşleştirir... Kemik çerçevesi gözllüğü, düztü bilgisayarı, "keep calm" mesajlı kahve kupasıyla çalışma masasının başında, yahut butik bir kafede oturmuş kitap metinleri okuyup, yazım hatalarını düzelten kişi olarak algılar editörü...

Bana göre ise editörün asıl işi metin değil, yazardır. Editör; yazarın sırdaşıdır, menajeridir, danışmanıdır, dostudur, arkadaşıdır. Kitapla ilgili kafasına takılan bir şey ya da bir fikir sebebiyle gecenin üçünde yazar tarafından rahatlıkla aranan kişidir editör.

Biz Carpe Diem'i kurarken böyle yola çıktık. Sadece kitaplar yayımlayan değil, gençlik kitapları yazabilecek yazarlar yetiştiren ve yazarlarıyla uzun yol arkadaşlığı olabilen bir yayınevi olsun istedik. Birbireysel başarılarla değil, takım ruhuna inandık...

Bundan on iki sene önce, yayın hayatımızda "gençlik yayıncılığı" diye bir kavramın henüz esamisinin okunmadığı bir dönemde kuruldu Carpe Diem. Sadece gençlik kitapları yayımladı ve pek çok kitapçada ilk kez "gençlik" rafı açtırdı...

Zincir mağazalardan Anadolu'daki küçük kitapçılara kadar dağıldı kitapları. Milyonlarca genç okurun kitaplığına girdi ve girmeye devam ediyor. Yüz binlerce gencin ilk okuduğu kitap, bir Carpe Diem kitabıdır...

Kıscası, iyi niyetlerimiz, büyük hayallerimiz vardı; şükür, gerçek oldu... Ama hayallere hudut çizilmez. Sadece Türkiye'deki gençlerin değil, dünyadaki gençlerin de yayınevi olma yolunda ilerliyoruz şimdi Carpe Diem. Kitaplarımız İngilizce, Almanca, Boşnakça gibi dillere çevriliyor. Farklı ülkelerde de yayınlanıyor, okunuyor.

Ve dergimiz *Adı Yok...* 1997'den beri kesintisiz olarak yürüyüşünü sürdürüyor. Mutfağında çalışanlar bir bayrak yarışı gibi nesilden nesile birbirlerine aktarıyorlar görevi. Şimdi de bahar bir kadro var

arkasında. İki gencecik, çalışkan, heyecanlı editör Buket ve Feyzanur ile lise ve üniversiteli gençlerden oluşuyor yayın ekibi... *Adı Yok*, fantastik bir kitap kahramanı gibi yıllar geçtikçe gençleşen bir gençlik edebiyat dergisi olarak her mevsim buluşmaya devam ediyor okurlarıyla.

"Editörün masasında neler var?" diye sormuştunuz... Evet, Carpe Diem editörlerinin kafasında da, masasında da yepyeni harika kitaplar var.

Mesela geçen ay yayımladığımız romanı bu ay baskı tekrarına giren Salih Uyan'ın yeni kitabı... Kitaplarıyla yüzbinlerce kişiyi duygulandırmış, gözyaşları içinde ağlatmış İsmail Fatih Ceylan'ın ünlü romanı... Son kitabı *Ölüm Şifresi* ile dikkatleri üzerine çeken gizem ve gerilim romanları yazarı Kayahan Demir'in yeni kitabı... *Son Şansım* kitabıyla fenomen olan Kübra Nur'un serideki ikinci kitabı... Fantastik romanlarıyla genç okurların beğenisini kazanan Bekir Sert'in yeni çalışması. Muhteşem kalemiyle okurunu büyüdü bir atmosfere davet eden Nefise Serra'nın yeni romanı... Genç ve yetenekli yazarların özgün ve heyecan dolu ilk kitapları... Carpe Diem Kitap ve *Adı Yok* dergisinin kurucusu, gençlik kitabının ve gençlerin favori yazarı Ömer Sevinçgül'ün yeni kitap serisi... Ve *Adı Yok*'un bahar sayısı...

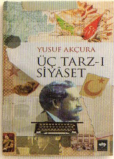
Bunlarla birlikte İstanbul, Bursa, İzmir kitap fuarları, okul etkinlikleri, edebiyat atölyeleri, yazar söyleşileri, okur-yazar buluşmaları gibi kitabı hayata taşıyan faaliyetler de yürüyor bir taraftan...

Kitaplarımızla gencecik bir insanın ruhuna dokunmak, onun hayatında yer tutmak umudu yaptığımız işi heyecan verici kılıyor...

Kitapla çıktık yola... Çünkü insana en çok kitap yakışıyor. Ve mürekkebin kuruduğu yerde kan akıyor... ■

Son dönemlerde Ötüken Yayınları'nda farklı kitap kapaklarıyla dikkat çeken Zafer Yılmaz ile konuştuk.

ZAFER YILMAZ; KİTABIN KİMLİĞİNİ YANSITMAK

Kitap kapaklarını tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Sanırım kitap tasarımcılarının ortak noktası bembeyaz bir sayfa ile maceraya başlamak. Sadece ebatların değişikliği belki bu durumu biraz farklı yapabilir. Ziplenmiş duyguları, bilgileri, karakteri, tarihi anlatıyoruz bu ebatlarla. Bu durumda dikkat etmeniz gereken maddeler bir hayli çok olabiliyor. Üç madde ile sınırlandırmak gerekirse; ilk olarak kapagın dikkat çekici olması ve vitrinde yer alması gerektiğini hissettirmenin yanı sıra gerçekçen içinde ne anlatılıyor, bunu da okuyucuya bir bakışta vermek. İkinci sırada araştırma sürecinde doğru görsellere başvurmayı ve onun kapak üzerine doğru yerleştirilmesini sayabilirim. Tabii ki kitabın muhteviyatına uygun, karakterini yansıtan bir font seçmek. Bilhassa font seçiminin kitap kapaklarında çok önemli bir yeri olduğunu düşünüyorum. Son olarak da klişe olacak ama "özgün olması" demek zorundayım. Her tasarımcı "Benim kapagım farklı olmalı," der ve o yola öyle başlar.

Tasarımda iltimas gösterdiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

Özellikle bir renk ve yazı karakteri üzerinde durmadım. Daha önce de bahsettiğim gibi önemli olan kitabın kimliğini yansıtan rengi ve yazı karakterini bulmak. Belki farkında olmadan yöneldiğim renk ve yazı karakterleri olabilir.

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarımı hangi kitaba attı?

Yani bu konuda ben çok zorlanıyorum. Vê şimdiye kadar en sevdiğim kitap kapagı hangisi, bunu ben de bilmiyorum! Nedenise hep "Daha iyi bir şey çıkmadı," diyorum kendime. Fakat birkaç örnek vermek gerekirse; Bahaeddin Özkışi'nin *Sokakta*, Ziya Nur Aksun'un *Darbe Kurbanı Abdülaziz Han*, Ziya Gökalp serileri, Ceniz Aytmatov serileri, Mislî Baydoğan'nın *Hu Diyen Karga*, ELCİN'in *Ak Deve* kitapları diyebilirim.

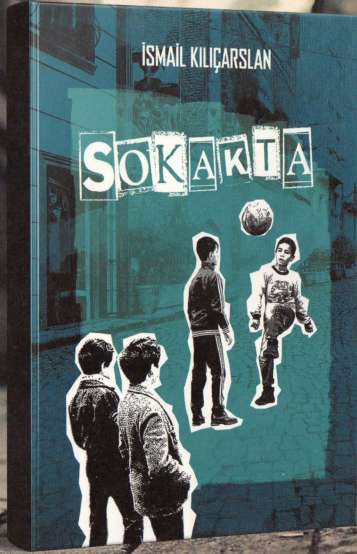
En beğendiğin kitap kapagı hangisi?

Joyce Johnson'un *Missing Men* kitabının kapagı çok akıllıca.

Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

Little Red Riding Hood kitabının kapagını çok kışkandım. ■

İSMAİL KILIÇARSLAN

'Sana bu mektubu şiirlerini yazarken tırnaklarını yiyen, şiiri bitirince parmaklarını kütleten o delikanlının yanı başından, yani çok uzaktan yazıyorum.

Sana bu mektubu o Karacaahmet gününün eşsiz göğünden yazıyorum. Dört saat boyunca ölümün yanında dolaşıp da yaşamaktan, birlikte yaşlanmaktan başka hiçbir şeyi kendimize azık etmeden dolıştığımız o günden.

Delikanlı ne vakit bunca yoruldu, ne vakit çözüldü dizlerinin bağı hiç bilmiyor. İstekle, sevgile, hatta şehvetle istediği yaşamanın onu bu kadar yorgun düşüreceğini niçin hiç katmadı hesaba acaba?'

Mehmet Ali Akşamsefası

www.profilkitap.com

/profilkitap

/profilkitap

/profilkitap

— TALHA UĞURLUEL — CANSU CANAN ÖZGEN SELÇUKLU'NUN ŞİFRELERİ

Göçerek, konarak, savaşarak uçsuz bucaksız bir coğrafyaya yayıldılar. Devletler kurdular, farklı isimlerle anıldılar. Tarihe ihtişamlı bir imparatorluk, görkemli bir miras bıraktılar...

Selçuklular...

Öteki Gündem programıyla reytingleri alt üst eden Cansu Canan Özgen, Selçuklu tarihi hakkında en çok merak edilen soruları soruyor; tarihi günümüze taşıyan üslubuyla takdir edilen Talha Uğurluel, çok kıymetli görseller eşliğinde ustalıkla cevaplar veriyor.

SELÇUKLU'NUN ŞİFRELERİ TÜM KİTAPÇILARDA

Tamamı Renkli
Resimli

